

BİRLEŞİK KRALLIK'IN AB'DEKİ GELECEĞİ VE İSKOÇYA SORUNU

Doç. Dr. Burak Küntay⁷⁴, Yusuf Ertuğral⁷⁵

Özet

Birleşik Krallık eski başbakanı ve Muhafazakâr partisi eski Genel Başkanı David William Cameron 23 Ocak 2013'de partisinin 2015 yılındaki seçimleri kazanması durumunda Birleşik Krallık'ın AB'ye üyelik koşullarının yeniden gözden geçirilmesi talebinde bulunacağını ve bunun karşılanmaması halinde Birleşik Krallık'tan 2017 yılı sonuna kadar AB üyeliğini referanduma taşıyacağını duyurmuştu.

Nitekim 7 Mayıs 2015 tarihinde yapılan genel seçimleri kazananlar Muhafazakâr Parti ile İskoç Ulusal Partisi olmuştur. Bu sonucun Birleşik Krallık'ın politikasını şekillendirerek geleceğine tekrar yön verebilecek sonuçları doğurduğu görülmüştür. 23 Haziran 2016'da Birleşik Krallık'ta AB Referandumu sonucu yüzde 48,1'e karşılık yüzde 51,9 oyla AB'den ayrılma sonu çıkmıştır. Birleşik Krallık halkının AB'den çıkma yönünde oy kullanılmasını tetikleyen en önemli nedenlerin arasında yabancılara duyulan güvensizlik ve göçü azaltma arzusu ön plana çıkmıştır. Britanya'nın kararının psikolojik ve sosyolojik etkilerinin yanında AB içerisinde bir ayrışmayı tetikleme potansiyeli bulunmaktadır. Bunun yanında Birleşik Krallık ve AB ilişkilerinin geleceğini etkileyebilecek yeni bir denklem olarak İskoçya ve Kuzey İrlanda'nın durumudur. AB referandumu sonrası İskoçya'nın yeniden referanduma gitme ve ayrılma olasılığı tekrar gündeme getirmiştir. Bu çalışmada Britanya'nın AB'den çıkış (Brexit) kararının yarattığı belirsizliğe odaklanarak uzun vadeli olarak Birleşik Krallığın kendi iç dinamiklerinin ve bunun yansıması

74. Bahçeşehir Üniversitesi Hükümet ve Liderlik Okulu Başkanı.

75. Beykent Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Doktora (Aday) Öğrencisi, e-mail:yusuf@europolitika.com.

olarak AB'nin geleceğine dair etkilerinin neler olabileceği incelemektedir.

Anahtar Kelimeler: Birleşik Krallık, İskoçya Referandumu, Brexit, Avrupa Şüphenciligi, Aşırı Sağ

1. GİRİŞ

Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden (AB) çıkma kararı (Brexit)⁷⁶ kimileri tarafından büyük bir heyecan, kimileri tarafından ise büyük bir kaygıyla karşılanmıştır. Brexit'in Birleşik Krallık aleyhine ve lehine üzerine yapılan tartışmalar, konunun gerçek dinamiklerini anlama çabalarının önüne geçmiş olduğu görülmektedir. 23 Haziran 2016'da Birleşik Krallık'ta AB Referandumu sonucu yüzde 48,1'e karşılık yüzde 51,9 oyla AB'den ayrılma sonucu Britanya toplumunun sınıf ve politik düşünce gözetmeden ikiye ayrıldığını görmekteyiz.

Radikal solun önemli bir bölümü neo-liberalizmle özdeşlendikleri AB'nin güç kaybetmesinden memnun gözükürken ana muhalefet partisi olan İşçi Partisi (Labour Party) (LP) ve partinin radikal solcu lideri Jeremy Bernard Corbyn ise kalma yönünden çaba harcadı. İktidardaki Muhafazakâr Parti (*Conservative and Unionist Party*) (CP) eski genel başkanı ve eski Birleşik Krallık başbakan David William Cameron AB'de kalma yönünde çalışmış fakat parti Muhafazakâr Parti tabanı büyük ölçüde çıkma oyu kullandı. Radikal sağın ırkçı partisi Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi (*UK Independence Party*) (UKIP) eski genel başkanı Nigel Farage önderliğinde popülist (göçmen karşıtı) söylemleri özellikle işgücü içerisinde yankı buldu.

Görüş farklılıkları bölgesel ve demografik olarak genel seçimlerin aksine referandumda biraz daha net ortaya çıkmıştır. İngiltere ve Galler çıkma yönünde tercihini yaparken, İskoçya ve Kuzey İrlanda

76. **Britanya**'nın ilk iki harfi (**Br**) ile **exit** (çıkış) kelimesinin birleşmesinden oluşan **Brexit**, Britanya'nın Avrupa Birliği'nden çıkması anlamına gelmektedir (NTV 2016).

ise kalma yönünde oy kullandı. İngiltere’de sadece başkent Londra büyük oranda kalmayı tercih etmiştir. Gençler ve daha iyi eğitim almış olan kesimler kalma yönünde, yaşlı ve az eğitimliler ise çıkma yönünde oy kullanmışlardır (Subaşat 2016, s.30).

Söz konusu referandumun sonucu konusunda yaklaşık olarak her 5 akademisyenden 4’ü tarafından Birleşik Krallık’ın AB’de kalacağı konusunda yaptıkları tahminlerinde (Curtice 2015; Good and Milazzo 2015; Köroğlu ve Çendek 2015; Aslan 2016; Ban 2016; Boyraz 2016, s.7; Kutlay 2016; Zengin 2016b, s.7) tam tersi bir sonuçla karşılaşmışlardır (Zengin 2016a, s.1).

Analistlerin ve akademisyenleri Birleşik Krallığın AB’den çıkmayacağı yönünde yaptıkları tahminlerinde dayandıkları argüman olarak Birleşik Krallığın Avrupa Birliği Konseyinde dört konuda *egemenlik, rekabet, ekonomi ve AB içi göç* “özel statü” talep etmiş ve müzakereler sonucunda AB ile Birleşik Krallık anlaşmıştı. Söz konusu bu mutabakata istinaden eski Başbakan Cameron talep edilen reformlar konusunda anlaşmanın ardından Birleşik Krallığın Avrupa Birliği’nde kalması yönünde kampanya yürüteceğini belirtmiştir (Alan 2016). Eski başbakan Cameron bu minvalde hareket ederek kabinesini, partisinin ve tabanın motive edeceği konusundaki argümanlar kullanarak yapılan analizler toplumsal güvenlik, kimlik, bütünleşme bağlamında Avrupa Şüpheciliği (*Eurocepticism*) içerik analizlerin Birleşik Krallığın, reformdan yana olan yumuşak Avrupa şüphecisi olduğu ve aslında AB’den ayrılmayı düşünmediği (Köroğlu ve Çendek 2015, s.191) tam aksi yönden sonucun çıkması AB referandumu Avrupa’nın geleceğini birinci dereceden etkileyecek olması ve küresel sonuçlar oluşturması açısından önemi büyüktür (Zengin 2016a, s.1). Bu aşamada analiz edilmesi gereken ilk soru Birleşik Krallık vatandaşlarının niçin beklenilenin tam tersi bir tutum sergilediğidir.

Brexit sonrası politik iktisat çerçevesinde değerlendirme yapan analistler toplumsal (sınıfsal) dokuya bakarak safaşmaların çok net

olarak ortaya çıkmamasından dolayı analiz çabalarında zorluk yaşadıklarını belirtmektedirler. Bu konuda örnek olarak Birleşik Krallığın neden Avrupa ortak para birimi Euro dışında kalmayı tercih etmesinin sebebinin anlamak finansal sermayenin ihtiyaçları çerçevesinde açıklanabilir. Fakat AB'den çıkmak için önemli argümanları bulunan Yunanistan'ın (halk desteğine rağmen) Euro'dan çıkmaz iken AB'den birçok önemli *özel statü* elde etmiş olan Birleşik Krallığın ayrılması kapsamlı bir analizi gerektirmektedir (Subaşat 2016, s.31).

Bu konu bizi Birleşik Krallık seçmenin davranışı konusunda önemli bir analiz yapmaya sevk etmektedir. Partilerin, "seçmene rağmen, seçmene karşı" politika yapmalarının oldukça güç olduğu göstermektedir. Birleşik Krallık'ta halkın, özellikle izafi olarak düşük olan kesimlerin, 1980'lerin başından itibaren AB politikalarını desteklemesi, partilerin Avrupa karşıtlığı söylemlerine son vermelerine sebep olmuştur. Zira toplumun çoğunluğu Avrupa bütünleşmesini destekliyorsa, partiler de seçimlerde cezalandırılmamak için bu gelişmeyi dikkate almak durumunda olduğunu son AB referandumunda göstermiştir (Doğan 2002, s.31).

Nitekim başbakan Cameron'un planında AB'den çıkmak yerine seçimleri kazanabilmek amacıyla AB konusunda görüş ayrılıkları yaşayan İngiliz Muhafazakâr Parti'yi birleştirebilmek, güçlenmeye başlayan İngiliz milliyetçi UKIP'i kontrol altında tuta bilmek adına ve AB üyeliği konusunda herhangi bir oylama yapılmasını karşı çıkan İngiliz İşçi Partisi'ni geri planla bırakmayı planlamaktaydı (Eralp 2016, s.1).

Fakat AB referandumunda birlikten ayrılma (Brexit) yönünde sonuç çıkmasının ardından, ülkenin birlikte kalınmasından yana kampanya yürüten Cameron yukarıda da değindiğimiz üzere toplumun çoğunluğunun tercihini partisi adına öngöremediğinden başbakanlıktan ve Muhafazakâr Partinin genel başkanlığından istifasını sunarak siyasetten çekilmiştir.

Birleşik Krallığın AB'deki geleceği konusunda kesin bir analiz ya-

pabilmek için henüz erken olmasına karşılık kimi analistler Britanya halkının tercihinden “yanlış” tan geri dönebileceği, bu nedenle referandumun bağlayacağı olmadığını savunmaktalar (Eralp 2016, s.1) Söz konusu Birleşik Krallık halkının beklenmedik Brexit kararı sonucun çıkması “Referandum ve Demokrasi” ilişkisi ne kadar sağlıklı? tartışmalarını da tetiklemiştir. Zira makro konseptli temel tartışmalı siyasi konularda yapılacak referandumlardan iktidarların beklentilerine yönelik sonuçların çıkma olasılığı çoğu zaman yüksek olmasına karşın siyasi bölünmelerin kırmızı çizgilere yol açma ihtimali de bulunmaktadır (Tosun 2016).

Brexit sonrası siyasi bölünmenin ilk örneği olarak; nihai kararın çoğunluğunun AB’den kalmaktan yana olan Parlamento tarafından alınabileceği, İskoçya ve Kuzey İrlanda Parlamentolarının AB’den çıkma kararını yönünde onaylamayacağı argümanıdır. Parlamento onayı olmaksızın hükümetin yetkilerini kullanmasının parlamenter egemenliğe ve ülkenin anayasal düzenine aykırı bir durumla karşılaşacak (BBC 2016a) İngiliz siyaset geleneği yukarıda da değinildiği üzere derin siyasi bölünmelere şüphesiz zemin oluşturacaktır.

2014 yılında yapılan İskoçya’nın Birleşik Krallık’tan bağımsızlık referandumundan “hayır” oyunun çıkmasının iki en önemli nedenlerden birincisi AB’den ayrılmak zorunda kalma durumuydu diğer önemli sebep ise 2014 yılında verilen sözlerin olmasıydı. Nitekim Brexit sonrası yeniden İskoçya’nın bağımsızlık referandumu gündeme getirilmiştir. İskoçya bölgesel hükümetinin Başbakanı İskoç Ulusal Partisi (*Scottish National Party*) (SNP) Nicola Sturgeon önderliğindeki İskoç milliyetçileri İskoçya’nın yeniden bağımsızlık referandumu gerçekleştirildiği takdirde 2014’teki referandum sonucuna saygı duymamaların aksine verilen sözlerin tutulmamasından dolayı gerçekleşmesi beklenmektedir (Poyrazlar 2016).

2016 AB’den ayrılma referandum sonucunda İngiltere ve Galler’den AB’den çıkma kararını ağırlıklı olmasına rağmen, İskoçya ve Kuzey İrlanda’da AB yanlıların oranı daha yüksek olarak çıkması “*United*

Kingdom” ülkeler topluluğun yerine “*Dis-united Kingdom*” (Bölünmüş Krallık) durumuyla karşı karşıya kalma olasılığını barındırmaktadır (Zengin 2016a, s.4). Birleşik Krallık’ın AB’deki geleceği zorlu ayrılma müzakereleri uzun bir süreç içerisinde gerçekleşmesi beklenmektedir. Bununla birlikte Birleşik Krallık’ın AB’deki geleceği aynı zamanda AB’nin de geleceğini yakından ilgilendiren yeni bir denklem bulunmaktadır: İskoçya’nın yeniden bağımsızlık talebi.

İskoçya’nın bağımsız bir devlet olarak ortaya çıkması durumunda AB ile ilişkilerinin ne olacağı önemli bir tartışma konusunu oluşturmaktadır. AB’de “iç genişleme” diye bir kavram bulunmaktadır. AB hukukunda söz konusu bu kavrama yer verilmemiş olması buna izin verildiği anlamına gelmemekle birlikte, böyle bir yasağın da bulunmadığına işaret etmektedir (Altınbaş 2016, s.36).

Birleşik Krallık’ın referandum öncesi ve sonrasında ayrıntılı olarak ele alınarak yapılan pek çok yorum ve analizler bulunmakla birlikte Birleşik Krallık’ın AB’deki geleceğinin İskoçya denklemi çerçevesinde ele alan yoğunlaşmış akademik çalışmaların eksikliği gözlenmektedir. Söz konusu bu çalışma bu eksikliği tam bir bütünlükle giderme iddiasını taşımamakla birlikte, bu yönde bir başlangıç denemesi olarak değerlendirilmelidir.

Bu çalışma iki bölüm den oluşacak olup ilk bölümde 1973 ve 2016 yılları arasında Birleşik Krallığın siyasi ve iktisadi dönüşümlerinde en köklü ve en eski siyasi partiler olan Muhafazakâr Parti ve İşçi Partisinin siyaset biliminde “*İngiliz istisnası*”⁷⁷ olarak da adlandırılan kavram çerçevesinde inceleyecektir. İngiliz istisnasına en güncel örneği olarak merkez sağda Muhafazakâr Partinin Aşırı Sağ’ın oylarını nasıl konsolide etmeye çalıştığı ve bunların yansımaları incelenecektir.

İkinci bölümde; 2016 AB referandumu sonrası İskoçya’nın yeniden

77. İngiliz İstisnası kısaca; demokratik kurumların sağlamlığı, liberal gelenek, köklü bir kanun ve kural düzeni, merkez sağda Muhafazakâr Parti’nin gücü ve dar bölge-çoğunluk esasına dayalı seçim sistemi olarak tanımlanabilir (Atikkan 2014, s.135).

bağımsızlık arayışlarında AB varlığının hem birleştirici olarak hem de İskoçya örneğinde olduğu gibi ayrıştırıcı bir özelliği olduğunu ama bunun yanında AB'nin varlığı sayesinde Avrupa Birliği'ni oluşturan üye ülkelerin bölünmeleri halinde uğrayacakları dezavantajları minimuma indiren özelliği incelenecektir.

Sonuç ve tartışma bölümünde ise; Birleşik Krallığın azınlıkta olsa kimi analistler tarafından dile getirilen referandumun bağlayıcı olmadığı fikrini bu çalışmada savunarak İngiliz istisnasına rağmen çoğunluğun AB'de kalmaktan yana olan İskoçya ve Kuzey İrlanda Londra'ya rağmen AB'den ayrılma yönünde parlamentolarında onaylamayarak referandumu tekrarlatma yönüne gideceğidir. İskoçya bölgesel hükümetin ve Kuzey İrlanda'nın Merkeze baskı yapmaları olasılığını göz önüne alacak İngiliz siyaset elitlerinin siyasi bölünme riskini göz önüne alarak tekrar referandumun tekrarlanması konusunu gözden geçirebileceğini ve emsal oluşturma bilecek örnekler ışığında tartışılacaktır.

2. BİRLEŞİK KRALLIĞIN SİYASİ VE İKTİSADİ 1. DÖNÜŞÜMLERİNİN KRONOLOJİK SEYRİ (1973 - 2016)

2.1 Birleşik Krallığın Avrupa Birliği'ne Katılım Öncesi Durumu

Winston Churchill'in "Avrupa Birleşik Devletleri" söyleminden itibaren Birleşik Krallık kendi coğrafi olarak Kıta Avrupası'nın bir parçası olarak değil, Avrupa'ya komşu ada bir ada ülkesi olarak konumlandırmıştır (Sander 1994, s.346).

Tarihsel süreç ve kültür açısından da Britanya, Kıta Avrupası'ndan farklı bir gelişim göstermiştir. Manş Denizi ile kıtadan ayrılan bu ülke, üstün donanması nedeniyle kıtada yüzyıllar süren işgallerden etkilenmemiş ve kıtada toprak iddiasında bulunmamıştır. Ekonomi açıdan ise, Britanya yüzyıllardır en büyük sömürge imparatorluğunun sahibiydi ve özellikle Napolyon ablukası nedeniyle Kıta Avrupası ile ticari ilişkileri sömürgeleriyle olan ticaret kadar gelişmemiştir. Churchill'e göre, Birleşik Krallık kendilerini üç ayrı kesime ait görüyorlardı ve bunların üçü de birbirleriyle çatışıyordu. Bunlardan birincisi İngilizce konuşan topluluk, ikincisi İngiliz Milletler Topluluğu (Commonwealth), üçüncüsü ise Avrupa. Birleşik Krallık, Avrupa'ya sıkı biçimde bağlanmanın, diğer iki kesimle ilişkilerine zarar vereceğine inanıyorlardı. Britanya, Churchill'in deyişiyle, Avrupa'nın tam içinde sayılmazdı. Churchill bu durumu 1929'da "Biz Avrupa işe beraberiz, ama Avrupa'nın içinde değiliz. Bizim onunla bağımız var, ama oraya ait değiliz." Şeklindeki sözleriyle açıklamıştır (Canbolat 2011, s.431).

Churchill'in bu sözleri yine 1946'da "Avrupa Birleşik Devletleri" kurulmasına yönündeki çağırısıyla ilk anlamda çelişkili görülebilir. Fakat yukarıda sözü edilen üçlü bağ dikkate alınrsa, Birleşik Krallık'ın mutlaka "Avrupa Devletler Birliği" içinde bulunmasının gerekmediği anlaşılır. Nitekim daha sonra Avrupa Topluluğu ile kendini gösteren bütünleşmede Birleşik Krallık rol almamıştır.

Birleşik Krallık'ın, bütün literatürün ortak görüşü olan en europseptik (Euroseptizm) ülke olması nedeniyle bütün örneklerden

ayrılmaktadır. Birleşik Krallık, bütünleşme sürecinin başından itibaren mesafeli duran, Fransa Cumhurbaşkanı Charles de Gaulle (1959-1969) tarafından üyeliğe iki defa veto edilen ve üye olduktan sonra AB'nin ortak hareket etmek istediği hemen hemen her alanın dışında kalma istediğinden be birçok nedenlerden dolayı Avrupa şüpheciliği literatüründe en fazla çalışma yapılan ülke olmuştur. Birleşik Krallık'ı diğer üye devletlerinde ayıran diğer bir özelliği ise bütünleşme sürecinin başından bu beri Avrupa şüpheciliği konusunda istikrarlı bir ülke olmasıdır (Aras 2015, s.16).

Birleşik Krallık, 1955 Messina Konferansı'nda kurulması planlanan Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) yerine, ulusüstü bir yapıya sahip olmayan daha çok hükümetler arası bir konumda faaliyet gösterecek bir serbest ticaret bölgesi oluşturulmasını talep etmekteydi. Bağımsız bir tavır sergileyen Avusturya ve İsviçre ile bazı İskandinav ülkeleri Birleşik Krallık tarafında yer alırken; diğer ülkeler AET'nin oluşumunu destekleyerek, 1958 yılında AET'yi kurmuştur. 1960 yılında ise Birleşik Krallığın desteğiyle AT'ye bir alternatif olarak Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi (EFTA), yedi üye⁷⁸ ülke tarafından kurulmuştur (Dinan 2005, s.179-180). 1960'lı yıllar AT açısından ekonomik büyümenin görüldüğü iyi bir dönemdir. Söz konusu olumlu geçen bu dönemin yansıması olarak da Gümrük Birliği tahmin edilenden daha önce tamamlanmıştır (Dinan 2008, s.114).

Birleşik Krallık, AT'nin başarıları karşısında bu bütünleşme hareketinin dışında kalmak yerine 1961 yılında Muhafazakâr Parti genel başkanı ve Başbakan Harold Macmillian (1957 -1963) döneminde AT'ye katılmak üzere başvuru yapmıştır. Fakat bu dönemde Birleşik Krallık'ın Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile olan yakın ilişkisi ve dönemin Başbakanı Macmillian'ın dönemin ABD başkanı John F. Kennedy (1961-1963) ile teması, hali hazırda Birleşik Krallığın üyeliğine olumlu bakmayan Fransa'nın Cumhurbaşkanı de Gaulle şüpheyle bakmasına sebep olmuştur. Söz konusu bu du-

78. Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi'nin (EFTA) kurucu üye ülkeleri Birleşik Krallık, Avusturya, İsviçre, İzlanda, Danimarka, Norveç ve Portekiz'dir.

rum Fransa'nın Birleşik Krallığın üyelik başvurusunu veto etmesiyle sonuçlanmıştır (Saygın ve Ultan 2016, s.74).

Birleşik Krallığın başından bu yana şüpheli ve mesafeli duruşuna rağmen Avrupa Topluluğu'na ısrarla başvuru taleplerinin arkasındaki en önemli sebepler arasında de Gaulle'nin 1961 yılındaki ilk vetosundan 1967 yılına kadar gittikçe kötüye giden Birleşik Krallığın ekonomi nedenlerini görmekteyiz.

Zira 1967 yılına gelindiğinde, "sterlin mücadelesi" zirve noktasındaydı. 2,80 dolarlık döviz kurunu korumakta ve sterlin rezerv para sürdürmekte kararlı olan dönemin Başbakanı Harold Wilson devalüasyon yapmayı veya ağır mali tedbirler almayı reddetmekteydi. Birleşik Krallık Hükümeti bunun yerine sermaye kontrollerini sıkılaştırmaya başlamış ve Uluslararası Para Fonu (İMF) yardım istemek zorunda kalmıştır. Birleşik Krallık ödemeler dengesi açığını ve ekonomiyi düzeltmenin yolu olarak, AT'ye her zamankinden daha fazla ihtiyaç duymaya başlamıştır (Dinan 2008, s.147).

1969 yılında de Gaulle istifası ve Georges Pompidou (1969-1974) Cumhurbaşkanı olmasıyla ilişkiler yeniden canlanmış ve Birleşik Krallık ilişkilerin hareketlenmeye başlayan ikili ilişkiler yeni dönem de Birleşik Krallık AT'ye tekrar başvuruda bulunmanın önünü açmıştır.

1969 yılında Birleşik Krallık'ın başvurusunu yeniden etkinleştiren İngiliz İşçi Partisi olmakla birlikte, müzakereleri yürüten İngiliz Muhafazakâr Parti Hükümeti olmuştur. Haziran 1970 yılında müzakerelerin yeniden açılmasının iki hafta öncesinde Muhafazakâr Parti genel seçimde İşçi Partisine karşı oy kaybı yaşaması sonucu Edward Heath başbakan olarak Harold Wilson yerine geçmiştir. Muhafazakâr Parti ve İşçi Partisindeki derin ayrılıkların olmasına rağmen müzakereler belirlenen tarihte başlamıştır (Dinan 2008, s.173).

Avrupa Topluluğu'na üye olma konusunda şüpheli bakan Wilson'un aksine, Heath'in muhafazakârlığı ve ılımlı hükümetler arası yaklaşımı dönemim Fransa Cumhurbaşkanı Pompidou'ya Wilson'un sosyalizmi, eşitçiliği ve AT'ye yönelik kişisel ilgisi sayesinde

hükümetin kararlılığını artırmıştır. 1970 -1971 dönemindeki Birleşik Krallığın baş müzakerecisi olarak temsil eden Sir Con O'Neill'in ifadeleriyle;

“...önemli olan Topluluğa girmek ve bu sayede 1958'den beri kaybetmiş olduğumuz merkezi konumuzu yeniden elde etmektir. Müzakereler sadece bu amacı kabul edilebilir bir bedel ödeyerek başarma yolları içermektedir.” (Dinan 2008, s.174).

2.1.1. Birleşik Krallığın AT'ye Katılım Öncesi Alternatif Arayışları ve Sonuçları

Kıta Avrupası'nın merkezinde bulunan devletlerin AET olarak çok yönlü bir ekonomik bütünleşmeye doğru gitmeleri, başta Birleşik Krallık olmak üzere Avusturya, İsviçre, İzlanda, Danimarka, Norveç ve Portekiz'in rekabet endişelerine sebep olmaktadır. Söz konusu devletler kendi aralarında ticareti serbestleştirerek ekonomilerinin pazar sorununu bir ölçüde aşmak üzere ve bu çerçevede 4 Ocak 1960'ta Birleşik Krallık'ın öncülüğünde AET'ye rakip olacak bir örgüt olarak Avrupa Serbest Ticaret Birliği (European Free Trade Association) EFTA bugünkü AB'ye bir alternatif olarak AT'ye karşı kurulmuştur. Yedi ülkenin katılımı ile İsveç'in başkenti Stockholm'de imzalanan anlaşmanın ardından kurulan EFTA'nın kuruluş amacı, gıda maddeleri dışındaki maddeler için aralarındaki gümrük duvarlarını kaldırarak, sanayi malları için serbest bir ticaret bölgesi oluşturmaktır. EFTA üyeleri üçüncü ülkelerle yaptıkları sınıâ ürün ticaretinde ortak gümrük tarifesi uygulamamaktaydı. Birlik geçici olarak tarifelerin, üye ülkelerden ithal edilen imalat sanayi mallarına uygulanan miktar kısıtlamalarının kaldırılmasını öngörmüştür (Ekodialog 2007).

Birliğin temel amaçları ise;

- 1) Üyeler arasında endüstri mallarında serbest ticareti geliştirmek ve gümrük duvarlarını kaldırmak;

- 2) Genel bir Batı Avrupa pazarı yaratılmasına yardımcı olmak;
- 3) Dünya ticaretinin genişlemesine katkıda bulunmak. Kı-sacası EFTA bir serbest ticaret birliği idi. Bu çerçevede üye-lerinin ekonomik politikalarının uyumlulaştırılması gibi bir gayesi yoktu. Oysaki AET daha başlangıçtan itibaren “güm-rük birliği” kurma hedefiyle ortaya çıkmış, pek çok alanda ortak politikalar ve organlar oluşturarak kısa sürede tam bir ekonomik entegrasyona gitmeyi hedeflemiştir (Hasgüller ve Uludağ 2010, s.350-351).

EFTA üyeleri bölge kuruluşundan itibaren sabit kalmamış ve de-ğişmiştir. İzlanda 1970 yılında üye olurken; Finlandiya 1961 yı-lında ortak, 1986’da da tam üye olmuştur. Liechtenstein da 1991 yılında bölgeye katılmıştır. Üyelerden altısı AB’ye katılmak üzere değişik tarihlerde EFTA’dan ayrılmışlardır.⁷⁹ Norveç ise kendi ülke-sinde yapmış olduğu referandumdan “hayır” cevabı çıkması üzerine AET’ye kabul edilmiştir. EFTA ülkeleri her zaman Avrupa ekono-mik bütünleşmede önemli bir rol oynamışlardır. EFTA, üye devlet-lere ticaret liberalizasyonu sağlamaktadır. EFTA ülkeleri 1977’de AT ile aralarında serbest ticareti öngören bir anlaşma imzalamışlardır. Bu anlaşmalar büyük çapta Mayıs 1992 yılında imzalanıp, 1 Ocak 1994’de yürürlüğe giren Avrupa Ekonomik Alanı (AEA) bu anlaş-maların yerine geçmiştir (Koçöz 2012, s.174).

EFTA’nın arka plana düşmesinin en büyük iki temel eksikliği sıkı bir bütünleşmeyi sağlamamasının nedeni şunlardır: Birincisi; Ser-best ticaret bölgeleri sisteminde taraf devletler karşılıklı olarak güm-rük oranlarını ya eşit düzeye çekerler ya da tamamen kaldırır. Üçüncü ülkelere karşı ise her üye devleti istediği gibi gümrük ve ticaret politikası izlemekte serbesttir. Oysa gümrük birliklerinden sadece karşılıklı gümrüklerin kaldırılması değil, üçüncü ülkelere

79. Kurucular dâhil üyelerinin çoğu EFTA’dan ayrılarak AB’ye girmesinin ardından 1995 yılı itibarıyla üyeleri: Norveç, İsviçre, İzlanda ve Lihtenştayn’dır. Örgütün merkezi, İsviçre’nin Cenevre kentindedir. Kurucu antlaşma Stockholm Konvansiyo’nun yerini, Vaduz Antlaşması almıştır.

karşı da ortak gümrük tarifeleri koymak esastır. EFTA bu temel eksikliğinden ötürü sıkı bir bütünleşmeyi sağlayamamıştır. İkincisi önemli eksiği ise üyeleri Avrupa Topluluğu (AT) ülkeleri gibi sınırdaş ve birbirlerine yakın ülkeler değil Atlantik'ten İskandinavya'ya kadar dağınık durumda bulunan devletlerdi (Gökdere 1989, s.5). Birleşik Krallığın öncülüğündeki EFTA'nın söz konusu eksiklikler nedeniyle iddialı ve anlamlı bir ekonomik bütünleşme sağlamanın zor olduğunu göstermiştir.

Birleşik Krallığın AT'ye karşılık EFTA'yı kurmasının sonucunu Fransa'dan iki kez tam üyeliğe hayır vetosu cevabı ile karşılaşmasına ve topluluğa geç girmesine sebep olmuştur. Ancak Fransa, de Gaulle'ün iktidardan ayrılmasıyla, AET'ye tam üye olabilmıştır (Karademir 2016).

2.1.2. İngiliz Milletler (Uluslar) Topluluğu (Commonwealth)

İkinci Dünya Savaşı sonrası eski sömürgelerine uyguladığı ticari ayrıcalıklar Birleşik Krallığın hem ekonomik hem siyasi ilişkilerine yön vermektedir. Zira 1960'lara gelene kadar Birleşik Krallık AET'ye girmek konusunda çekimser kalmasının başlıca nedenleri arasındadır. Ancak, AET'nin başarılı bir ekonomik entegrasyon projesi olarak kendini 1960'larda ispatlamaya başlaması, politik yönden Birleşik Krallığın bu örgüt karşısında görece olarak zayıf kalmamak için Topluluğa yanaşmaya itmiştir (Balkır 2010, s.67).

Churcill'e göre, Birleşik Krallık kendilerini üç ayrı kesime ait görmekte ve bunların üçünün de birbirleriyle çatıştığını belirtmektedir. Bunlardan birincisi İngilizce konuşan topluluk, ikincisi İngiliz Milletler (Uluslar) Topluluğu (Commonwealth),⁸⁰ üçüncüsü ise

80. Merkezi Londra'da olup Büyük Britanya İmparatorluğunun kalıntıları üzerine kurulmuştur. Üyelerin büyük bir çoğunluğu Üçüncü Dünya'da bulunmaktadır. Söz konusu bu örgüt eski Büyük Britanya İmparatorluğu tasfiyesinden sonraki aşama olarak değerlendirilmektedir. Birçok uluslararası örgüte göre gevşek bir yapısı bulunmaktadır. Temel amacı üyeleri arasındaki dayanışma ve iş birliğini güçlendirecek yan amaçlar

Avrupa'dır. Birleşik Krallık, Avrupa'ya sıkı biçimde bağlanmanın, diğer iki kesimle ilişkilerine zarar vereceğine inanmaktadır (Hasgüller ve Uludağ 2010, s.358). Birleşik Krallık'ın AB'ye üyelik öncesi gelişmeleri ve günümüzde AB'den çıkma iradesini analiz ederken söz konusu bu örgütün Londra için önemini analiz etmemiz gerekmektedir.

Commonwealth, İngiliz kraliçesi İkinci Elizabeth'in devlet başı olduğu bu topluluk içinde toplam olarak 2,4 milyarlık bir nüfusa ve Pazar'a sahiptir. Toplam 14 trilyon dolarlık GSMH ve kişi başı geliri \$6500 olan bu topluluk Birleşik Krallık için AB'ye alternatif olan bir topluluktur. Topluluk içinde 'en ayrıcalıklı ülke' konumunda olan Birleşik Krallık bu pazarı AB üyeleriyle paylaşmak istememekte ve buradaki tartışmalı üstünlüğünü teslim etmek konusunda çekimser tavır sergilemektedir. Özellikle son zamanlarda AB'nin Avustralya, Hindistan gibi ülkelerle ikili anlaşmalar yapmayı hedeflemesi, örneğin Hindistan'da kurulu olan İngiliz şirketleri sıcak karşılamamaktadır. Söz konusu şirketler Birleşik Krallığın AB'den çıkmasını ısrarla talep etmektedir (Aybar 2016).

Commonwealth tasfiye dönemi 1947'de Hindistan ve Pakistan'ın bağımsızlığını kazanıp örgüte üye olmasıyla başlamıştır. Hindistan'ın 1949'da cumhuriyet olmasıyla birlikte Commonwealth içinde bu yeni yapısıyla temsil edilmek istediğini ileri sürmesiyle bazı tartışmalar yaşanmıştır. Hindistan'ın bu talebi 1949'da Londra'da yapılan Hükümet Başkanları Konferansı'nda kabul edilmiş ve "British" sözcüğü örgütün adından çıkartılmıştır. Böylece birlik sadece "Commonwealth of Nations" haline gelmiştir (Hasgüller ve Uludağ 2010, s.358).

arasında, üye ülkelerdeki demokrasi ve insan haklarını geliştirmek, zengin-yoksul eşitsizliğini gidermek, istikrarlı bir ekonomik ve siyasi yapıları kurmaktır (Hasgüller ve Uludağ 2010, ss.357-358).

Harita 2.1. Commonwealth - Üyelerin dağılımının Coğrafi haritası

Kaynak: JuriGlobe, 2016. The Commonwealth - Geographic map of distribution of the members, University of Ottawa, <http://www.juriglobe.ca/eng/espaces/wealth/carte.php> [Erişim Tarihi: 3 Kasım 2016].

Avrupa kıtasındaki ortak bir siyasi büyümeye doğru ilerlerken, topluluğun dışında kalan Birleşik Krallık ise serbest ticaret bölgesi fikrinde kalmaya kararlıydı. Birleşik Krallık Roma Anlaşmalarından çok önce Batı Avrupa Serbest Bölgesi'nin kurulmasını teklif etmişti. Bu teklifte Serbest Ticaret Bölgesi'nde yerleşik kuruluşlar bulunmayacak ve bölge tarım ürünleri değil, sadece sanayi malları için geçerli olacaktı. Söz konusu teklif Birleşik Krallık'ın çıkarlarına tam olarak uymaktaydı. Zira, öncelikli olarak fabrikadan hazır mal ihraç eden Birleşik Krallık, İngiliz Milletler Topluluğu ülkelerinden de son derece uygun fiyatlarda gıda ürünleri ithal ediyordu. Tarım ürünleri ihracatında iddiası olan Fransa için ise bu kabul edilir bir öneri değildi.

Birleşik Krallık'ın 1961 yılında AET'ye ilk katılım başvurusu bu çerçevede gerçekleşmiştir. AET'ye katılmak, Birleşik Krallık için Avrupa'da merkezi bir rol üstlenmek, aynı zamanda da yeni pazarlara açılmak

anlamına gelmekteydi. Fakat Birleşik Krallık'ın katılım başvurusu, Birleşik Krallık'ın lider rolünden ve daha çok sanayideki rekabetinden çekinen Fransa'nın vetosu ile gerçekleşmemiştir. 1967'de Birleşik Krallık'ın ikinci girişimi yine Fransa tarafından bloke edilmiştir.

2.2. Birleşik Krallığın Topluluğa Katılımı ve İlişkileri

Avrupa Birliği'nin ilk genişleme dalgası o günkü adıyla Avrupa Topluluğu 1973 yılında siyasi ve ekonomik koşullar elverişli görünmemesine rağmen Birleşik Krallık, İrlanda ve Danimarka 1 Ocak 1973 yılında topluluk bünyesine kabul edilir. Zira, Ortadoğu'da cereyan eden Yom Kippur Savaşı (1973 Arap - İsrail Savaşı) ardından, Arap üreticilerin 1973 sonunda petrol fiyatlarını dört katına çıkarmaları ve Hollanda hükümetinin İsrail'e verdiği desteği protesto etmek amacıyla Rotterdam limanına ambargo koyulmasıyla sonuçlanmıştı. Bu durumun yansıması olarak petrol fiyatlarının ani aşırı artışı tetikleyerek Avrupa ekonomisini zora sokmuştur (Dinan 2008, s.188).

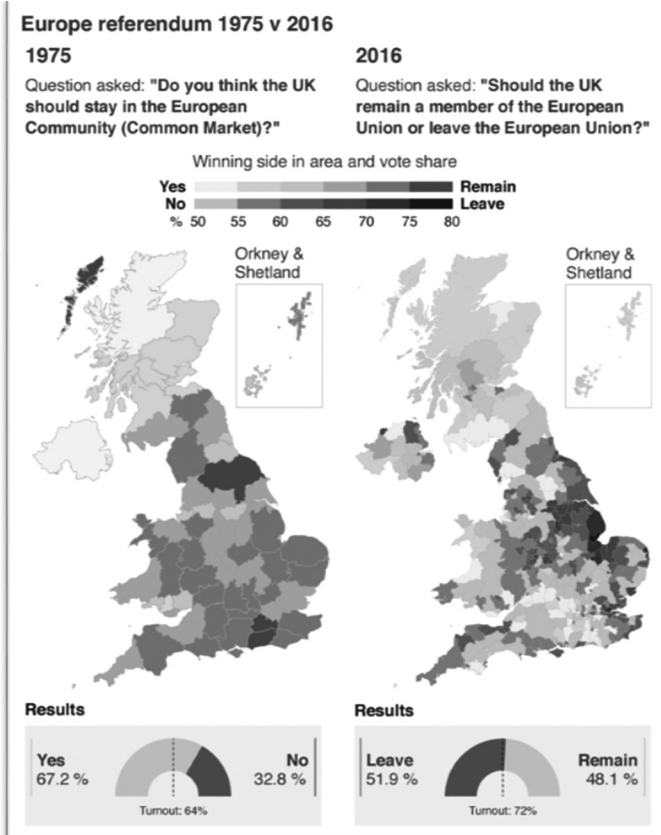
1973 yılı sadece söz konusu hâkim ve siyasi koşulları dışında diğer önemli bir sorun ise; ilk genişlemeye birliğe katılan tereddütlü katılımcılar olan Birleşik Krallık ve Danimarka'nın tutumlarıdır (Dinan 2008, s.186). 1973 yılında seçilen İngiliz İşçi Partisi hükümeti henüz yeni onaylanmış katılım anlaşması için yeni müzakereleri gündeme getirmişti. İşçi Partisi yeniden iktidara geldiğinde, Başbakan Harold Wilson, 1975'te birkaç düzeltme ve iyileştirmeye revize edilen anlaşmayı referanduma sunmuştur. Referandumdan yüzde %67,2 "evet" sonucu çıkmıştır. İrlanda ve Danimarka'da da katılıma "evet" sonucu çıkmış fakat referanduma tek olumsuz sonuç Norveç'ten gelmiştir (Obermayr 2012, s.24).

2.2.1. Birleşik Krallık'ın Katılım Sonrası 1975 Referandumuna Gidilmesi

23 Haziran 2016 tarihinde Birleşik Krallık'ta yapılan AB referandu-

munun ilki ve benzeri 1975 yılında yapılmıştır. O dönemki adı Avrupa Topluluğu olan Birlik'te 'kalam mı ayrılalım mı' şeklinde sorudan oluşan referandumda, Birleşik Krallık seçmenin önemli bir çoğunluğu Topluluk'ta kalmaya evet cevabını vermişti (Erdemir 2016).

Harita 2.2. AB referandumunu: 1975 -2016 Referandum Sonuçları

Kaynak: BBC, 2016d. EU referendum: The result in maps and charts, <http://www.bbc.com/news/uk-politics-36616028> [Erişim Tarihi:3 Kasım 2016]

2016 AB referandumunu daha sağlıklı analizini yapabilmek 1975 referandumunun çıkan sonuçlarla karşılaştırılması ile mümkündür. Harita 2.2'de 1975 ve 2016 referandum karşılaştırmasında görüldüğü üzere Birleşik Krallığın 1975 referandumun aksine 2016 AB'den halkın çıkma yönünde iradesini göstermesini Michael G. Roskin'in "İngiliz Hastalığı" tabirini tanımını kullanmaktadır. Roskin İngiliz hastalığı tanımında;

"Britanya neden çöktü? Böylesi karmaşık bir soruya iki temel yaklaşım söz konusudur. Birincisi, halkın tutumunu ne olduğuyla başlamakta -psiko-kültürel yaklaşım. Diğer ise fiziki dünyada ne olduğuyla işe girişmektedir- politika-ekonomik yaklaşım. Bunlar karşılıklı olarak birbirlerini dışlamazlar ama birbirleriyle bir tavuk-yumurta ilişkisine sahiptirler. Biri diğerini beslemektedir." (Roskin 2014, s.87)

2. 2.1.1. Politik-Ekonomik ve Psiko-Kültürel Etkenleri

Roskin'in yukarıda belirttiği politika-ekonomik açıdan ve dış dünyadaki o günkü konjonktüründe değerlendirme yapılacak olursak; Birleşik Krallığın 1970'lerin başında enflasyonun %13'ün üzerinde seyretmesi ve petrol krizinin olumsuz etkileri, ekonomik açıdan sıkıntılı bir dönem yaşanmasına yol açarken; iç politikada ülke yönetimine dair şüphelerin artmasına ve 1975 yılında AT üyeliğinin devam edip etmemesi hakkında referanduma gidilmesine neden olmuştu. Fakat söz konusu olumsuz gelişmelere rağmen referandum sonucunda, Birleşik Krallığın üyeliğinin devam etmesi yönünde ciddi bir oranda istenildiği görülmektedir (Roberts 2015 s.734).

1975 referandumu Psiko- kültürel bir yaklaşımla analiz edilecek olursa; Muhafazakâr Parti eski siyasetçilerinden William Hague, Britanya'nın açık ve hareketli bir toplum olmasına rağmen son otuz yılın bir yansıması olduğunu daha önceleri Britanya'nın sınıf ayrımına dayalı yapısı ve bu yapının 20. yüzyılın sonuna da tamamen ortadan kalkmadığının göz önünde bulundurması gereken bir gerçeklik

olduğunu işaret etmektedir (Tambini 2001, s.295, Aktoprak 2010, s.138). Nitekim yukarıda yer alan 1975 ve 2016 karşılaştırmalı AB referandum haritasında Hague'nin düşüncesini teyit etmektedir.

Birleşik Krallık'ın önde gelen Muhafazakâr Parti politikacılarından ve ideologlarından Enoch Powell Birleşik Krallığın dört temel özelliğe dayandırır: parlamenter egemenlik, bireycilik, etnik temelli birlik ve coğrafi farklılığın getirdiği Avrupa'dan ayrı bir kimlik. Söz konusu bu özellikler üzerinden analiz yapıldığında Kuzey İrlanda, İskoçya ve Galler'deki gelişmeler parlamenter egemenliği, Powell etnik birliği "beyazlık" lık üzerinden kurduğu için göçler de etnik birliği yıpratıcı bir nitelik kazanmakta, Birleşik Krallığın AB üyeliğiyle bir nevi intihar kabul edilmektedir. Margaret Thatcher da önemli iki fark dışında Powell'ın Birleşik Krallık kimliği hakkında fikirleriyle paralellik göstermektedir. Söz konusu farklar Birleşik Krallığın ABD ve AB'yle ilişkilerinde ortaya çıkmaktadır. Powell'in reddettiği ilişkinin aksine Thatcher ABD ile Birleşik Krallık arasındaki benzerlik kurmakta ve iki devlet arasında tarihsel, dilsel ve ırksal bir bağ olduğunu iddia etmektedir. Diğer yandan Thatcher Birleşik Krallık'ın Avrupa'nın bir parçası olarak görmekte fakat Avrupalı bir devlet olarak benimsememektedir (Clohesy 2003, s.89-90, Akt. Aktoprak, 2010, s.138).

2. 2. 2. Margaret Thatcher Dönemi Birlik İlişkileri (1979-1990)

1979 yılı, Birleşik Krallık açısından iki önemli olayın miladı olarak kabul edilebilir. Birincisi, Avrupa Parlamentosu'na doğrudan seçimler, yani üye ülke vatandaşlarının doğrudan oylarıyla Parlamento üyelerinin seçimi, ilk kez 1979 yılında yapılmıştır. İkinci olarak, bu yılda Margaret Thatcher, Birleşik Krallık'ın başbakanı olmuştur (Doğan 2002, s.18).

Avrupa Topluluğu, Margaret Thatcher'ın siyasi kariyeri üzerinde her zaman önemli bir rol oynamıştır. 1975'te Avam Kamarasında Muhafazakârların lideri olarak yapmış olduğu ilk konuşması, gündemdeki tartışma konusu olan Birleşik Krallığın katılım koşulları-

nın yeniden müzakere edilmesi ve üyeliğin sürüp sürmemesi hakkında referandum yapılması hakkındaydı. Dönemin hükümeti İşçi Partisi tartışma konusu olan Anayasada yeri olmayan referandum konusundaki görüşüne karşılık, Thatcher Birleşik Krallığın AT içinde kalmasını savunmuştur (Dinan 2005, s.358).

Birleşik Krallığın Avrupa Birliği ile ilişkilerinin ekonomik ve siyasi açıdan analiz edilebilmesi, öncelikle istikrarlı olamayan ilişkinin sebeplerinin anlaşılmasıyla mümkündür. Thatcher dönemi, hem Avrupa şüphecilik (Eurocepticism) ortaya çıktığı hem de Birleşik Krallığın ekonomi politikalarının Avrupa Birliği ekonomi politikalarından farklı olmasının savunulduğu bir dönemi barındırdığından önem teşkil etmektedir.

2. 2. 2. 1. Thatcher Dönemi Birleşik Krallık Ekonomi Politikaları

1979 genel seçimlerinden önce yapılan anketler ve tahminler çoğunluğun İşçi Partisi James Callaghan'ın başbakan olmasını istediğini gösteriyordu. Fakat İşçi Partisi sanayi kesimindeki grevler, anlaşmazlıklar ve yüksek işsizlik oranı yüzünden yıpranmıştı. Bu nedenle Callaghan hükümeti, güvenoyu alamaması üzerine düştü. Genel seçimler sonucunda Margaret Thatcher, Birleşik Krallığın ilk kadın başbakanı seçildi (Gilmore 2012).

Thatcher 1979'da göreve geldiğinde, Birleşik Krallık AT'deki bütçe dengesizliğini ciddi bir şekilde ele almıştır. Thatcher Birleşik Krallık aleyhine olan bu yanlışlığı düzeltmek için Brüksel'le sürdüreceği müzakerede Birleşik Krallık kamuoyunun onu destekleyeceği ön görüşünü taşımaktaydı (Dinan 2008, s.228).

1979 ile 1984 arasındaki Avrupa Konseyi toplantılarında Birleşik Krallık'ın Bütçe Sorunu damgasını vurmuştur. Avrupa Topluluğu (AT) parasının büyük bölümünü tarımsal teşvik ve desteklerine harcamaktaydı. Tarımsal harcamalardaki sürekli artış dikkate alındığında “*öz kaynaklarının*” bir bölümü oluşturmaktaydı. Birleşik Krallık dâhil diğer üye devletler iki tercih durumunda kalmış-

lardır. Birincisi, katma değer vergilerinden yaptıkları katkılarının oranını artırma gidilecekti ya da tarım harcamalarını düşürmeye karar vermek zorunda kalınacaktı. Ortak Tarım Politikası (OTP) savunan çiftçiler dikkate alındığında tarım fiyatları büyük bir önem taşımaktaydı. Bu durum Birleşik Krallık için ithalatının büyük bir bölümü AT dışından yaptığı ve küçük bir tarım sektörüne sahip olduğu için, bu durumda Birleşik Krallık AT bütçesine büyük bir miktarda katkı yapmakta ve bütçeden orantısız şekilde az bir pay almaktaydı. İşçi Partisi hükümeti 1974-1975 yıllarında katılım müzakerelerinde daha uygun bir bütçe anlaşması talep etmiş, fakat talep ettiği için daha azını kabul etmiştir (Dinan 2008, s.228).

Bugün dâhil Birleşik Krallık aynı sorun güncelliğini korumakta olup eski Başbakan David Cameron yükseltilmesi düşünülen Avrupa Birliği bütçesini veto etme yönünde eğilim göstermiştir. Cameron sürecin dondurulmasını talep ederken hükümet bütçeyi kesmekten yana tavır sergilemiştir. Cameron, partisinde Birlik'ten çıkmayı destekleyen kararlı üyelerin varlığından yola çıkarak Avrupa Birliği üyeliği konusunda referandumu desteklemiştir. Başbakan David Cameron Ortak Tarım Politikası olmak üzere bazı AB politikalarının savunulması zor ve çok masraflı politikalar olduğu ve AB bütçesinin yapısındaki yetersizlikler birçok AB üyesi ülke tarafından dile getiriliyor. Ayrıca Euro sistemi dışında kalan AB üye ülkelerinin çıkarlarının Euro sistemi için alınan kararların olumsuz etkilerinden korunması için birtakım önlemler alınması gerektiği de kabullenilmektedir (Eralp 2013, ss.2-3).

Ancak, AB tarihindeki en derin krizi ile mücadele edip bir tür "varoluş mücadelesi" verirken, Birleşik Krallığın üyelik koşullarını kendi istediği şekilde ve tarihte müzakere etmek istemesi daha çok "çıkarıcı" bir yaklaşım olarak algılandı ve bugünde algılanmaya devam etmektedir. Bu bir nevi pazarlık olarak da görülmektedir (Eralp 2013, s.3).

(İBS)'nin ilk müzakeresinde Thatcher'in zaferi ile sonuçlanmıştı.

Birleşik Krallığın AT politikasının Thatcher yönetiminde düzeleceği düşünülüyordu. Zira Thatcher Muhafazakâr Parti başkan olma mücadelesinde 1975 yılında referandumu öncesinde Birleşik Krallığın AT üyeliğinin devamı lehine kampanya yürütmüştü. Thatcher Başbakanlığı döneminde bütçe indirimleri konusunda taviz vermeyen davranışına rağmen AT liderleri İşçi Parti içinde muhaliflerin yerine Thatcher'le çalışmayı tercih etmişlerdir. Zira o dönemde İşçi Partisi Birleşik Krallık'tan resmen AT'den çıkarmaya ve "Birleşik Krallığa uygulanan ve kabul edemeyecekleri Topluluk hukuku bölümlerini" feshetmeye kararlıydı. AT Mevcut Birleşik Krallık hükümetine duydukları kızgınlığa rağmen, yeni bir Birleşik Krallık hükümetiyle zorlu çekilme müzakerelerine girmek istemiyordu (Dinan 2008, s.231).

Söz konusu yukarıda bahsi geçen Thatcher dönemindeki müzakereler gerekse de ilerleyen bölümlerde daha kapsamlı değineceğimiz Cameron dönemi Birleşik Krallığın AB politikaları ve AB üyeliği tartışmaları gösteriyor ki AB ve Londra karşılıklı olarak üyeliği sona erdirmek niyetiyle değil her zaman karşılıklı pazarlık diyalogunda müzakerelerini sürdürmüşlerdir. Günümüzde en yakın örnek olarak, eski Başbakanı Cameron, ilk referandum sinyalini 2013 Ocak ayında vermiş, Avrupalı liderlerin büyük tepkisini çekmişti. Fakat 2013 Mayıs ayında Cameron'un kabinesinde iki bakanı olan Eğitim Bakanı Michael Gove ve ardından Savunma Bakanı Philip Hammond'un AB'den ayrılmak için oy vereceğini söylemesi ardından Cameron bakanlarına sert tepki göstermiştir. Cameron bakanlarına tepkisini; "Bu insanlara müzakereler başlamadan pes etmemeleri gerektiğini söylemek isterim. Onların bu davranışı son derece olağan dışı bir yaklaşım gibi görünüyor" demiştir (CNN 2013).

Eski Başbakan Thatcher 2002 tarihinde yayınlanan 'Devlet Yönetimi' adlı kitabında Avrupa Birliği'ni "çılgın bir proje, aydınların kibir abidesi, başarısızlığa uğraması kaçınılmaz olan bir program" diye nitelmiştir. Cameron gibi üyelik koşullarının tekrar müzakere edilmesinden yana olan Thatcher, aksi takdirde AB'den çıkıp Kuzey Amerika Serbest Ticaret Bölgesi'ne girilmesi gerektiğini savunmuştu (Kınacıoğlu 2013).

Ahmet İnsel Thatcher'ın AB konusunda izlediği politikalarındaki farklılığı "pragmatik"⁸¹ Thatcher" olarak nitelendirerek söz konusu bu farklılığı şu şekilde açıklar:

"Pragmatik Thatcher, 1970'lerde AB üyeliğine karşı olan Muhafazakâr Parti'nin AB üyeliğine evet demesini sağlayan şahsiyetlerin en geleniydi. Aynı zamanda 'Avrupa tek Pazarı'nın kurulmasını da en fazla destekleyen liderlerden biriydi. Aynı zamanda, AB'ye yaptığı hibe kadar AB'den mali destek alma koşulunu ülkesi için bir istisna olarak AB'ye kabul ettiren de o idi. Şiddetle karşı çıktığı federal AB projesini, parlamenter demokrasinin lağvedilme projesi olarak tanımlıyordu." (İnsel 2013, ss.8-9)

1989 AB Parlamento seçimlerine gelindiğinde, Muhafazakâr Parti Avrupa Topluluğu karşıtı görüşlerini açıkça ortaya koyarken, İşçi Partisi'nde Avrupa bütünleşmesini desteklediğini ilan etmiştir. Seçimler bu kez İşçi Partisi'nin zaferiyle sonuçlanmıştır. Genel ve Avrupa Parlamentosu seçimleri olmak üzere, üst üste beş seçim kaybeden İşçi Partisi koltuk çoğunluğunu yükseltmiştir. Birleşik Krallık iç politik nedenleri Topluluğa karşı pazarlık stratejisi, isterse iç politika malzemesi olsun, Thatcher'ın Avrupa Topluluğu'na takındığı olumsuz tavır kendisinin partisi tarafından iktidardan

81. "Pragmatik" ve "pratik" ile aynı kökten gelmekte olup teori veya ideolojeye pek fazla itibar etmeksizin, işe yarayanı kullanmak manasına gelmektedir. Roskin; "Amerikan ve İsveç siyasi kültürü gibi, İngiliz siyasi kültürü de, genellikle pragmatiktir. Muhafazkarlar, öteden beri, kendilerinin bütün İngiliz partileri içinde en pragmatik olmalarıyla övünüler. Eğer oy kazanacaklarsa, başka herhangi bir partinin politikalarına benimsemeye hazır olmuşlardır. (...) 1950'lerde iktidara gelen Muhafazakâr hükümeti, İşçi Partisi'nin refah devletini reddetmedi, bunun yerine Torylerin (muhafazkarlar) bunu daha etkili biçimde yürüttükleriyle övündü. Bu durum, Başbakan Thatcher'ın 1979'daki *laissez-faire* (sadece mülkiyet haklarını korumayı amaçlayan yeterli düzenlemelerin bulunduğu bir ekonomik ortamda özel taraflar arasındaki alım satım işlemlerinin müdahaleci hükümet kısıtlamaları, tarifeler ve sübvansiyonlardan arındırılmasını ifade eder.) ekonomik programıyla değişti. Onun hedeflerinin değişmezliği, iki büyük ve genellikle pragmatik partinin içindeki ve birbirleri arasındaki ideolojik tartışmalara katkıda bulundu. Pragmatizm, Thatcher'den sonra Torylere geri döndü..." (Roskin 2014, s.61-62).

uzaklaştırılmasına neden olmuştur (Doğan 2002, s.26).

2. 2. 2. Thatcher Dönemi Avrupa Şüphenciligi (Euroseptisizm)

Avrupa şüphenciligi (Euroseptisizm), Birleşik Krallık'ın Toplulukla olan ilişkisini etkileyen önemli vakalardan biridir. 1980'lerde ortaya çıkan "Avrupa Şüphenciligi" tanımı, siyaset literatüründe ilk kez Paul Taggart tarafından kullanılmıştır. Taggart'a göre (1998, s.365, Saygın ve Ultan 2016), euroseptisizmin, en genel anlamıyla Avrupa bütünleşmesine karşı olmak ve şüphelye yaklaşmak şeklinde tanımlanmaktadır.

David Barker, Birleşik Krallık euroseptisizminin dört adımı olduğunu belirtmektedir. Birinci adım, II. Dünya Savaşı'nın sonu ve Birleşik Krallık'ın AET'ye üyeliğinin parlamentoda onaylandığı 1972 yıl arası dönemdir. Bu dönem, zafı euroseptisizmin daha az görüldüğü fakat 1973'teki üyeliğe giden süreçte euroseptizmin güçlendiği bir süreç olmuştur. İkinci adımda, 1973'te üye olarak kabul edilmeden 1975'te Birleşik Krallık'ta üyelikte kalma adına yapılan referanduma kadar olan dönemdir. Bu dönemde euroseptiklerin AET üyelik referandumuna yönelik "hayır" kampanyaları (Harita 2.2'de görüldüğü gibi) sonuçsuz kalmıştır. Üçüncü adım, referandum sonrasında 1988' kadar süren ve euroseptisizmin Birlik Krallık politikalarında daha çok gizli bir şekilde var olduğu bir dönem olduğu görülmektedir. Son dördüncü adımda ise, 1980'lerin sonunda başlayan ve ilerleyen zamanlarda; siyasi bütünleşmesinin hızlanması, egemenlik ve ulusal kimlik konularının euroseptisizmin merkezine alınmasına, Muhafazakâr Parti içerisinde euroseptisizmin güçlenmesine ve yeni Avrupa şüphenci küçük partilerin kurulmasına neden olmuştur (Baker vd. 2008, s.94, Akt. Aras 2015, s.119).

İngiliz milliyetçisi ve Eurosepticsm "Avrupa Şüphenci" olan Thatcher başbakanlığı boyunca AB konusunda sert ve ödün vermeyen bir tavır takınmıştır. Thatcher ortak pazarın faydasına inanmakla birlikte bunu Birleşik Krallığın egemenliğini ihlal edecek bir uluslar üstü oluşuma dönüştürmemek gerektiğine inanmaktaydı. Birleşik Kral-

Lık çoğu Avrupa Para Birimi'ne (EMU) geçmeyi reddetti (Roskin 2014, s.99). Margaret Thatcher, “*Statecraft*” adlı kitabında Birleşik Krallık'ın kilit önemdeki AB anlaşmalarından çekilmesi gerektiği savunurken ortak para birimi Euro da tehlikeli derecede hatalı olduğunu belirtmektedir (NTV 2014).

Çok sayıda Birleşik Krallık halkı (ve diğer Avrupalılar) EMU'yu egemenliğin önemli bir parçasını ve kendi parasını kontrol etmeyi Frankfurt'taki Avrupa Merkezi Bankası'na teslim etmeyi şüpheyle yaklaşmaktadır. Söz konusu tedirginliğin kaynaklarından belki de en önemlisi Almanya'nın - EMU'ya ve para üzerindeki politikaya egemen olacağından ve faiz oranlarının Bundesbank tarafından belirleneceği çekincesi yatmaktadır (Roskin 2014, s.99).

Avrupa Birliği'ne karşı yeni bir atağa geçerek, ülkesinin ortak savunma, dış ilişkiler, tarım, balıkçılık ve ortak ticaret alanlarında AB ile ilişkisini kesmesi gerektiğini belirtmiştir. Eski Muhafazakâr lider Thatcher, kitabında, AB'nin aslında reform yapamaz halde olarak tanımlamakta ve AB'nin kurulmasının, modern çağın belki de en büyük “aptallığı” olduğunu ifade etmektedir. Gelecekteki bir Muhafazakâr hükümetin, AB ile ilişkilerde temel değişiklikler yapması gerektiğini savunan Thatcher, kitabında, Birleşik Krallığın AB'nin savunma, dış politika, tarım ve balıkçılık alanındaki siyasetlerinden çekilerek, kendi ticareti üzerinde kontrolü yeniden sağlamak zorunda olduğunu yazmıştır. Thatcher, İngiltere'nin zenginliği, askeri gücü, ABD ile bağları ve geniş balık stokunun, bu ülkenin AB'ye değil, AB'nin ona muhtaç olduğunu gösterdiğini de kaydetmekte. Birleşik Krallığın Kuzey Atlantik Serbest Ticaret Anlaşması'na (NAFTA) üyeliğini de savunan, “Demir Leydi” lakaplı eski Birleşik Krallık başbakanı ayrıca, 20'nci yüzyılın sorunlarından birçoğunun Avrupa'dan kaynaklandığını, çözümlerin de Avrupa dışından geldiğini belirtmektedir (NTV 2014).

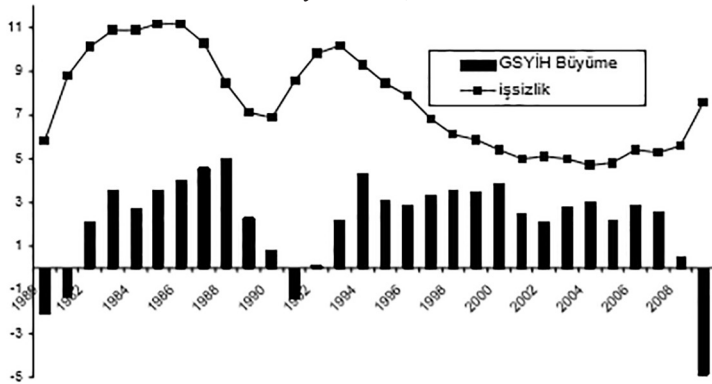
Muhafazakâr Parti 1989 Avrupa Parlamentosu (AP) seçimleri için hazırladığı manifestoda; “Biz bu ülkede sosyalizme, Brüksel tarafından üzerimize yeniden zorla uygulansın diye karşı çıkmadık (...)

Avrupa Topluluğu'na da, her şeyin şu-Euro bu-Euro olduğu ve İngiliz olmanın unutulması gerekeceği, bürokratik bir dev tarafından yutulmak için katılmadık.” sözleri AB karşıtlığı gösteren önemli açıklamalar olmuştur (Burges ve Lee 1989, s.199, Akt. Doğan 2002, s.25; Aras 2015, s.143).

2. 2. 3. John Major Dönemi Avrupa Birliği İlişkileri (1990-1997)

Thatcher'dan sonra Muhafazakâr Parti'nin başına geçen isim John Major 1990'ların başında dünyadaki ekonomik daralmanın da etkisi ile Birleşik Krallık'ta üç yıl üst üste durgunluk yaşadığı bir dönemde yönetimi devir almıştır. Büyüme rakamları Tablo 2.1'de görüldüğü üzere; 1990 yılında %0,8, 1991 yılında-%1,4 ve 1992 yılında ise %0,1 olarak gerçekleşmiştir. İşsizlik yine hızla artmış 1993 yılında yeni bir tepe noktası olan %10,2 düzeyine çıkmıştır. Ekonomik krizin etkisine rağmen Muhafazakâr Parti 1992 Nisan ayındaki genel seçimlerinden yeni parti başkanı ile birlikte yine iktidar olarak çıkmıştır. Ekonomik kriz iktidar partisini değiştirmemiş olsa bile parti içindeki iktidarı değiştirmiştir (Karahanoğulları 2010, s.149-150).

Tablo 2.1. Büyüme ve İşsizlik Oranları

Kaynak: IMF, 2016. IMF Data Mapper. World Economic Outlook. <http://www.imf.org/external/datamapper/index.php> [Erişim Tarihi: 21 Kasım 2016].

1973 yılında Birliğe üyeliğinin hemen ardından üyelik konusunu tartışan Birleşik Krallık, Thatcher'ın iktidarının bitmesiyle birlikte, Birlik içinde daha fazla rol üstlendiği görülmektedir. Söz konusu bu dönemde Birleşik Avrupa devletlerine karşı çıkan Muhafazakâr Parti içindeki gruplara rağmen, Birleşik Krallığın Birliğin çevre, tarım, sağlık gibi politikalarına uyum sağladığı görülmüştür (Kasım 2001, s.271-272). Major, ABD ile ilişkileri geliştirmekten ziyade, bir Avrupa ülkesi olarak AT ile ilişkilere önem vermiş ve Topluluk'tan izole olmak yerine bütünleşmeye katılma doğrultusunda hareket etmeye çalışmıştır (Ball ve Seldon 2005, s.247, Akt. Saygın ve Ultan 2016, s.83). Fakat, 1991 yılında gerçekleştirilen Maastricht Zirvesi'nde, Ekonomik ve Parasal Birliğin oluşturulmasında Birleşik Krallık'ın korunması ve avantaj elde etmesi amaçlanırken, sosyal şartlardan da muaf olmasını kabul ettirmiş ve Major da Thatcher gibi taviz vermeme fikrini benimsemeyi seçmiştir (Dinan 2008, s.360).

Ayrıca Major hükümeti dönemi Tek Pazar'ın gerekliliğinin savunulduğu, federalizme karşı olunan, egemenlik konusunda ise Thatcher ile aynı kaygıların taşındığı bir sürecin izlendiği görülmektedir (Headmaster ve Sanklecha 2004, s.60-63). Kısaca Major döneminde de ekonomi politikalarının Avrupa şüpheciliğine temel oluşturduğu gözlenmektedir (Saygın ve Ultan 2016, s.83).

1990 yılında Birleşik Krallığın en uzun süre başbakanlığını yapan Thatcher dönemi kapanmasının ardından sonrasında takip eden Muhafazakâr Parti John Major, İşçi Partili Tony Blair ve Gordon Brown hükümetleri Thatcher'in politikalarından fazla uzaklaşmayarak bu politikaları yumuşatarak uygulamaya çalışmışlardır. İkinci bölümde daha detaylı olarak değinilecek olan 2008 ekonomik krizi Birleşik Krallığı ekonomide ciddi yeni yapısal sorunları ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Atikkan 2014, s.43).

2. 2. 4. Tony Blair Dönemi Birleşik Krallık - AB İlişkileri (1997-2007)

18 yıl süren Muhafakar Parti dönemimin ardından 1997 yılında Tony Blair'in yönetime gelmesiyle Birleşik Krallık yönetimi 13 yılına İşçi Partisi'ne geçmiştir.

Blair hükümeti selefleri Major ve Thatcher'in aksine toplumsal, siyasal ve ekonomik yönden Avrupa standardını tutturarak kurulan örgütlere alınmak, Avrupalılarca benimsenmek adına kendine özgü bir yön arayışına girerek, hem Avrupa sosyal demokrasi politikalarından hem de serbest pazarın liberal politikalarından ayrışarak ve (Tablo 2.1'de görüldüğü üzere) "Üçüncü Yol Politikası" adı altında yeni bir teşebbüs başlatmıştır (Hills ve Waldfogel 2004, s. 768). Bunun neticesinde, AB politikalarına entegre olma adına çevre, insan hakları ve güvenlik gibi konu başlıklarında uzmanlaşma süreci başlamıştır (Bulmer ve Burch 2003, s.862). Söz konusu Blair dönemi izlenen Birleşik Krallık- AB ilişkileri neticesinde, Birleşik Krallık sürekli sorun çıkaran bir ülke durumundan "normal" bir üye ülke haline gelmiştir (O'Donnell ve Whitman 2007, s.253, Akt. Saygın ve Ultan 2016).

Tony Blair önderliğindeki İşçi Partisi ve hükümetinin 1997 yılında açıklanan manifestosunu yukarıda çizilen çerçevede değerlendirerek genel bir analiz yapıldığı da aşağıda da görüldüğü üzere altı başlık'ın Avrupa Birliği ağırlıklı reformlar içerdiği⁸² görülmektedir (Kocamaz 2011, s.124-125):

82. Eski Başbakan Tony Blair'in *Business for New Europe* için kaleme aldığı makalesinde; Britanya'nın Avrupa dışında bir geleceği olabileceğini ancak buradaki mesele, böyle bir geleceğin olması gerekip gerekmediği konusuna tartışılması gerektiğini belirtir. "İngiltere'nin uzun vadeli çıkarları açısından mantıklı olacak mıdır?" sorusuna Blair, İngiltere'nin AB'den ayrılması sonuçlarının abartılmaması gerektiği gibi, bu tür ayrılışı savunanlar da sonuçları göz ardı etmemesi gerektiğinin altını çizmektedir. Blair Britanya'nın AB dışında kalmasının üç büyük dezavantajı olduğunu belirterek öncelikle; küresel liderlik rolünü yitirebileceğini dikkat çekmektedir. İkinci olarak, Avrupa ile ekonomik anlamda yakın bağlara rağmen, Tek Pazar'ın kurallarını belirleyen karar-alma süreci dışında kalınacak. Üçüncü olarak, iş birliği fırsatını kayıp edeceğinden iş birliği gereksimi duyulduğu zamanlarda tün konularda ek gücünü kaybedeceğini dikkatini çekmektedir (Blair 2013, s.6-7).

- 1) Tek pazarın süratle tamamlanması
- 2) AB genişlemesine gerekli önemin verilmesi
- 3) Ortak tarım politikasında reform uygulanması
- 4) AB kurumlarında açıklık ve şeffaflığın sağlanması
- 5) Sosyal Şartın imzalanması
- 6) Ulusal meseleler üzerinde veto hakkının kullanımının devam ettirilmesi

Tablo 2.2. Blair Dönemi Kamu Reformları ve Üçüncü Yol

Reform Alanları	Reformda Üçüncü Yolu Etkisi	Reformun Yansımaları
Piyasalaşma Reformları	Sorumluluk-Hak Denge Paydaşçı Kapitalizm	Yeni Çözüm Programı Sosyal Dışlamayı Önleme Birimi İstikrarlı Özelleştirmeler
Yerel Yönetim Reformları	Yerel ve Bölgesel Yönetimlere Yetki Devri Demokrasinin Demokratikleştirilmesi	Yerel Yönetim Birliği Bölge Kalkınma Ajansları Londra'da Doğrudan Seçimle Gelen Belediye Başkanlığı ve Belediye Meclisi Yerel Kamu Hizmeti Sözleşmeleri
Merkezi Düzeydeki Reformlar	Ortaklaşa Yönetim Devleti Modernize Etme Hizmet Sunumunda Çok Aktörlülük	Kamu-Özel Ortaklıkları Kamu Hizmeti Sözleşmeleri Özel Finans Girişimi
Yönetimde Açıklık Reformları	Aktif Bir Sivil Toplum Katılımcılık Yurttaş Odaklılık	Etik Komite Raporları Bakanlar İçin Prosedür Sorunları Sirküleri Önce Hizmet-Yeni Şart Birimi Bilgi Özgürlüğü Kanunu (1999) E-devlet Çalışmaları

Kaynak: Ateş, H., ve Demirel, D., 2014, Üçüncü Yol ve İngiltere'de Blair Dönemi Kamu Reformları, Amme İdaresi Dergisi, Cilt 47, Sayı 3, s.16.

Yeni İşçi Partisi, 1997'den sonra gerek "Yeni Sol" ve "Üçüncü Yol" arayışları arasında ön plana çıkan Tony Blair aynı başarısını Birleşik Krallık finans sistemi düzenlemeleri gerçekleştirmek konusunda yapıcı reformlar düzenlemeler yapmasına rağmen finansal krizden kendisini soyutlayamamıştır. Söz konusu bu kusurlu ekonomik model İşçi Partisi'nin kamu servisleri için planları son derece kaygan bir zemin üzerine oturduğu görülmektedir. İşçi Partisi'nin Sosyal demokrasi modellemesine göre zenginleşen finans sektörü, devamlı ekonomik büyüme aracılığıyla, kamusal alanda uzun vadeli yatırımlar için kaynak sağlayacaktır (Diamond 2010, s.76).

Fakat 2008 mali kriz şoklarına maruz kalan bu model çökmüş ve kamu'da gittikçe artan şiddetli kesintelere maruz kalmasına neden olmuştur. İlerleyen bölümlerde de görüleceği üzere Blair'den sonra gelen İşçi Partisi Gordon Brown ve Muhafazkar Parti David Cameron dönemlerinde her iki partinin açık bir şekilde bütçe konsolidasyonu ve kemer sıkma politikalarını savunduğu görülmektedir.

Blair liderliğindeki İşçi Partisi'nin ve hükümetinin iktidara geldiği 1997 yıllarından mali krizin başladığı 2008 yılına kadar olan dönemi gerek iç politikada gerekse de AB eksenli politika reformları göz ardı edilemeyecek başarıların yanında mali krizin belirtileri ve dinamiklerinin net hissedilmeye başladığı dönem olmasından dolayı incelenmesi gereken bir dönemdir.

Thatcher dönemi Birleşik Krallık ekonomi politikalarından daha önceki bölümde ağırlıklı olarak çalışmanın konsept çerçevesi Birleşik Krallık- AB ilişkileriyle ilgili olduğundan bütçe tartışmaları ve Avrupa şüpheciliği konusunda değinilmiş kendi adıyla özdeşen 'Thatcherizm'⁸³ kavramı konusu bu bölüme bırakılmıştır.

83. "Thatcherizm"; Thatcher'in iktidarı boyunca izlediği politikaları adlandırmak için kullanılan bir kavram olup "güçlü liderlik ve her tür uzlaşmaya muhalefet olma; serbest piyasa ekonomisi, özelleştirme, kamu harcamalarının ve vergilerin azaltılması gibi yeni liberal öğeler ile geleneksel değerlerin savunucusu olma ve sendikal düşmanlık" (Gül 2004, s.215) gibi ilkeleri içermektedir. Söz konusu bu görüşe göre devletin asli hedefi, "iş gücünü de içeren serbest piyasaya, kendi kendini düzenleyebileceği bir kuvarlar ve tüzükler çerçevesi

Zira Blair İşçi Partisi'nin Muhafazakâr iktidarların başlattığı birçok “doğru” ekonomik uygulamayı sürdüreceğini kamuoyuna açıklarken, gerek iş dünyasına gerek çalışan kesime net mesajlar göndererek özelleştirilmiş kamu hizmetlerinin yeniden devletleştirilmesinin konusunu açmayarak sadece bu hizmetlerin daha iyi sağlanması için hükümetin katkı ve çaba göstereceğini açıklamıştı. Blair, 21'inci yüzyıl'da siyasette klasik sol ve sağ ayrımlara yer kalmadığını savunmakta muhalifleri ise Blair'i “*yeni Thatcherizm*”in temsilcisi olarak nitelendirmekteydi (Dermiş 1997).

1979 yılların sonu ile başlayan Muhafazakâr Parti iktidarı dönemi ve sonrasında İşçi Partisi ve özellikle Blair hükümeti dönemlerinde uygulanan neoliberal ekonomi politikaları, sosyal politaların tartışmalı olduğu görülmektedir. Ayrıca bunun paralelinde yürütülen kentsel politikarında sorgulanması gerekmektedir. Söz konusu tarihler arasında izlenen politikaların ülkede eşitsizliği ve yoksulluğu arttırdığı ciddi bir oranda akademisyen hem fikir olduğu gözlenmektedir. Bu durumu istatistik olarak örnek verecek olursak; 1977 yılında Birleşik Krallık'ta yoksulluk %6 iken, 1990'lu yılların başında %20'ye yükseldiği görülmektedir (Özdemir 2011).

Ray Robinson, 1979- 1980 ile 1984-1985 arasında yaptığı kamu harcamaları analiz eden araştırmasında, harcamaların azaldığını buna rağmen harcamalar kalemlerinde farklılaşmaların yaşandığını işaret etmektedir. Konut edindirme anlamında kamu harcamalarında bir azalma meydana gelirken, sağlık ve kişisel hizmetler alanında oluşan masraflarda söz konusu dönemler için bir artışın meydana geldiğini belirtmektedir (Robinson 1986, s.1-21).

sağlamaktır. Buna göre, işçiler ve piyasa arasında duran aracı kurumlar olan sendikaların rolünün değiştirilmesi ve zayıflatılması gerekmektedir” (Gray 1999, s.35-79). Bu dönemde, eğitim, basın yayın organları ve toplu konut projelerine verilen devlet desteğini geri çekmeye başlayan Thatcher, ekonomik politikalarıyla uyumlu bir biçimde, “fakirliğin ve işsizliğin bireylerin sorumsuzluğundan kaynaklandığını ve bu bireysel konumdan dolayı, kişilerin utanç duyması gerektiğini ileri sürmüştür” (Helvacıoğlu 2002, s.44, Akt. Küp 2012, s.44).

Levent Ürer, sağ ideolojiye bağlı hükümetlerin sosyal alanda yaptıkları hizmetlerde ve bu hizmetler için yapılan giderlerde planlanan oranda kısıtlanmaya gidilemediği belirterek şu örneği vermektedir (Ürer, 2012, s.136-138):

“Örneğin iktidara gelir gelmez ilk yaptığı icraat, çocuklara verilen süt ve yiyecek yardımını kesmek olan Thatcher’ın 1986 yılında yaptığı kamu harcamaları, hükümeti kurduğu ilk yıla göre daha fazlaydı (Johnson 1987, s.187). Kısacası, sağ ideolojiye sahip partilerin söylemleri ile uygulamaları arasında fark bulunmaktaydı Burada şunu da unutmamak gerekir ki, sol görüşlü partilerin iktidara geldikleri takdirde yapacakları kamu harcamaları muhtemelen çok daha yüksek olacaktır.” (...). Özellikle söz konusu dönemde, yani sosyal devletin kriz içinde olduğu dönemde, hükümetler her ne kadar sosyal harcamalarda azalmayı amaçlasalar da bunu gerçekleştirmede oldukça yetersiz kalmışlardır. Ancak hükümetlerin yaşadığı maddi güçlükler kamu harcamalarında görece bir düşüş yaşanmasını da ister istemez beraberinde getirmiştir.”

2. 2. 4. 1. Blair Dönemi Sosyal Bütünleşme (Social Cohesion) Politikaları

“Sosyal bütünleşme”⁸⁴ (Social cohesion) konsepti Blair hükümeti döneminde üzerinde durduğu öne çıkan diğer önemli kavramlardan biridir. Söz konusu bütünleşme ile beş tane önemli hedefe varılmak istenmekteydi (Buck, 2005, s.47, Akt. Özdemir 2011, s.4). Bunlar:

Ortak değerler ve kent kültürü (civic culture)

Sosyal düzen ve sosyal kontrol

84. Kavram olarak “sosyal bütünleşme” şehrin sosyal yapısını belirleyen üç etkenle bağlantılıdır: Birinci etken ‘sosyal eşitsizlik’ (social inequality), ikinci etken ‘sosyal bağlantılara sahip olmak’ (social connectedness) ve son üçüncü etken ise sosyal düzen (social order) (Buck 2005, s.47, Akt. Özdemir 2011, s.4).

Sosyal bütünlük (solidarity) ve gelir dağılımındaki eşitsizliklerin azaltılması

Sosyal ağlar ve sosyal sermaye

Yerel bağlılık ve kimlik

1997 yılında iktidara gelen Blair söz konusu üzerinde önemle durduğu sosyal politikaları'nın tartışmaya açık ve eksik olduğu ve bu eksikliğin zaman içinde ileriye dönük tehlikeli bir fay hattına dönüştüğü görülmüştür. Zira buna en iyi örnek Cameoron iktidarının birinci yılında 6 Ağustos 2011'de başlayan ve beş gün süren Londra ayaklanmasını (Açık Gazete 2015) verebiliriz.

Guardian gazetesi yazarı Seumas Milne, 1979 yılında Thatcher liderliğindeki Muhafazakâr Parti'nin gelmesiyle uygulanmaya başlanan ve Blair zamanında da sürdürülen neoliberal politikaların sosyal bütünleşmeye sekteye uğrattığını belirterek devam ettiği analizinde şunları belirtmiştir (Milne 2011):

“İngiltere’de kentlerde gördüğümüz, siyasetin ve sosyal dayanışmanın zehirli bir şekilde başarısızlığa uğradığı, açgözlülükle yönetilen bir toplumun yansımasıdır. Şimdi, asıl tehlike bu ayaklanmaların etnik çatışmaları tetiklemesidir. Bu arada, Avrupa ile Amerika Birleşik Devletleri arasında gidip gelen ekonomik krizin son aşaması da İngiltere’yi krize ya da uzun bir ekonomik durağanlığa sürükleme olasılığıdır. Hükümetin, politika değişikliğine gitmemesinin yıkıcı maliyetini daha yeni görmeye başladık.”

Siyaset bilimcilerin İngiliz siyasi kültürü'nü tanımlarken; dengeli, ılımlı, sakin, adaletli ve kibarlık örneklerini göstererek tanıtırken belirli dönemlerde yapılan siyasi kültür araştırmaları sonucunda değişen İngiliz siyasi kültürü hakkında Roskin (2014, ss.66-67) analizinde şunları belirtmiştir:

“Siyasi kültür araştırmaları belli dönemler arasında gerçekleştirilmekte, oysa her şey devamlı değişmektedir. Almond ve Verba'nın

Kent Kültürü araştırmasının verileri 1959 ve 1960'ta elde edilmişti. Onların, Britanya için yaptıkları 'saygılı bir kent kültürü' bileşik tasvirleri, onlarca yıldan beri geçerli değildir. İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana, Britanya, özellikle de ekonomi alanında sıkıntılı dönemlere maruz kalmıştır. Kuşkusuz bunlar, İngiliz kültürünü toptan silmemiş, fiilyata geçmemiş olan şeyleri gün yüzüne çıkarmışlardır. Siyasi kanaatler değişir, daha kötü veya daha iyi olabilirler.”

Çalışma'nın en başından şu ana kadar olan bölümüne dek 1979-2010 yılları arasında, Thatcher liderliğinde Muhafazakâr Parti'nin iktidarının ve sonrasında Blair liderliğindeki İşçi Partisi'nin uzun süreli kesintisiz iktidarı dönemini kendi içinde farklı siyasi dönemlere ayırarak Birleşik Krallığın siyasi ve iktisadi dönüşümleri incelendi. Söz konusu 31 yıllık politika tercihlerini ilerleyen bölümlerde ayrı bir başlık olarak inceleyerek Birleşik Krallığın AB'den çıkma referandum tercihine yansımadaki iç dinamikler analiz edilmeye çalışılacak.

2. 2. 5. Gordon Brown Dönemi AB İlişkileri (2007 - 2010)

1997-2007 Yılları arasında Gordon Brown, Blair liderliğindeki İşçi Partisi ve hükümeti dönemi bir çok analist genel olarak başarılı bir maliye bakanı olarak görev yaptığı hem fikirdir. 27 Haziran 2007'de Blair'in yerine geçerek Birleşik Krallığın Başbakanı olmuştur. Fakat, Birleşik Krallık'ta uzun dönemli Maliye Bakanı olduğu dönemde bu amaçlarının ne kadarını yerine getirebildiğini bu bölümde bu sorunun cevabını aramak adına son on yılda İşçi Partisi yönetimindeki ekonomi politikasının temel unsurlarına kısaca değinerek Birleşik Krallığın ekonomisinin 2008 yılındaki krizden etkilenme durumu ve Brexit'e giden yolda bu dönemin etkileri incelenecektir. Chambers, Brown'un bakanlık dönemi ve başbakanlık dönemindeki başarılarını ve başarısızlıklarını inceleyen analizinde şunları belirtmiştir (Chambers, 2008, s.14-15):

“...Maliye Bakanı olarak Brown, ekonomiye önemli bir yol

göstermiş, rekabetçi piyasaları ve işgücü piyasasının esnekliğini destekleyerek İngiltere’yi dünyanın önde gelen “küresel” ekonomilerinden biri haline getirmiştir. Ekonomi, kişi başı gelir oranında %2,4 büyüme göstermiştir. Bu, geçen yarım yüzyıldaki %2,1’lik ortalamanın da üzerindedir. İngiltere Merkez Bankası’nın bağımsızlık kazanması da önemli ölçüde başarılıdır. İngiltere’nin toplam büyümesi yıllık ortalama %2,8 olarak gerçekleşmiştir. Böylece, gelişmiş ülkelerin ortalamalarının az da olsa üzerine çıkmış ve büyük Avrupa ulusları da ortalama yıllık bir puan ile geçilmiştir. Bu esnada, enflasyon hedefine hemen hemen ulaşılmış ve en azından hükümet istatistiklerine göre işsizlik rekor seviyede azalma göstermiştir.” (...)

“Bunlara karşılık, vergi yükünde artış olması durumu, uzun dönem büyümeyi zayıflatmaktadır. Üstelik, İngiltere’de kişisel borç düzeylerinin 1 trilyon sterlin’i geçmesi, 15 milyon kişinin petrol fiyatlarındaki büyük bir artış gibi dış şoklara maruz kalabileceğini göstermektedir. Ekonomide yaşanabilecek bir düşüş, borçlarıyla boğuşan bu 15 milyonluk kesim üzerinde önemli ekonomik ve sosyal tahribata yol açacaktır. Bu nedenle, İngiliz nüfusunun yüksek orandaki borçluluk durumu da, İngiltere’yi iş yapmanın giderek daha da zorlaştığı bir ülke haline getirecektir. Ancak, politik açıdan en önemli soru, oy verenlerin İngiltere’nin ekonomik mirasının kullanımını, 2009’da gerçekleşecek olan seçimlerde nasıl algıladıklarını göstermeleri olacaktır.”

Blair ve selefti Brown’un AB’ye yönelik politikaları karşılaştırıldığında, Brown daha global bir yaklaşım benimsediğini görülmektedir. Brown, AB konusunda ekonomik açıdan yaklaşarak ekonomi politikalarına odaklanarak müzakereler yoluyla daha kararlılıkla savunduğu görülmektedir (Lunn, Miller ve Smith 2008, s.23-25, Akt. Saygın ve Ultan 2016, s.89). Bu çerçevede, İşçi Partisi’nin savunduğu fikirlerinden ziyade, muhafazakâr düşüncelerin ön planda

olduğu görülecektedir. Brown'un bilhassa finansal hizmetlerin liberalleştirilmesi ve özelleştirme gibi konularda Thatcher ile aynı düşünceleri paylaşması da bunun göstergesidir (O'Donnell ve Whitma 2007, s.254, Saygın ve Ultan 2016).

2. 3. David Cameron Dönemi Birleşik Krallığın AB Politikaları ve AB Üyeliği Tartışmaları (2010 - 2016)

Birleşik Krallık, AB'nin 2008 yılında maruz kaldığı ekonomi krizi ve bunu tetikleyen siyasi kriz esnasında olumsuz çıkışlarıyla dikkatleri üzerine çeken bir ülke olmuştur. Muhafazakâr Partili olan David Cameron 2010 yılında Başbakan olarak göreve gelmesiyle birlikte Birleşik Krallığın AB'ye olan karşı olan olumsuz tutumu artarak AB'den ayrılma talebini vurgulamaya başlamıştır (Özkural ve Çendek 2015, s.193). Söz konusu önemli bir soru belirlemektedir: Bireysel manada Cameron, kabinesi ve partisinin Birleşik Krallık'tan ayrılma isteği, Avrupa bütünleşmesine olan şüphesinden ve toplumsal güvenlik endişelerden mi kaynaklanmaktaydı? Ya da, Birleşik Krallık'ın devlet olarak münferid bir güç merkezi olması ve esnek yapıda reformist bir birlik içerisinde varolma isteğinden mi kaynaklanmaktaydı?

Birleşik Krallığın üyelikten çıkma tartışmalarının arttığı dönemde Avrupa Komisyon Başkanı Jean-Claude Juncker'in ifadesiyle 'İngiltere sorunu' ya da İngilizlerin siyasi endişelerine ilişkin çözüm aranması konusu, krizler Avrupası'nın geleceğini belirleyici rolü açısından önem taşımaktadır. Eski Başbakan Cameron tarafından dile getirilen Brexit kararı öncesi olası referandum tartışmasını, sadece bir "üyelikten çıkma-üyelikte kalma" sorununa indirgemek doğru değildir. Söz konusu o dönem başlayan tartışmalar aynı zamanda AB'nin reform ihtiyacının önemini vurgulamaktaydı. Cameron, referandum çıkışını yaptığı sırada aslında bu çıkışın krizle yüzleşmek anlamına geldiğini de belirtmiştir. Dolayısıyla Birleşik Krallık özelindeki bu tartışmalar, "daha fazla Avrupa ihtiyacının" nedenle-

rini bir anlamda ortaya koymaktadır. Diğer taraftan bu tartışmayı bütünleşmenin reform ihtiyacına istinaden bir fırsat olarak kullanmak AB dış politikası için de oldukça fazla şey ifade etmekteydi. Zira, literatürde tartışıldığı üzere, üye devletlerin Avrupa entegrasyonuna bakışı ile AB dış politikası arasında güçlü bir bağ bulunmaktadır. Elmas, bundan sonrası için “AB, İngiltere gibi Euro-sceptic (Avrupa-şüpheli) ülkelerin kendi ulusal çıkarlarını izleyeceği bir forum olarak dış politikada daha mütevazı bir role mi, yoksa güçlü bir entegrasyon aracılığıyla dış politikada tutarlı ve uyumlu bir aktör rolüne mi soyunacak?” sorusunun cevabı bu bağlamda kuruluş biçiminde yatmaktadır (Elmas 2015, s.15).

Birleşik Krallığın üyelikten çıkma tartışmalarının arttığı dönemde Avrupa Komisyon Başkanı Jean-Claude Juncker’in ifadesiyle ‘İngiltere sorunu’ ya da İngilizlerin siyasi endişelerine ilişkin çözüm aranması konusu, krizler Avrupası’nın geleceğini belirleyici rolü açısından önem taşımaktadır. Eski Başbakan Cameron tarafından dile getirilen Brexit kararı öncesi olası referandum tartışmasını, sadece bir “üyelikten çıkma-üyelikte kalma” sorununa indirgemek doğru değildir. Söz konusu o dönem başlayan tartışmalar aynı zamanda AB’nin reform ihtiyacının önemini vurgulamaktaydı. Cameron, referandum çıkışını yaptığı sırada aslında bu çıkışın krizle yüzleşmek anlamına geldiğini de belirtmiştir. Dolayısıyla Birleşik Krallık özelindeki bu tartışmalar, “daha fazla Avrupa ihtiyacının” nedenlerini bir anlamda ortaya koymaktadır. Diğer taraftan bu tartışmayı bütünleşmenin reform ihtiyacına istinaden bir fırsat olarak kullanmak AB dış politikası için de oldukça fazla şey ifade etmekteydi. Zira, literatürde tartışıldığı üzere, üye devletlerin Avrupa entegrasyonuna bakışı ile AB dış politikası arasında güçlü bir bağ bulunmaktadır. Elmas, bundan sonrası için “AB, İngiltere gibi *Euro-sceptic* (Avrupa-şüpheli) ülkelerin kendi ulusal çıkarlarını izleyeceği bir forum olarak dış politikada daha mütevazı bir role mi, yoksa güçlü bir entegrasyon aracılığıyla dış politikada tutarlı ve uyumlu bir aktör rolüne mi soyunacak?” sorusunun cevabı bu

bağlamda kuruluş biçiminde yatmaktadır (Elmas 2015, s.15).

Cameron, 23 Ocak 2013 yılındaki “Britanya ve Avrupa” (The Telegraph, 2013) başlıklı konuşmasında 2015 yılındaki genel seçimlere hazırlık döneminde *Muhafazakâr Manifesto*’da Birleşik Krallık halkından “Avrupalı ortaklarla yeni bir anlaşma müzakere edecek” bir hükümet için oy talep edeceğini bildiren Cameron ayrıca; “Birlikte kalınsın mı, Birlikten çıkılsın mı?” sorusunun sormanın henüz erken olduğunu, esas seçimin Avrupa Birliği’nin mevuttaki hali ile AB’nin dışında kalmak ve kalmamak arasında seçim yapmak arasında tercihte bulunmak yerine AB’nin reform edilmiş halinde kalmak ile AB’nin dışında kalmak arasında tecihin yapılmasını gerektiğini savunmuştur. Referandum tarihi olarak 2017 yılını işaret eden Cameron ortaklarıyla yeni Avrupa’ya dair anlaşmada mutabık kalındığı takdirde ülkesinin Birlik içinde kalması yönünde kampanya yürütmeye hazır olduğunu beyan etmiştir (Ratip 2013, s.4).

Cameron dönemi Birleşik Krallığın AB politikaları ve AB üyeliği tartışmalarında sıkça yer verdiği iki önemli argümanı öne sürdüğünü görmekteyiz. İlk argümanı “AB’den ayrılma” diğeri ise “AB’de reform” dur. Bütünleşmenin daha esnek, daha rekabetçi ve daha açık bir Avrupa oluşturması için AB’de reformdan yana olan Cameron liderliğindeki Muhfazakarlar, öne sürülen argümanların gerçekleşmemesi durumunda AB’den ayrılma tercihini kullanacaklarını her platformda dile getirmişlerdir (Köroğlu ve Çendek 2015, s.194).

2. 4. Britanya'nın Avrupa Birliğinden Çıkma Referandum (Brexit) Sonucu ve Avrupa Birliği Üzerindeki Etkileri

23 Haziran 2016 tarihinde AB'nin geleceği adına büyük önem taşıyan Birleşik Krallık - AB referandum gerçekleşerek Birleşik Krallık vatandaşları %52'ye %48'lik bir oranla (Harita 2.3) birlik içinde kalmamayı onayarak ayrılmayı tercih etmiştir.

Birleşik Krallık vatandaşlarının 'Brexit' kararı İskoçya, Kuzey İrlanda, başkent Londra ve nüfus yapısı bakımından incelendiğinde aşağıdaki tabloda'da (Tablo 2.3) görüldüğü üzere genel anlamda gençlerin yüksek oranda AB'de kalma taraftarı olduğunu görmekteyiz. Orta yaş ve 65 yaşın üstündeki Birleşik Krallık seçmenlerin AB'den ayrılma yönünde tercihini kullanması referandumun belirleyici etkisi olduğu görülebilmektedir.

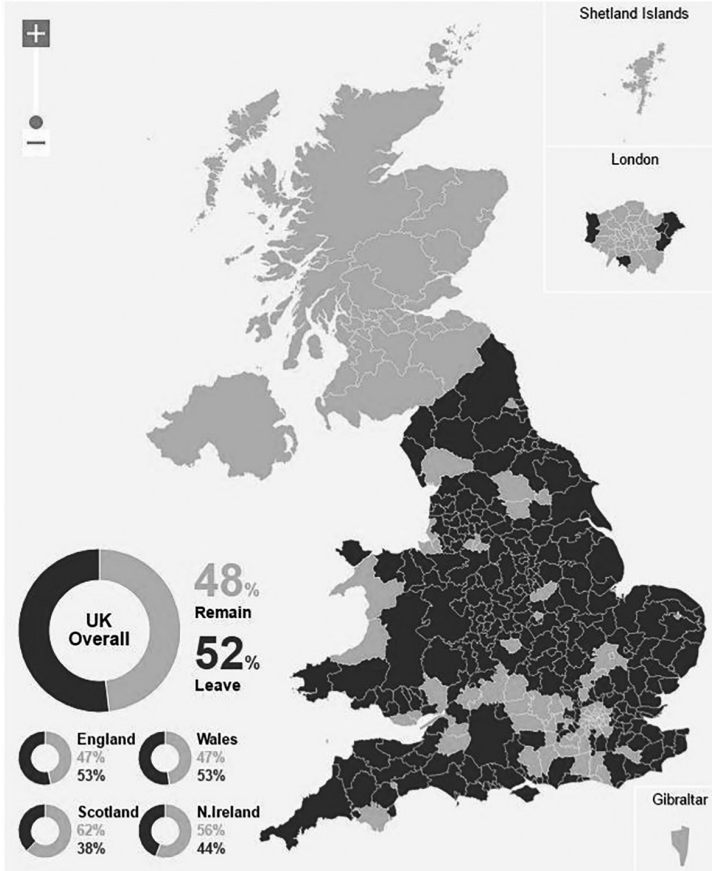
Tablo 2.3. Britanya Referandumunda Oyların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş grubu	AB'den ayrılma (%)	AB'de kalma (%)
18-24	25	75
25-49	44	56
50-64	56	44
65+	61	39

Kaynak: YouGove.Exit poll, Akt. Akses, S., Ataç, E., Ceran, A., Çapanoğlu, S., İleri, Ç., Kıvılcım, İ., Nas, Ç., Servantie D. ve Şahin Y., 2016. Britanya Referandumunu ve Sonrası: AB Entegrasyonu Sürecinin Geleceği ve Türkiye, İktisadi ve Kalkınma Vakfı Yayınları, Yayın No:284, Temmuz, İstanbul, pp.1-44. http://www.ikv.org.tr/images/files/IKV_Brexit_Yayin%20no%20284.pdf

[Erişim Tarihi:16 Aralık 2016]

Harita 2.3. AB referandumunu sonucu

Kaynak: Karar, 2016. Brexit nedir? Brexit anket sonuçları - İngiltere referandum sonuçları açıklandı, 24 Haziran 2016, <http://www.karar.com/dunya-haberleri/brexit-sonuclari-belli-oldu-168514> [Erişim Tarihi:16 Aralık 2016]

Birleşik Krallık'ı oluşturan bölgeler ve halkları analiz ettiğimizde

(Tablo:1.4) Londra Bölgesi, Kuzey İrlanda ve İskoçya Avrupa Birliği üyeliğinin devamı yönünde tercihini yaparken, İngilizlerin yoğun olarak yaşadıkları bölgeler ve Galler AB'den ayrılma yönünde oy verdiği görülmektedir. Referandum sonuçları, Avrupa Birliği'nde kalmak yönünden oy veren İskoçya ve Londra'da tepkilere neden olmuştur (Akses vd. 2016, s.5).

Tablo 2.4. Birleşik Krallık'ta bölgelere göre oy oranları

Kaynak: Hurriyet Gazetesi, 2016b. 'İngiltere AB'den çıkıyor...Brexit referandumunda sonra Cameron istifa kararı aldı...' 26 Haziran 2016, <http://www.hurriyet.com.tr/son-dakika-haberleri-ingiltere-abden-cikti-mi-referandum-da-sasirtan-sonuc-40121490> [Erişim Tarihi: 17 Aralık 2016].

Birleşik halkının Avrupa Birliği üyeliğinden ayrılma yönünde karar alması, diğer bazı AB üyesi devletlerdeki aşırı sağ hareketlerinin

populist söylemlerini daha artırmıştır. Fransa'da Marine Le Pen, Hollanda'da Geert Wilders ve İtalya'da Matteo Salvini gibi siyasi liderler (Sputnik 2016) Brexit referandumunun devamı gelecek olan bir zincirin halkası olduğu ve kendi ülkeleri için de Avrupa Birliği'nin üyeliğinden çıkış için referandumun yapılması çağrısında bulundular (Euronews 2016a). Söz konusu aşırı sağ liderlerin oy oranlarını artırmaya devam ederek, iktidara gelmeleri durumunda bu sözlerini uygulamaya geçirmeyi hedefleyecekleri öngörülebilir. Mevcuttaki üye devletlerde aşırı sağın yükselişi AB'yi de tehdit eden bir duruma dönüştürülebilir. Çözüm olarak akademisyen ve yorumcular bu hareketlerin önünün kesilmesi için, merkez partilerin kendilerini yenilemeleri ve aşırı sağın beslediği ve populist söylemlerin en önemli argümanlarından olan ekonomik durgunluk ve işsizlik gibi sorunlara eğilmesi gerektiği konusunda hemfikirlerdir. Birleşik Krallık referandum sonrası Avrupa'da artan AB şüpheciliği konusunda Türkiye konjoktüründen de bakarak yorum yapan Servantie ve Ataç (2016, s.8) konuya ilişkin şunları belirtmiştir:

“Britanya'daki AB referandumunda halkın AB'den ayrılma yönünde oy vermesinin AB'nin geleceği açısından derin etkiler yaratması bekleniyor. Referandumun en önemli etkilerinden birisi de, yarım asrı aşan bir tarihe sahip olan AB projesini tehdit eden AB şüpheciliğini tekrar gündeme taşımış olmasıdır. Son yıllarda güçlenen, özellikle Fransa'daki Ulusal Cephe ve Hollanda'daki Geert Wilders'in Özgürlük Partisi gibi radikal partiler, Britanya'daki referandum sonuçlarını artan göç karşıtı ve AB karşıtı söylemleriyle memnuniyetsiz seçmen arasındaki destek tabanlarını genişletmek için kullanmaktadırlar. Artan AB şüpheciliği AB'nin mevcut kurumlarının ve işleyişinin yeniden gözden geçirilmesini zorunlu kılıyor. Bu gözden geçirme sonunda şekillenecek bir AB ile ilişkilerin nasıl geliştirileceği ise katılım müzakereleri süreci uzun süredir devam eden Türkiye'yi yakından ilgilendiriyor.”

3. 2015 BİRLEŞİK KRALLIK GENEL SEÇİMLERİ VE BREXİT'E YANSIMALARI

1973 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu'na katılan Birleşik Krallık, AET üyeliğini 1975 yılında referanduma taşımış ve Birleşik Krallık halkı kalma yönünde irade göstermiş ancak 41 yıl sonra ki ikinci referandumda tam tersi bir sonucun çıkmasının her iki dönemin konjonktürel farklılıkları veya benzerliklerini incelediğimizde tam bir net yargıya varmamız zorlaşmaktadır.

Roberts (2015, s.734), 1975 yılında Birleşik Krallık halkının kalma yönünde gösterdiği iradesini inceleyen analizinde şu tespitleri yapmaktadır:

“...Seçmen kitlesi daha çok maddi kaygı ile ilgileniyordu. Enflasyon 1970'lerde görülmedik düzeylere ulaşırken (1970-80 arası ortalama yıllık yüzde 13'ün üstündeydi), buna petrol krizinin vurduğu sanayide yaşanan yeni zorluklar eklendi Ülkenin 'yönetilebilir' olduğuna dair kuşku uyanmaya başladı. Madencilerin grevi hükümetin düşmesine neden oldu. Liderler ve kamuoyu yorumcuları toplumsal bölünme tehlikesinden bahsetmeye başladı. Birleşik Krallık'ın AET'de kalıp kalmaması sorunu Haziran 1975'te anayasal açıdan devrimci sayılabilecek araç olan halkoyuna sunulmuştu. Bu olay bile sınıf çıkarları açısından ele alındı. Referandum sonucunun açık biçimde üyeliğin devamından yana olmasına çoğu politikacı bile şaşırды. Bu olay belki yaklaşık on yıldan beri, halkın görüşlerini kendilerini sözcü olarak gören kişiler tarafından aslında doğru yansıtılmadığının ilk işaretiydi. Aynı zamanda da tecrit siyasetini yeniden oluşturmaya çalışanların tercihlerinin kaçınılmaz biçimde de sonuna işaret eden bir dönüm noktasıydı.”

Brexit kararının iç dinamiklerinin analizini yaparken referandumdan bir sene önceki 7 Mayıs 2015 Birleşik Krallık genel seçimlerini incelememiz gerekir. Muhafazakâr Parti liderliğindeki Cameron ya-

pılan tahminlerin tam tersi bir sonuçla tek başına çoğunlukla hükümet kurmaya yetecek sandalye sayısına ulaşmıştı. Birleşik Krallığın siyasi ve ekonomik geleceğini büyük değişimlere uğratan bu seçim sonucu için Nick Robinson; “Thatcer’in düşüşü ya da Blair’in seçim galibiyetinden bu yana bunun gibi moment yaşanmadı” (Hürriyet Gazetesi 2015) yorumunu yapmıştır.

Tablo 3.1. 2015 Birleşik Krallık Genel Seçim Sonuçları

2015 Birleşik Krallık Genel Seçimleri			
	Sandalye sayısı	Oy Oranı (%)	Oy Sayısı
Muhafazakar Parti	331	36,9	11.334.920
İşçi Partisi	232	30,4	9.347.326
İskoç Ulusal Partisi	56	4,7	1.454.436
Liberal Demokrat Parti	8	7,9	2.415.888
UKİP	1	12,6	3.881.129

Kaynak: BBC, 2015b. Election 2015, <http://www.bbc.com/news/election/2015/results> [Erişim Tarihi: 22 Aralık 2016].

Seçim sonuçları, muhalefet partiler için büyük bir hezimet olarak yansdı. Seçimden önce hükümet ortağı Liberal Demokratların sandalye sayısı 57’den 8’ düşmüştür. İşçi Partisi, Muhafazakâr Parti’nin 2 milyon oy gerisinde kalmıştır. 2014 yılı Avrupa Parlamento seçimlerinde beklenmeyen büyük bir başarı gösteren UKİP ise oylarını %12,6’sını almasına rağmen sadece bir sandalye’ye sahip olabilmıştır. 2015 seçiminde Muhafazakâr Parti’den sonra en büyük çıkışı yapan SNP İskoçya için ayrılan 59 sandalyeden 56’sını alarak Parlamento’da güçlü ve etkili söz sahibi olma gücünü kazanmış ayrıca İskoçya’da İşçi Parti’nin temsil gücünü silmiştir (Kutlay 2015, s.22).

Birleşik Krallık’taki ‘dar bölge’ seçim sistemin farkı, ‘nispi temsiliyet’ esasına dayalı seçim sistemlerle kıyaslandığında eğer nispi temsiliyet sistemi geçerli olmuş olsaydı söz konusu mevuttaki oy

oranları ile Muhafazakâr Parti 256, İşçi Partisi 200, UKIP 85, Liberal Demokrat Parti 50, SNP 2 ve Yeşiller 20 sandalye kazanmış olacaktı (BBC, 2015).

Seçim sonucu ana muhalefetteki İşçi Partisi lideri ve aynı zamanda seçim öncesi koalisyon ortağı ve Başbakan yardımcısı Ed Miliband, Nick Clegg ve seçimde oy oranını ciddi oranda artıran ama yukarıda da değindiğiniz dar bölge seçim sisteminden dolayı kendisi seçilemeyen UKIP lideri Nigel Farage⁸⁵ olmak üzere üç muhalefet lideri istifa etmiştir.

Kutluay (2015, s.23), Cameron'un 2015 genel seçimlerinde ki başarısının arka planını ve sonrasında merkez seçmenin iktisadi beklentilerini nasıl sağlayabileceği konusundaki öngörüsünün yer aldığı analizinde şunları belirtmiştir:

“Cameron hükümeti ekonomik büyümeyi sağlayabilmek ve Euro krizinin etkisini sürdürdüğü politik ekonomi ikileminde İngiltere’yi dışsal şoklardan emin kılabilmek için ‘kemer sıkma’ politikaları devam edecek. Cameron, 2010- 2014 arasındaki ekonomi yönetimi konusunda güven vermeyi başardı. Zira İngiltere 2008 krizinden bu yana muadili AB üyesi ülkelerinden daha hızlı büyüdü. Diğer taraftan İşçi Partisi, ekonomi konusunda İngiliz halkını ikna etmekte başarılı olmadı Andrew Gamble’in vurguladığı gibi 2008 krizi sonrasında ‘yeni işçi Partisi’ ve ‘üçüncü yol’ politikalarını terk eden Ed Miliband, finans temelli neoliberal büyüme döneminde geleneksel sol paradigmanın yeniden hâkim kılınabileceğini düşündü. Ancak bu politika tercihi, İşkoç oylarının SNP’ye kaymasını engellemedi zira İşkoç seçmenler Miliband’ın ‘gereğinden fazla sol’ eğilimli bulunduğu anlaşılıyor.”

85. Nigel Farage, UKIP parti yüksek kurulunun istifasını kabul etmemesi gerekçe göstererek partideki liderliğine devam ederek referanduma kadar AB üyeliği tartışlığı ve aşırı sağcı popülist söylemlerini sürdürmüş referandum sonrası görevinden istifa etmiştir (Onedio Medya 2016).

Kemer sıkma politikası'nın katı bir şekilde uygulandığı güney Avrupa'da siyasi istikrar etkilerken yansıması olarak da gelir eşitsizliğin genişlemesi, uluslararası sistemde güç kaybı ve yapılamayan yatırımların gelecek nesillere etkilediği gözlenmektedir. Eric Jones (2016, s.15-16), Avrupa'da özellikle İspanya, İtalya ve Yunanistan gibi ülkelerde kemer sıkma politikaların karşılığının siyasete yansıması konusundaki analizinde şu yorumu yapmaktadır:

“İngiltere örneği ise tüm bu örneklerden daha kafa karıştırıcı. David Cameron'un liderliğini yaptığı Muhafazakâr Parti, kemer sıkma politikaları konusunda hiç şüpheye yer bırakmayacak derecede açıktı. Mali disiplini önceleyen Cameron hükümetine, yakın müttefikleri ve IMF'den gelen kimi eleştiriler mali canlandırma politikalarına daha fazla önem vermesi yönündeydi. Bunun aksine, Muhafazakâr vekiller, hükümet politikalarının yeterince sıkı olmadığından şikâyet ediyorlardı. Bu yaşananlar seçmen üzerindeki etkisi ise tüm beklentilerin aksi istikamette oldu. Cameron, Mayıs 2015'te İşçi Partisi'ne büyük bir hezimet yaşatarak açık bir zafer kazandı. Ardından İşçi Partisi, sağlam bir solcu olan Jeremy Corby'i partinin yeni lideri seçerek yaşanan hezimetin yaralarını sarmaya çalıştı. Corby'in kemer sıkma politikalarına yönelik karşı çıkışları, diğer sol eğilimli itirazlar ile beraber değerlendirildiğinde, Cameron'a karşı muhalefet yeniden canlandırmak şöyle dursun, İşçi Partisi'nin siyasi bir yalnızlığa itilmesi tehdidini ortaya çıkardı.”

Jones diğer bir önemli tespitinde ise Cameron'a yönelen asıl tehdidin kemer sıkma politikalarına yönelen muhalefetin değil, parlamentoda ani reaksiyon veren kabinesi ve muhafazakâr milletvekillerinin yanında Avrupa ile ülkelerinin ilişkilerini yeniden gözden geçirilmesi konusunda baskı yapan aşırı sağcı UKIP olduğunun yorumunu yapmaktadır (Jones 2016, s.16).

3.1. 2008 Ekonomik Krizin Dinamikleri

Birleşik Krallığın 2005 ile 2012 yılları arası ekonomisi analiz edildiğinde Tablo 3.2'de de görüldüğü üzere, 2008 ekonomi krizden başarılı çıktığı görülmektedir.

Tablo 3.2. Birleşik Krallığın kriz öncesi ve sonrası ekonomik göstergesi

Yıl	2005	2008	2009	2010	2011	2012
Ekonomik Göstergeler						
GSYİH (milyon avro)	1.846.607,0	1.809.578,0	1.573.465,1	1.709.606,7	1.746.587,1	1.901.001,4
Kişi başı GSYİH (avro)	30.700	31.700	30.200	30.500	30.600	30.400
GSYİH artışı (yüzde)	2,8	-1,0	-4,0	1,8	1,0	0,3
Maastricht Kriterleri						
Kamu borcu / GSYİH (yüzde)	42,2	52,7	67,8	79,4	85,5	90,0
Bütçe dengesi / GSYİH (yüzde)	-3,4	-5,1	-11,5	-10,2	-7,8	-6,3
Uzun Vadeli faiz oranı (yüzde)	4,46	4,50	-3,36	3,36	2,87	1,74
Enflasyon oranı (yüzde)	2,1	3,6	2,2	3,3	4,5	2,8
Ödemeler Dengesi						
Cari işlemler dengesi / GSYİH (yüzde)	-2,6	-1,3	-1,4	-3,3	-1,4	-3,7
İş Gücü Piyasası						
İstihdam oranı (yüzde)	75,2	75,2	73,9	73,6	73,6	74,2
İşsizlik oranı (yüzde)	4,8	5,6	7,6	7,8	8,0	7,9
Kadın işsizlik oranı (yüzde)	4,3	5,1	6,4	6,8	7,3	7,4
Genç (25 yaş altı) işsizlik oranı (yüzde)	12,8	15,0	19,1	19,6	21,1	21,0
Rekabet Gücü						
Ar-Ge harcamaları / GSYİH (yüzde)	1,72	1,78	1,85	1,8	1,77	-

Kaynak: Özsoz, M., (ed.), (2013). Kriz sözlüğü, İstanbul: İktisadi ve Kalkınma Vakfı, s.225.

Fakat bu görünen imaj dikkatli irdelendiğinde başka bir boyutla karşılaşılmaktadır. Zira zor durumda olan orta gelirli halkın yanı sıra ülke zenginliğini elinde tutan bir azınlık söz konusudur. Yakın zamanda yayınlanan rakamlar daha fazla insanın ailelerini geçindirmek için gıda bankalarına yönlendiği görülmektedir (Gill 2015, Akt. Ertuğral 2016).

Tablo 3.3. Birleşik Krallık (2005-2013) Ekonomik Göstergesi

Yıl	2005	2008	2009	2010	2011	2012	2013
<i>Ekonomik göstergeler</i>							
GSYİH (milyon avro)	1.867.129	1.836.126	1.590.858	1.731.809	1.770.910	1.921.906	1.899.098
Kişi başı GSYİH (avro)	27.300	30.900	28.200	30.200	31.400	32.200	32.700
GSYİH artışı (%)	3,2	-0,8	-5,2	1,7	1,1	0,3	1,7
<i>Maastricht kriterleri</i>							
Kamu borcu/GSYİH (%)	41,5	51,6	65,9	76,4	81,9	85,8	87,2
Bütçe dengesi/GSYİH (%)	-3,5	-5,1	-10,8	-9,6	-7,6	-8,3	-5,8
Uzun vadeli faiz oranı (%)	4,46	4,5	3,36	3,36	2,87	1,74	2,03
Enflasyon oranı (%)	2,1	3,6	2,2	3,3	4,5	2,8	2,6
<i>Ödemeler Dengesi</i>							
Cari işlemler dengesi/GSYİH (%)	-2,5	-0,8	-1,2	-3	-1,3	-3,8	-4,4
<i>İşgücü piyasası</i>							
İstihdam oranı (%)	68,5	68,8	68,2	67,9	67,9	68,4	69,4
İşsizlik oranı (%)	4,8	5,6	7,5	7,8	8,1	7,9	7,6
Kadın işsizlik oranı (%)	4,3	5,1	6,4	6,9	7,4	7,4	7,1
Genç (25 yaş altı) işsizlik oranı (%)	12,8	15	19,1	19,8	21,3	21,2	20,7

Kaynak: İKV, 2016. 'İngiltere; Olmak ya da olmamak: AB Üyeliği, [http://ezosluk.ikv.org.tr/images/files/Ingiltere\(1\).pdf](http://ezosluk.ikv.org.tr/images/files/Ingiltere(1).pdf) [Erişim Tarihi: 17 Aralık 2016].

AB'nin eski kurucu üyesi ve güçlü ekonomilerinden biri olan Birleşik Krallık, gelişmiş finans sektörü sebebiyle küresel krizin etkilerini güçlü bir şekilde hissetmiştir. Küresel ekonomideki yavaşlama, Tablo 3.2'de de görüldüğü üzere Birleşik Krallık ekonomisinde 2008'in ikinci yarısında durgunluğa yol açmıştır. Söz konusu bu durum hükümeti ekonominin canlandırılması ve piyasaların istikrara kavuşturulması amacıyla bir dizi önlem almaya sevk etmiştir.⁸⁶

Ekonomik istikrarsızlık ekonomik milliyetçilik ve belki de siyasi milliyetçiliği arttıracak potansiyele, dolayısıyla bir çatışma yaratacak potansiyele sahiptir (Holmes 2012, s.20). Birleşik Krallık Başbakanı David Cameron, küresel finans krizinin başlamasından altı yıl sonra küresel ekonomide bir kez daha kırmızı ikaz ışıklarının yandığı uyarısında bulunmuştur. The Guardian gazetesi için kaleme alan Cameron yazısında, "Küresel ekonominin ekranında bir kez daha kırmızı ikaz ışıkları yanıyor" değerlendirmesini yapmıştır. Cameron, İngiliz ekonomisinin olumlu seyretmesine rağmen, küresel gelişmelerin İngiltere'deki ekonomik toparlanma için de risk oluşturduğunu vurgulayarak, Euro Bölgesi'ndeki yavaşlamanın etkilerinin şimdiden imalat ve ihracatta görüldüğünü dikkatleri çekmektedir (Wintour 2014).

AB'yi, ülkelerinin egemen gücünü tehdit eden bir süper güç olarak gören, ekonomik ve siyasi bir güç olarak AB'nin dışında kalan ve AB üyeliğine ya da AB ile daha sıkı bir bütünleşmeye karşı duran Avrupa karşıtları, Birleşik Krallık iktidarda bulunan hükümetini de bu konuda ikiye bölmüştür. Muhafazakâr kanattan çıkan AB karşıtlığı, Cameron'a da bu yönde baskı yapılmaktaydı. Bu konuda daha ilımlı

86. Söz konusu önlemlerin başında, bankacılık sisteminin bir bölümünün millileştirerek, geçici olarak vergilerin indirilmesi, kamu sektörü borçlanma kurallarının askıya alınması ve kamu harcamalarının ana projelere yönlendirilmesi gelmektedir. Kamu borcu ve kamu harcamalarının artması üzerine, 2010 yılında, eski Başbakan Cameron başkanlığındaki koalisyon hükümeti, bütçe açığının 2010 yılında yüzde 10,2'den 2015'te yüzde 1'e indirilmesi için beş yıllık kemer sıkma programı uygulamasını yürürlüğe koymuştur. Kamu harcamalarındaki artış ve vergi gelirlerinde azalma nedeniyle, Birleşik Krallık kamu borcunun GSYİH'ye oranı artarak 2012 yılında yüzde 90 seviyesine ulaşmıştır (Özsöz 2013, s.224).

davranan Cameron, iki yıl öncesinde 2013 Ocak ayında yaptığı bir konuşmasında Birleşik Krallığın AB'deki rolünü yeniden tartışmaya açacaklarını belirtmiştir. Aslında Cameron, AB'de reformlar gerçekleştirildikten sonra Birleşik Krallık'ın AB üyeliği için referanduma gidilmesinden yana bir tutum sergilemektedir. AB karşıtları ise bir an önce referanduma gidilmesini istemektedir. Nisan 2013 tarihinde, 500'e yakın Birleşik Krallık iş dünyası temsilcisi, AB ile daha gevşek bir ilişkinin İngiltere ekonomisine fayda sağlayacağını söyleyerek, Cameron'un yeniden müzakere planlarına destek vermiştir. Diğer bir kesim ise referandum planlarının bir belirsizlik ortamı yarattığını ve yatırımları caydıracağını belirtmişlerdir (Özsöz 2013, s.224).

Birleşik Krallık tarafından AB bütçesine yapılan ekonomik katkının, AB üyeliğinden sağlanan gelirden daha fazla olması (2009 yılında fark Gayri Safi Millî Hâsıla'nın yüzde 0,12'si kadar) ülkedeki AB karşıtlığını tetiklemektedir. Özellikle hizmet ticaretine yoğunlaşıp mal ticareti konusunda ithalatı tercih eden Birleşik Krallık'ta, AB'yi etkileyen ekonomik krizi aynı ölçüde hissetmek pek mümkün değildir. Ticaretinin yaklaşık yüzde 90'ını hizmetlerin oluşturduğu Birleşik Krallık, kıta Avrupası'nın düştüğü aşırı kamu harcamaları ve yüksek borç stokları tutma hatasına düşmemiş ve krizden daha az hasarla çıkmıştır. Hasar nispeten küçük olsa da, küresel bankacılık sisteminin iç içe geçtiği bir ekonomik sistemde bu hasar dahi görmezden gelinemeyecek ölçüde önemli etkilere yol açmış durumdadır. Konut fiyatlarındaki artış özellikle son birkaç yılda belirginleşmiş ve zarar vermeye başlayan bu durum, Birleşik Krallık vatandaşları tarafından, Kıta Avrupası'nın hatası ve yanlış uygulamalarının bedeli olarak algılanmıştır (Sungur 2013, s.3).

2008 yılından beri yaşanan ekonomik krizin Avrupa'da sürmesi ve işsizlik oranlarının (özellikle genç işsizliği) birçok Avrupa ülkesinde beklenmedik yüksek seviyelere gelmesi aşırı sağ yükselişin en önemli nedeni olarak gözükmektedir (Örmeci 2013). UKIP ayrıca genel seçim oy eğilimi anketlerinde uzun süre, Birleşik Krallık'ta en fazla destek alan ilk üç siyasi parti arasında bulunmaktadır. İşçi Par-

tisi ve Muhafazakâr Parti'den sonra üçüncü sırada yer almaktaydı. UKIP'e destek yüzde 12 ile 19 arasında değişmekteydi. Dolayısıyla UKIP'in,7 Mayıs 2015'te yapılacak genel seçim sonucu İngiliz Parlamentosu'ndaki milletvekili sayısını artırmasına kesin gözüyle bakılmaktaydı (Aral 2014). Nigel Farage başkanlığındaki Birleşik Krallık Bağımsız Partisi (UKIP) 2014 Avrupa Parlamentosu seçimlerinde partisinin ciddi oy potansiyelini yükselmesiyle yerleşik Muhafazakâr Parti ve İşçi Partisi seçimlerde yer değiştirmiş ve UKIP birinci sıraya oturmuştur (Atikkan 2014, s.15). Başbakan Cameron hem kendi partisindeki AB karşıtı kanat, hem de AB karşıtı (UKIP)'in yükselişinin baskısı altında Mayıs 2015 genel seçimlerine kadar AB karşıtlığını Muhafazakâr Parti tabanını korumak ve seçimleri kazanmak adına gündem de tutmaya devam etmeye çalışmıştır.

İktidardaki Muhafazakâr Parti içinde, AB üyeliğinin 2015'teki seçimlerden önce referanduma sunulmasını isteyenlerin sayısı da hızla artmaktaydı. Başbakan Cameron'un kabinesinden iki bakan, yaptıkları açıklamalarda, İngiltere'nin AB üyeliğinden ayrılmasının referanduma sunulması halinde 'evet' oyu vereceklerini belirtmişler ve bu gelişmelerle birlikte 'İngiltere, AB'den çıkacak mı?' tartışmaları da büyümeye başlamıştı (Özsöz 2013, s.224).

Ekonomik krizlerin yaşanmasında görülen sıklık ile birlikte işsizlik sorununun büyümesinde kaygı duyan Avrupa Toplumun azımsanmayacak bir bölümü, yabancıların varlığını ekonomik ve mali sorunları derinleştiren bir unsur olarak göstermekte ve sosyo-ekonomik dışlayıcılığın en önemli kanıtı olarak görülmekte.

Başbakan Cameron 2015 Mayıs ayında yapılacak seçimleri kazanması halinde, göçmenlik yasasını tekrar düzenleyeceklerini, böylece artan göç rakamlarını azaltmayı hedeflediklerini belirten planı kamuoyu ile paylaşmış ve söz konusu tartışmaları da derinleştirmiştir İngiliz başbakanın planları arasında, serbest dolaşım hakkına sahip AB vatandaşlarının İngiltere'ye yerleşmesinin zorlaştırılması da bulunuyor. Cameron konu ile ilgili konuşmasında; "Bizim refah sistemimiz çalışkan İngiliz

vergi mükelleflerinin katkılarıyla oluşan ulusal kulüp gibi olmalıdır. Nesilden nesle, insanlar olması gerekeni yapıyor, sisteme katkıda bulunuyor. Göçmenlerin birden ortaya çıkıp tüm haklara sahip olmasını doğru bulmuyoruz. Bu nedenle bu konudaki reformun ne demek olduğunu açıkça anlatalım. AB'den gelen göçmenler ülkeye gelmeden önce iş bulmak zorunda. Bulamadıkları takdirde onların geçimini İngiliz vergi mükellefleri karşılamayacak. İş buldukları takdirde en az 4 yılı doldurmadan devlet yardımına ve barınma yardımına hak kazanamayacaklar. Radikal bir değişiklik olduğunu kabul ediyoruz ama aynı zamanda bunlar adil ve mantıklı değişiklikler. Refah sistemindeki bu reformun AB ile olan müzakerelerin mutlak bir maddesi olduğunu İngiliz halkının bilmesi gerekiyor.” (Nardelli 2014).

3. 2. Aşırı Sağ Parti (UKIP) Popülist Söylemleri ve Güçlenmesi

Birleşik Krallıkta sağ radikalizmin, kökleri 19. yüzyıl sonuna kadar dayana uzun bir geçmişe sahip olmasına rağmen, seçim partileri bakımından son derece düşük bir performans sergilediği görülmektedir. Ayrıca, yabancı karşıtlığını ve ırkçı şiddetin yaygınlaştığı ilk Avrupa ülkelerinden biri olmasına rağmen, Birleşik Krallıkta, radikal sağın seçim partilerin belirgin bir biçimde sönük kaldığı görülmektedir (Vural 2005, s.35-36).

Eatwell'e (1998, Akt. Vural 2005, ss.36-37) göre, aşırı sağ partilerin başarısızlığı, Birleşik Krallığın fazlasıyla hoşgörülü ya da politik aşırılığı kapalı bir toplum oldukları yönündeki miti destekliyor görünüyor olsada büyük ölçüde, örgütlerin liderlerin ve stratejilerin yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Eatwell, milliyetçiliğin, yabancı düşmanlığının hatta ırkçılığın siyasi kültüre oldukça yaygın olarak etki ettiği Birleşik Krallığın dışlayıcı kimlik siyasetinde Muhafazakârlar tarafından temsil edildiğini işaret eder: Küçük partilerin ulusal düzeyde güç kazanmasına zorlaştıran seçim ve parti sistemi, radikal sağ oyların merkez sağda toplanmasına neden olmaktadır.

7 Şubat 1992 tarihinde imzalanan ve Kasım 1993'te yürürlüğe

giren Maastricht Antlaşması sonrası siyasal bütünleşmenin hız kazandığı süreçte, “Almanya ve Fransa lokomotif” bir rol oynarken, Birleşik Krallık’ın ‘fren’ rolü daha da belirginleşmiştir (Dedeoğlu 1996, s.128).

Bu dönemin yansıması olarak, İngiltere’de Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi (United Kingdom Independence Party) AB’den çekilmesi için kampanya yürütmek amacıyla 1993 yılında kurulmuştur. UKIP’i “en eski, en önemli ve seçim başarısı en fazla olan AB karşıtı partilerden biri” olarak göstermek mümkündür (Aras 2013, s.133).

Aşırı sağ partiler Birleşik Krallık siyaset sahnesinde varlık gösterememişlerdir. Fakat Avrupa popülizmi farklı bir konunda gündemine gelmiştir. UKIP, Birleşik Krallık’ta yükselen AB karşıtlığını, göçmenlere karşı tepkiyi ve ekonomik krizin oluşturduğu endişeleri kullanmıştır. Hem Muhafazakâr Partinin hem de İşçi Partisi’nin seçmenini hedef almıştır. UKIP, Birleşik Krallık’ın kuzeyinde imalat sanayinin çöktüğü bölgelerde İşçi Partisinin seçmenini ikna etmeye çalışmıştır. Bu bölgede yapılan ara seçimlerde İşçi Partisi’nin seçmeninden destek görüştür. Güneyde ise geleneksel Muhafazakâr Parti’ye oy veren seçmene yönelmiştir. UKIP yerel seçimlerde varlığını ispatlamaya başlamış ve düzenli partilere ciddi rakip olarak ağırlığını hissettirmiştir (Atikkan 2014, s.138-139).

1993 yılında, Maastricht Antlaşması’na ilişkin tartışmaların yoğunluk kazandığı ve Avrupa Şüpheliliği’ nin güçlendiği bir döneme olması itibariyle, kurucu ve ilk lider olan (1993-1997) Alan Sked tarafından kurulan partinin temel faaliyeti, Maastricht Antlaşması’nın onaylanmasına karşı kampanya yürütmek olmuştur. UKIP, Birleşik Krallık halkının Brüksel’deki seçilmemiş bürokratlardan oluşan bir yapı tarafından yönetilmesine karşı çıkmaktadır (ukip 2015). UKIP; AB hukukun Birleşik Krallık’ın hukuk yapısının yerini alacağı, AB’nin Birleşik Krallık’ı bölgelere ayırarak parçalayacağı, Europol gibi oluşumların AB’nin totaliter yönünü gösterdiği, AB fikrinin eleştirilemez olduğu düşüncesiyle büyüyen çocukların

beyinlerinin yıkandığı şeklindeki açıklamaları UKIP'in AB'ye bakış açısını göstermektedir (Aras 2014, ss.133-134).

Birleşik Krallık'da aşırı sağ partilerin, seçmen potansiyeline rağmen yakın zamana kadar gelişmemesi siyaset biliminde "İngiliz istisnası" olarak tanımlanmaktaydı. Kısaca İngiliz istisnası demokratik kurumların sağlamlığı, liberal gelenek, köklü bir kanun ve düzeni, merkez sağda Muhafazakâr Parti'nin gücü ve dar bölge çoğunluk esasına dayalı seçim sistemi olarak tanımlaya biliriz (Atikkan 2014, s.135).

İngiliz Parlamentosu'nun en üst kurumu olan Lordlar Kamarası'nın muhafazakâr kanadı üyesi ve eski başbakanlardan Thatcher ve Major'un danışmanı Lord Norman Blackwell aşırı sağ ve İngiltere konusunda bir söyleşide; "Birleşik Krallık'ta aşırı partiler hoşnutsuzluğu dile getiriyorlar. Fakat bir noktaya kadar etkili olabiliyorlar. İngiltere'de milliyetçilik rüzgârı 60-70'lerde esti ve çabuk terk edildi. İngiliz toplumu aşırı sağ partilere itibar etmez." (Atikkan 2014, s.136)

Thatcher aşırı partilerin toplumdaki hoşnutsuzluğunu başbakan olmadan önce ifade eden bir ifadesinde; "Yabancı bir kültürün istisnasından endişe duyanların Ulusal Cepheye (National Front) oy vermesini anlıyorum." sözleriyle Thatcher ırkçı geçmişi olan Ulusal Cephe'yi meşrulaştırmış, aşırı sağ oylara da Muhafazakâr Parti'nin adres göstermiştir (Atikkan 2014, s.136).

Yukarıda değindiğimiz söz konusu İngiliz istisnası Mayıs 2015'teki seçimlerinde aşırı sağ parti UKIP üzerinde etkisini göstermiştir. Zira UKIP, 4 milyona erişen oy almasına karşın bir milletvekili hakkı kazana bilmiştir. İskoçya Ulusal Parti SNP'nin UKIP'in yaklaşık yarısı oy alarak 56 milletvekili kazanması UKIP'in eski lideri Nigel Farage'a karşı olumsuz bakanlar arasında dahi ülkenin seçim sisteminin adilliği ile ilgili tartışmaları tekrar gündeme getirmiştir. Böylece bir nevi İngiliz istisnası tanımında da bahsedilen dar bölge çoğunluk esasına dayalı seçim sistemi aslında aşırı sağ'ın yükselişini bir bakıma frenlemiş olmaktadır (Dağlı 2015).

3. 3. Brexit Kararının Avrupa Birliği'nin Geleceğine Etkileri

Birleşik Krallığın Brexit kararıyla başlayan ayrılma süreci konusunda sağlıklı bir analiz yapabilmek için bilinmesi gereken ilk ögele- rin başında AB'den ayrılma koşulları gelmektedir. Avrupa Birliği müktesabatında, Lizbon Antlaşması'nda yer alan üye devletlerin ayrılmak istediğinde uygulanacak hükmün yer aldığı 50. Madde'ye (ABGS 2011, s.30, Ek-1) istinaden Birleşik Krallık resmen başvuru yapması gerekmektedir.

Söz konusu bu başvurudan sonra Avrupa Birliği ve Birleşik Krallık "ayrılma anlaşması" yapabilmek için müzakereleri başlatabilecektir. İki yıla kadar sürebilecek söz konusu bu müzakereler için ek süre gerekip gerekmediğine konusunda diğer 27 Avrupa Birliği ülkesi oy birliği ile mutabık olması'da gerekmektedir (Eralp 2016, s.2).

Haziran 2016 referandumunun ardından AB'nin asil kurucu üye devletlerin liderleri Brüksel'de Almanya Başbakanı Angele Merkel, Fransa Cumhurbaşkanı Francois Hollande ve (12 Aralık 2016 tarihinde istifa etmiştir) eski İtalya Başbakanı Matteo Renzi ile AB liderler zirvesinde bir araya gelerek Birleşik Krallık'taki referandumunun ardından nasıl ortak bir tavır alınacağı konusunda ortak bir strateji belirlemeye çalıştılar. Üç liderin ortak karar sonucunda en kısa zamanda Londra'nın 50. maddeyi devreye sokulması yönünde ortak karar alındı (Dalaman 2016).

Mahfi Eğilmez, Brexit kararı'nın kısa dönemde yansıması beklenen siyasi ve ekonomik gelişmelerden daha çok orta ve uzun vadede değerlendirmesi gerektiğinin önemini vurgulayan analizinde aşağıdaki her iki tabloda da (Tablo 3.4 ve Tablo 3.5) görüldüğü üzere Türkiye'yi de içine alan siyasal, sosyal, kültürel, hukuksal, ve ekonomik alana kadar genişleyen bir öngörü sunmaktadır (Eğilmez 2016):

Tablo 3.4. Brexit Sonrası Siyasal Alanda Olası Orta-Uzun Vadede Etkileri

Siyasal Alan	Olası Etkiler
Birleşik Krallık	İskoçya'nın, Avrupa Birliği'ne katılmak üzere Birleşik Krallık'tan ayrılması gündeme gelebilir. Bir süre sonra İskoçya'da bir referandum olabilir.
Avrupa Birliği	Birleşik Krallığın ayrılması AB'nin geleceğine ciddi bir tehdit oluşturuyor. Başka ülkelerde benzer eğilimler giderek güçlenebilir.
Türkiye	İç siyasete dönük son açıklamalar dışında Birleşik Krallık, Türkiye'nin AB'ye katılımı konusunda önemli bir destek veriyordu. Bu desteğin kaybolması Türkiye için ciddi bir kayıp olabilir.

Kaynak: Eğilmez, M., 2016. 'Brexit'ten Sonra' Kendimce Yazılar (Blog), 24 Haziran 2016, <http://www.mahfiegilmez.com/2016/06/brexit-ten-sonra.html> [Erişim Tarihi: 21 Aralık 2016].

Tablo 3.5. Brexit Sonrası Ekonomik Alanda Olası Orta-Uzun Vadede Etkileri

Ekonomik ve Finansal Alan	Olası Etkiler
Birleşik Krallık Ekonomisi	Brexit, Birleşik Krallık ekonomisini en azından orta dönemde olumsuz etkileyecektir. Bunun içinde kredi notu düşmesi de var. Pound Sterlin bir süre zayıf kalmaya devam eder. Birleşik Krallığın toparlanma süresi İskoçya'nın ayrılıp ayrılmayacağına ve siyasetin nasıl şekilleneceğine bağlı olarak değişecektir.
Avrupa Birliği	Avrupa Birliği bir süre Birleşik Krallığın ayrılışının etkisiyle sıkıntılar yaşayacaktır.
Türkiye	Sermaye girişi azalabilir ve bunun sonucunda kurlar ve faizler yükselebilir.
ABD	Birleşik Krallığa desteğini artırabilir ve ikili ekonomik ilişkiler en üst düzeye çıkabilir.
Dünya Merkez Bankaları	Bütün dünyada merkez bankaları piyasalardaki reaksiyonlar yatırıncaya kadar piyasalara müdahale edeceklerdir.
AMB	Ek parasal genişleme ve faiz indirimine gidebilir.
Fed	Bu yıl faiz artırımını yapmaması kesinleşmiş gibi görünüyor.
TCMB	Kur yükselirse piyasalara müdahale edebilir.

Kaynak: Eğilmez, M., 2016. 'Brexit'ten Sonra' Kendimce Yazılar (Blog), 24 Haziran 2016, <http://www.mahfiegilmez.com/2016/06/brexitinden-sonra.html>
[Erişim Tarihi: 21 Aralık 2016].

Alman İktisatçı ve hükümete raporları ile tavsiyelerde bulunarak danışmanlık yapan ‘Ekonomik Uzmanlar Konseyi’ başkanı Christoph Matthias Schmidt, Alman başbakanı Merkel’e sundukları raporda Birleşik Krallık’ın AB’den çıkmasını engellemesi konusunda tavsiyede bulunarak kısa vadede olmasa da uzun vadede Alman ekonomisine ciddi zarar vereceği konusunda dikkate değer yorumunda (Euronew 2016b) şunları belirtmiştir:

“Brexit ile yaşanacak gerçek sorunlar ekonomiden ziyade siyasi alanda hissedilecek. Lakin genel kanımız, Brexit sanki hiç olmamış gibi İngiltere’nin Birlikten çıkmasını engellemek için mücadeleye etmeye değer.”

Alman Dışişleri Bakanı Frank-Walter Steinmeier Birleşik Krallık’ın AB’den ayrılması konusunda yaptığı açıklamasında; “Bu süreç arafta bırılmaması için mümkün olan en kısa sürede başlamalı” yorumuna karşılık Merkel, Londra hükümeti’nin AB üyeliğinden çıkışı için aceleden yana olmadığını ifade ederek; “Evet, sonsuza kadar sürmemeli doğru ama, özellikle kısa zamanda gerçekleşmesi içinde uğraşmayacağım” (BBC 2016b) ifadesi ile Almanya’nın izleceği politikasını netleştirmiştir.

Birleşik Krallık Başbakanı May, Avrupa Birliği ile resmi müzakerelerin başlangıç tarihi olarak Mart 2017 ayı sonuna kadar olacağını ilan etmiş (DW 2016) olmasına rağmen Birleşik Krallık Muhafazkar Parti lideri May’in ve kabinesinin Brexit için ciddi bir yol haritasının olmadığı İngiliz basınında ve kamuoyunda tartışılmaktadır (Elgot ve Rankin 2016). Söz konusu siyasi tartışmaların yanında ekonomi sahasında da ciddi ikazlar ve itirazlar İngiliz kamuoyunda artarak devam etmektedir. Avrupa Merkez Bankası başkanı Mario Draghi; “Euro bölgesinden ziyade İngiltere’nin canı Brexit’ten ötürü daha çok yanacaktır.” yorumunda bulunurken Brexit’in ekonomik cephesinde ne olacağını tam bir netlikle kestirmenin zorluğunu da işaret etmektedir (Brunsden ve Khan 2016).

4. AB REFERANDUMU SONRASI İSKOÇYA'NIN BAĞIMSIZLIK ARAYIŞLARI

4. 1. İskoçya Bağımsızlık Referandumu (2014)

Avrupa kamuoyunda kayda değer etki yaratan İskoç bağımsızlık kampanyası 18 Eylül 2014 tarihinde gerçekleştirilen referandumda bağımsızlık karşıtlarının kazanmasıyla yeni bir sürece girmiştir. İskoçya rbaımsızlık referanduma katılım oranı yüksek olurken ve kayıtlı İskoç seçmenlerin yüzde 84'ü, yani 3 milyon 619 bin 915'i sandık başına giderek 32 bölgedeki 2 milyon bin 926 seçmen Birleşik Krallık ile birlikten yana, 1 milyon 617 bin 989 seçmen ise ayrılıktan yana oy vermiştir (Bloomberg 2014). İskoçya referandumu ile birlikte her ne kadar bağımsızlık taraftarları kaybetmiş olsa da, oy oranları konunun Büyük Britanya'da ayrılmanın ötesinde İskoçya'ya yönelik merkezi, Londra siyasetinin değişmesine dönük olduğunu göstermiştir (Mercan 2014, s.7). İskoçya'nın bağımsızlık referandumundan çıkan "hayır", aksi durumda oluşacak siyasi ve ekonomik belirsizlikler nedeniyle hem adaya hem de Avrupa Birliği'ne, NATO dâhil Birleşik Krallık'ın üye olduğu uluslararası örgütlere yönelik riskleri de ortadan kaldırmıştır (Yiğit 2014, s.12).

Britanya'nın Avrupa Topluluğu'na üye olması gündeme geldiğinde hem Galler'de hem de İskoçya'da kamuoyu ve elit kesim üyeliğe karşı son derece şiddetli tavırlar takınmışlardır. Milliyetçilere göre Brüksel kendilerine Londra'dan da uzak bir yerdi. Ancak Eski Başbakan Margaret Thatcher'ın güçlü anti-Avrupa söylemi bu bölgelerdeki düşüncenin sorgulanmasına ve değişmesine yol açmıştır (Şahin 2000, s.154). İskoçya'nın bağımsızlık referandumunda "hayır" cevabını çoğunlukta olması hakkında uzmanlar İskoçya'da bağımsızlık yolunda artan 'ekonomi' vurguya işaret etmekte. Uluslararası finans uzmanları, İskoçya'nın bağımsızlığının yaratabileceği ekonomik belirsizliklerin, halkın referandumda "hayır" oyu vermesinde en önemli neden olduğunu belirtmekte. Adam Smith Enstitüsü Araştırma Direktörü Sam Bowman, "İskoçya'da halkın evet demek için belirgin bir nedeni

yo ktu. Belki halkın yüzde 40'ı zaten en baştan bağımsızlığa karşıydı. Zaman içerisinde buna mevcut ekonomik durumu korumak isteyen kararsızlar katıldı” yorumunu yapmıştır (Kurtaran 2014).

4. 2. İskoçya Ulusal Partisi (SNP)'nin Avrupa Birliği'ne Bakışı

1934'te kurulan İskoç Ulusal Partisi (SNP), seçimlerde parlamento ya girmeyi başardıklarında İskoçya'nın bağımsızlığı yönünde politikalar izlemiştir. 1979'daki ilk referandum bunun bir örneği olarak görülebilir. Bununla birlikte başlangıçta merkezi bir yönetime tâbi olan bölge, yapılan referandumla İskoç halkının yüzde 74,3'ünün desteği ile 12 Mayıs 1999'da kendi parlamentosunu kurmuş ve yüzde 63,5'inin desteği ile bu parlamento vergileri değiştirebilme yetkisi kazanmıştır (Akçalı 2014).

Britanya'nın Avrupa Topluluğu'na üye olması gündeme geldiğinde hem Galler'de hem de İskoçya'da kamuoyu ve elit kesim üyeliğe karşı son derece şiddetli tavırlar takınmışlardır. Milliyetçilere göre Brüksel kendilerine Londra'dan da uzak bir yerd i. Ancak Eski Başbakan Margaret Thatcher'ın güçlü anti-Avrupa söylemi bu bölgelerdeki düşüncenin sorgulanmasına ve değişmesine yol açmıştır (Şahin 2000, s.154). İskoçya'da AB karşıtı herhangi bir tavır görülmemektedir. Tam tersine, ayrılma durumunda AB'nin üyesi olarak kalmak istediklerini ifade etmektedir (Akçalı 2014).

SNP içinde 1980'li yılların ikinci yarısından itibaren Avrupa Birliği'ne yönelik politikalar üretilmeye başlanmıştır. Bu politikalardan bir tanesi “Avrupa'da bağımsız bir İskoçya” sloganı idi. Britanya 1973 yılında AT'ye üye olmuştu ve SNP' ye göre AB'nin bir parçası olarak İskoçya; bir taraftan Avrupa'nın merkezinde temsil imkânına kavuşurken, diğer bir yanda ise küçük bir devlet olmanın dezavantajlarından kurtulacaktı. Londra hükümetinin kendi adına girişimlerde bulunmasını beklemek yerine, Avrupa'da karar alma mekanizmasının bir parçası olacaktı (Gallagher 1991, s.14). Avrupa'da bağımsızlık, İskoçya'yı Avrupa düzeyinde temsil etme imkânına

kavuşurken Avrupa piyasalarına İskoç mallarının ulaşmasına imkân tanımaya devam edecekti. Böylelikle bu politikaları halkın desteklemesi sonucu 1980'li yılların ikinci yarısından sonra SNP'nin oyları yeniden artışlar gözükmeye başlamıştır (Şahin 2000, ss.163-164).

4. 3. İskoç Bağımsızlık Referandumunda 'Hayır' Çıkmasında AB'nin Rolü

Azınlıklar sorunu Avrupa'da iç güvenlik meselesi olma anlayışının sorgulanmaya başlamış olması hem de AB'nin kendi içerisinde siyasal bir yön tutma sürecinin yirmi yıla dayandırılması nedeniyle, birlik üyelerinin azınlıklar ya da dışlanmış gruplar hakkında ortak bir politikası bulunmamaktadır (Kurubaş 2004, s.113). İspanya, Almanya, İtalya, İngiltere gibi üye ülkelerin bazıları azınlık gruplarına akraba devletler (kin states) perspektifinden yaklaşıp, birliğin aktif katılımını ve gruplara kolektif haklar talep ediyor olsalar da; Yunanistan, Fransa, Belçika ve Hollanda gibi diğer bir üye grubu, azınlıklar meselesinde bir iç mesele olarak yaklaşıp ülkelerinin bütünü bozucu faaliyetleri engellemek odaklı politikaların yanında yer almaktadırlar (Taşdemir ve Saraçlı 2007, s.29). Bu durum, birliğin Kurucu Antlaşmasında (1992) ya da sonrasında Amsterdam (1997), Nice (2000) ve Lizbon (2007) gibi sözleşmelerde doğrudan bir 'azınlık' referansı yapılmamasına neden olmuştur. Berlin Siyaset bilimi uzmanı Prof. Herfried Münkler AB hakkında analizinde Avrupa'nın bir ulus-devlet olmadığını ifade ederek siyasi ve etnik çıkar gruplarının bulunduğunu önemini vurgulamaktadır. İnsanların Avrupa'ya duyduğu güvensizliğin çok derin olduğunu ifade eden Münkler Avrupa Parlamentosu seçimlerine düşük katılımın bunu gösterdiği de dikkat çekmektedir. İngiltere, Belçika, İtalya gibi diğer Avrupalı devletler üzerinde derin etkiler oluşturacaktır. Aynı şekilde, Doğu Avrupa ülkeleri arasında benzer ayrılıkçı hareketler yaşayan ülkeleri de etkileyecektir (Eyal 2013, s.10).

Avrupa Komisyonu eski Başkanı Barrosa, AB'ne üye herhangi bir

devletten ayrılan herhangi bir yeni bağımsız devletin AB'ni üyesi sayılmayacağını ve üye olmak için başvuru yapması gerektiğini belirtmiş; Avrupa Konseyi Başkanı Van Rompuy, ayrılıkçı hareketlerin yaşandığı İspanya'nın birleşik bir devlet olarak kalacağı yönündeki isteğini ifade etmiştir. Avrupa Komisyonu'nun yeni Başbakanı Jean-Claude Juncker'in "önümüzdeki beş yıl içinde Avrupa Birliği'ne yeni üye alınmayacaktır." İfadesi de Juncker'in İskoçya'nın Birleşik Krallık'tan ayrılması durumunda, Birliğe üye olmak için en az beş yıl beklemesi gerektiği şeklinde, dolayısıyla İskoçlara bir uyarı olarak yorumlanmıştır (Kemp 2014). İskoçya'da her ne kadar AB'nin "ekonomik entegrasyonun" sağladığı avantajdan yararlanmak adına Birleşik Krallık içinde kalmak ağır basmış olsa da aynı "ekonomik bağımsızlık" vurgusu Birleşik Krallık'tan ayrılma düşüncesi gündemini korumaktadır.

İskoçya'nın sıklaşan bağımsızlık taleplerin arkasında, Britanya Adalarının kuzeyinde bulunan ve Kuzey Denizi olarak anılan bölgede 1969 yılında petrol ve doğal gaz yatakları bulunmasının da etkisi büyüktür. 1970'li yıllardaki petrol krizinin de etkisiyle bu alanlar işletilmeye başlanmıştır. Daha önce önemli ithalatçı olan Britanya, 1980 yılına gelindiğinde petrol ihraç eder hâlâ gelmiştir. Daha sonra buradan elde edilen doğal gaz ısıtmada kömürün yerine almıştır. Petrolün bulunması İskoç politikasını da etkilemiştir. Bu petrolün İskoçya'nın petrolü olduğu ve dolayısıyla ilk önce İskoçya'nın bundan faydalanması gerektiği öne sürüldü. Buna karşılık Londra hükümeti bu petrolden tüm ülkenin yararlanması gerektiği görüşünde idi (Şahin 2000, s.164). Londra'nın yükselen İskoç milliyetçiliğine karşı tutumu sadece yeni taviz politikaları olmuştur. Bu İskoç milliyetçiliğini yatıştırması yerine ve aksine güçlendirmiştir. İskoç milliyetçiliği Londra'nın verdiği her tavizden sonra bu tavizi yeterli görmeyerek yenisini istemiştir. Son referandum döneminde de Londra, İskoçya'da ekonomik refahı artırıcı önlemler geliştirmek yerine yeni politik tavizler üzerine kurulan bir stratejiyi tercih etmiştir (Özdağ 2015).

4. 4. Brexit Sonrası Yenilenen İskoçya Referandum Talebi ve Londra'nın Bakışı

Birleşik Krallık'taki Brexit referandumunu sonrası AB'den ayrılmak için resmi başvuru tartışmaları devam ettiği süreçte İskoçya Özerk Yönetimi Başbakanı ve SNP'nin genel başkanı Nicola Sturgeon yeniden İskoçya'nın bağımsızlığını gündeme getirerek;

“Eğer bu ülkemizin çıkarlarını korumak için gerekiyorsa, İskoçya'nın Birleşik Krallık Avrupa Birliği'nden ayrılmadım önce bağımsızlık konusunu yeniden ele alma kapasitesine sahip olmasında kararlıyım” açıklamasıyla referandum hazırlığının işaretlerini vermiştir (BBC 2016c).

Birleşik Krallık başbakanı May, Brexit kararının ardından İngiliz hukuk sistemindeki “Kraliyet ayrıcalığı” insiyatifini kuralından yararlanarak Lizbon Antlaşması'nın 50. Maddesini yürürlüğe sokabileceğini açıklamasının (Euronews 2016c) ardından Başbakan ve Parlemonto karşı karşıya gelmiştir. Ayrıca, Sturgeon'da İskoçya parlemontosu onayı olmadan Brexit'i başlatma kararına tepki vermiştir. Zira İskoçya Brexit referandumda yüzde 62 bir oranda İskoç seçmeni AB'de kalma yönünde tercihini kullanmıştı. Sturgeon başbakan May'in kararını eleştiren yorumunda; “Hükümet, sonuçları sert bir Brexit için kapak olarak kullanmaya çalışıyor, Brexit'i kararlı bir şekilde yıkıcı sonuçlara rağmen dayatmaya çalışıyor. Daha da kötüsü bütün bunları konstrolsüz bir şekilde parlemonto onayı olmadan yapmayı planlıyor.” (Alan 2016) şeklindeki sözleriyle tepkisini dile getiren açıklamada bulunmuştu.

İskoçya bağımsızlık referandumundan “ever” çıkması uluslararası politika sahnesinde siyasi ve ekonomik açıdan güç kaybedeceği ileri sürülen Birleşik Krallık'ın geri kalan kısmının AB ile ilişkilerini de etkileyebilecektir. Zira 2013'de Cameron 2015 seçimleri kazanması durumunda, Birleşik Krallık'ın AB'nden ayrılma kararını, 2017'nin sonuna kadar referanduma sunacağını belirtmişti. Ülkede İskoçların İngilizlere kıyasla daha çok AB yanlısı olduğu dikkate alındı-

ğında (Yiğit 2014), İskoçya'nın bağımsızlığının “geri kalan Birleşik Krallık'ta AB'nden ayrılmaya yönelik baskıya artıracağı ve AB'nden ayrılma kararının referanduma sunulması halinde sonucun kuvvetle muhtemel “evet” çıkacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla, İskoçya bağımsızlık referandumundan “evet” çıkması halinde, AB, İskoçya üye olmak isterken, “geri kalan Birleşik Krallık” ın ayrılmak istediği bir süreç ile yüzleşmek zorunda kalabilirdi (Pehlivan 2013, s.17). Sağ politikaların yükselişe geçtiği ve eşitlikçi sayılmayabilecek olan politikalarla eleştirilen mevcut İngiliz hükümeti, aslında sosya-demokrat ilkelerle şekillendirilmeye çalışılan İskoç siyaseti ile mücadele içine düşmüştür. Bu mücadelede İngiliz hükümeti muhafazakâr siyasi kanada yerleşmiştir. İskoçların bağımsızlık talebi tartışmalarının çalışmamızın konu başlığı ile bağlantılı olan en önemli unsuru ise kamu politikalarıyla ilgilidir. İngiliz hükümetinin kemer sıkma politikaları ve sosyal politikaları bu durumun en temel nedeni olmuştur (Yiğit 2014, ss.8-9).

Büyük Britanya ortak bir pazar, ortak bir sosyal devlet ve iç güvenlik konusunda birlikte düzenlemeler kaldığı sürece, devlet düzeyinde alınan kararlar bütün Büyük Britanya çapında etkisini gösterecektir. Tek tek bölgelerin özerkliği, AB'de ulusal ve uluslararası hukuk normları tarafından sınırlandırılmıştır. İskoç, Galler ve Kuzey İrlanda'ya mali yardım, Londra'daki hükümetin kararlarına bağlıdır. Eğer İngiltere'de bazı giderlerle küçülürse- örnek olarak özel sağlık yardımı yapıldığından özerk bölgeler için söz konusu olan ödemeler de düşecektir (Benedikter 2014, s.186). AB varlığı hem birleştirici olarak hem de İskoçya örneğinde olduğu gibi ayrıştırıcı bir özelliği ortaya çıkmaktadır. AB yapısının varlığı sayesinde Birliği oluşturan ülkelerin bölünmeleri halinde uğrayacakları dezavantajları minimuma ineceği hesap edilmektedir. Aslında böyle bölünmeler normal halkın yaşamında pratikte pek fazla bir şey ifade etmeyecektir. Yine buldukları yerde ve alıştıkları yaşam tarzıyla yaşamaya devam edeceklerdir (Şahin 2000, s.164).

5. SONUÇ

Birleşik Krallığın siyasi ve iktisadi dönüşümlerini özellikle 1973 AB üyeliği ile başlayan sürecini incelediğimizde AB'nin yaşadığı siyasi ve ekonomik krizler döneminde çıkışları ile her zaman dikkat çeken üye devlet olmuştur. Özellikle 'de 2010 yılında Muhafazalar Parti lideri Cameron'un 2010 yılında iktidara gelişi ile birlikte Birleşik Krallığın Avrupa kuşkuculuğu artarak AB'den ayrılma isteği yükselmiştir.

Bu çalışmada, Cameron döneminde Birleşik Krallığın AB'den çıkma yönünde isteği ve bunun neticesinde 23 Haziran 2016 'da Brexit kararı, Londra'nın Avrupa bütünleşmesine olan şüphesinden ve toplumsal güvenlik kaygısından mı kaynaklandığı? Ya da Birleşik Krallığın kendisinin bir güç merkezi olması ve daha esnek bir yapıda reform edilerek revize edilmiş bir birlik içerisinde bulunma isteği mi amaçlandığını sorunun cevabı aranmıştır.

Brexit kararının ardından akademi dünyasında ve basında birçok ekonomik-siyasi boyutlarıyla ele alınarak analiz edilerek tartışıldı. Söz konusu bu çalışmada da 1973 yılında başlayan Birleşik Krallık'taki ekonomik durgunluk ve bu durgunluğu aşmak için 1979 yılında Thatcher liderliğindeki Muhafazakâr Parti'nin iktidara gelişi ile başlayan neoliberal politikaların uygulanışı ve İşçi Partisi iktidarının söz konusu "üçüncü yol" ve "Sosyal bütünleşme" çözümlerinin dahi etkili olmayarak krizi daha da derinleşmesiyle sosyal bütünleşmenin nasıl dejenere ettiği argümanları ile sunulmuştur.

Brexit kararı'nın ekonomik ve siyasi boyutunun yanında analiz edilmesi gereken önemli bir başka konuyu beraberinde getirmiştir. Gerek referandum öncesi kutuplaşan Birleşik Krallık halkının durumu ve referandum sonrası yükselen yabancı düşmanlığı konusudur. Nitekim referandum oylamasından birkaç gün önce AB yanlısı kampanya yürüten İşçi Partisi Milletvekili Jo Cox'a silahlı saldırının (bkz. Hürriyet Gazetesi 2016a) yapılmasının arkasında 'Aşırı Sağ'ın Birleşik Krallık'ta göçmen ve sığınmacılara karşı görüşlerin artık

eylemlere kaymaya başlamasının bir işareti niteliğindedir.

Cameron söz konusu bu yükselen tehlikenin farkında olarak 2015 genel seçimleri kazandığı takdirde referanduma gideceğini taahhüt etmesine rağmen gerek referandum kararını alırken gerekse de referandum sürecinde izlediği AB'den çıkmama yönünde kampanya yürütmesinin arka planında kendi partisinde görüş ayrılığı yaşananları bileştirebilmek diğer yandan ise 2014 Avrupa Parlamento seçimlerinde gücünü hissettiren ve 2015 seçimlerinde oyunu ciddi oranda artıran milliyetçi popülist söylemlere sahip UKIP'i konsolide edebilmek adına bir strateji izlemeye çalışmıştır. Fakat tam tersi bir sonucun çıkması ile Cameron hem Başbakanlıktan hem de Muhafazakâr Parti liderliğinden istifa ederek Brexit müzakerelerini yürütülmesini daha önce kabinesinde içişleri bakanı olarak görev yapan halefine Theresa May'e devir etmiştir.

Morin ve Ceruti (2014, s.54), köklü ve bir siyasi demokrasi ve kültüre sahip Birleşik Krallık'taki etkisini almaya başlayan iç içe geçmiş paradoksu anlamak adına yaptıkları analizlerinde şunları belirtmiştir:

“Avrupa Birliği, her üye ülkede bugün de etkisini sürdüren milliyetçilikler ve farklı biçimler alan yabancı düşmanlığıyla bahşetmek zorundadır. Şimdi yaşadığımız türden bir ekonomik kriz durumunda eski ve kapalı milliyetçilik biçimleri, Avrupa ve Küreselleşme karşıtlığı çığırkanlığı yapan yeni popülizmlerle ittifak yapabilirler. Ancak bir paradoks gibi görünse de böyle bir strateji milliyetçilerin ve yabancı düşmanlarının savunduklarını ileri sürdükleri ulusal kimliklerinin olumlu yanlarını gizlemeye yarar.”

Brexit kararının çıkmasındaki iç dinamikler arasındaki “göç” sorunu dikkate alınması gereken diğer başka önemli unsurlar arasındadır. Zira, batı Avrupadaki birlikte yaşama ve dışarıdan gelenleri kabul etme geleneğine sahip olunmasına rağmen yukarıda da Morin ve Ceruti'nin analizinde belirttikleri gibi zamanla gizlenen yabancı düşmanlığı ulusal kimliklerin canlanmasına sebep olabilmektedir. Morin ve Ceruti Birleşik Krallık'taki İngiliz ve özellikle de

İskoç milliyetçiliğini gittikçe gün yüzüne çıkmasının sebebinin daha önemli bir nokta olan Birleşik Krallığın kendisinin bir güç merkezi olmak amacına işaret eden analizinde (Morin & Ceruti 2014, s.55) önemli noktalara değinmiştir:

“İskoçya'nın özerkleşme isteği nedeniyle aynı krizle karşı karşıya kalan İngiltere ise, yalnız bir küresel güç rolü oynamayı seçmiş ve kendisinin de Avrupa Birliği'nden çıkacağını ilan etmiştir. Bu durum, İngilizler ve Amerikalılar arasında kurulmuş okyanus aşırı eski ilişkiler ve İngiltere'nin Commonwealth ülkelerinden pek çoğuyla sürdürdüğü ayrıcalık bağlar, kısa bir süre önce Avrupa ülkeleriyle kurduğu ilişkilerin yerini alacak gibi gözükmektedir.”

Geçmişte Thatcher dönemindeki Muhafazakâr Parti'nin göstermiş olduğu refleksi sergileyen günümüzdeki Muhafazakâr Parti'nin gelecekteki akıbeti açısından yükselen aşırı sağın kendi tabanından kayan seçmeleri için gösterdiği radikal politikalarını (AB şüpheciliği, göç sorunu, etnik gruplar yaklaşımı) yumuşatması gerekmektedir. Zira geçmişte OTP Tarım Siyaseti Thatcher'ın sayesinde Britanya lehine bir sonuç arz etmişse de bir yandan iktisadın gerileyen diğer kesimleri kendi kaderine bırakılmıştır. Thatcher'a verilen desteğin coğrafi olarak bu denli değişmesi, ülkenin İskoçya ve Galler gibi bazı bölgelerinin giderek yabancılaşmasına ve özerklik isteklerinin artmasına yol açmıştır. Ayrıca Margaret Thatcher'ın 1990'da bir AB zirvesi dönüşü parlamentoda Avrupa ile daha fazla entegrasyona “hayır...!” dediği zamandan bu yana Birleşik Krallık'ta kayda değer şeyin değişim olmadığı gözlenmektedir. Thatcher'ın siyasi kariyerini bitiren Avrupa karşıtlığı, Cameron için aynı akıbetle yüzleşmesiyle sonuçlanarak siyaset arenasından çekilmesine neden olmuştur.

2014 yılında yapılan İskoçya bağımsızlık referandumunda her ne kadar bağımsızlık için “hayır” çıkmış olsa da İskoçya'nın bağımsız olma isteği gündemini hep korumaya devam etmiştir. Zira her geçen gün artan İskoçya'nın bağımsızlık isteği yükselen İngiliz milliyetçiliğini güçlendirmektedir. Söz konusu bu durum Birleşik Kral-

lık'taki AB karşıtı kanadı güçlendirmiş ve Birleşik Krallığın AB'den ayırmasıyla sonuçlanmıştır.

Her ne kadar bağımsızlık gerçekleşirse de merkezi İngiliz siyaseti açısından değişmek zorunda kalacağını işaretini vermektedir. İngiliz siyaseti açısından referandumun ilk sonucu, İskoçya'nın bağımsızlığı reddettiği koşullarda vaat edilen siyasi, ekonomik ve sosyal yetki devirlerinin Britanya'yı federal bir yapılanmaya doğru götürüp götürmeyeceğine dönük bir tartışmayı başlatmıştır (Özdağ 2013).

1999'dan beri özerk parlamentoya sahip olan İskoçya için bu pratikte daha geniş vergi ve mali özerklikler; daha büyük sosyal yardım ve sağlık harcamaları anlamına gelmekte. AB varlığı hem birleştirici olarak hem de İskoçya örneğinde olduğu gibi ayrıştırıcı bir özelliği ortaya çıkmaktadır. AB yapısının varlığı sayesinde Birliği oluşturan ülkelerin bölünmeleri halinde uğrayacakları dezavantajları minimuma ineceği öngörülmektedir. Aslında böyle bölünmeler normal halkın yaşamında pratikte pek fazla bir şey ifade etmeyecektir. Yine buldukları yerde ve alıştıkları yaşam tarzıyla yaşamaya devam edeceklerdir. Brexit kararı'nın resmileşmesi adına Lizbon Antlaşmasının 50. Maddesi için başvuru yapması halinde Birleşik Krallık gibi asli bir AB üye ülkesinden ayrılışı, Avrupa Birliği bütünleşme idealini son erdirerek zincirleme bir tepkiye neden olması kaçınılmazdır.

Bu çalışmanın temel savı; Birleşik Krallık'ın AB'deki geleceğinin İskoçya denklemi ve İngiliz parlemontosu çerçevesinde Birleşik Krallığın Brexit kararından döneceği üzerine argümanlar sunulurken açıklanmaya çalışılmıştır. Nitekim Brexit sonrası yapılan yorumlarda en başta Cameron'un ve muhalefet partilerin referandum kampanyasında Birleşik Krallık halkına yeterince iyi anlatmadığı gözlenmiştir. Tanju Tosun (2016), 'referendum-demokrasi ilişkisi ne kadar sağlıklı?' sorusunun cevabını yorumlayan analizinde şunları belirtmiştir:

“Farklı bir bakış açısına göre ise, referandumlar, halk ne kadar eğitilmiş olursa olsun, karmaşık konularda ve teknik meselelere dair halkın bilgi eksikliği nedeniyle, kamuoyunun doğru karar vermesi-

ni güçleştirebilir. Referandumla oylanan yasal bir metin olsa dahi, oylatan iktidar olduğu için, iktidarın doğrularına hizmet eder. Bu da sonuçta iktidarın gücünü pekiştirebilir. Parlamentonun konusu olan bir işlem hakkında son sözü söylemenin halka bırakılması, parlamentonun meşruiyetini zedeleyebileceği gibi, parlamentonun etkinlik ve sorumluluğunu da zayıflatabilir.”

Cameron'un halefi Başbakanı May, AB üyeliğinden çıkmak için başvuru müzakerelerini siyasi riskleri almadan Parlemontoya sunacağı açıklaması ile Tanju Tosun'un yukarıda da ifade ettiği gibi parlemonto'nun yetki alanının konusunun başbakanlık yetkisinin insiyatifinde çözümlenme çabası üzerine İngiliz bir vatandaşın konuyu İngiliz Yüksek Mahkemesine taşıması üzerine nihai hükmün mahkemenin vereceği kararı alınmıştı. Başbakan May ise hükümetin ise söz konusu mahkemenin kararının temyize götüreceğini açıklamıştı. Diğer yandan SNP lideri ve İskoçya yönetimi başbakanı Sturgeon'da Londra hükümetinin Brexit sürecinin parlamento onayına sunulması gerektiği yönde açıklama yaparak İskoçya olarak bir yandan kararın temyiz sürecine müdahil olurken diğer yandan da yeni bir İskoçya referendum olasılığını gündeme getirerek yasal hazırlıkların yapılması yönünde çalışmalara başlaçağının duyurmuştu (Londra Gazetesi 2016).

İngiliz yüksek mahkemenin Brexit konusunda alacağı kararı sonrası ve İskoçya'nın bağımsızlık talepleri karşısında May liderliğindeki hükümetin AB üyeliğinden çıkmak üzere yapacağı resmi başvuru planlarını geciktirme olasılığını doğuracağı gibi olası İskoçya bağımsızlık talepleri karşısında Birleşik Krallık'ta erken genel seçim olasılığını gündeme getirme ihtimali de bulunmaktadır (Kuenssberg 2016).

KAYNAKÇA

Kitaplar

Akgül, H., 2003, Azınlık Kavramı Azınlıklarla İlgili Düzenlemeler Azınlık Kavramı İle İlgili Temel Sorunlar ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Azınlıklara Bakış. İzmir: Akademi Kitap.

Aktoprak, E., 2010. Devletler ve Ulusları Batı Avrupa'da Milliyetçilik ve Ulusal Azınlık Sorunları. Ankara: Tan Yayınları.

Aras, İ., 2015. Avrupa Birliği ve Türkiye'de Euroseptisizm, Bursa: Sentez Yayıncılık.

Atikkan, Z., 2014. Batı Avrupa'da Aşırı Sağın Yükselişi. İstanbul: Me-tis Yayınları.

Baker, D. vd. 2008. "Eurosepticism in the British Party System: 'A Sorche of Fascination, Perplexity, and Sometimes Frustration'" O-p-posing Europe? The Comparative Party Politics of Eurosepticism 1 Case Studies and Country Surveys, Aleks Szczerbiak, (Ed.) Paul Tag-gart, Oxford & New York, Oxford Üniversitesi Basım, pp.93-116.

Balkır, C., 2010. Uluslararası Ekonomik Bütünleşme, İstanbul: İs-tanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Benedikter, T., 2013. Etnik Uyuşmazlığın Özyönetimle Çözümü Av-rupa ve Güney Asya'da Özerkliğin Kısa Bir Rehberi. N.Ayaz (Çev.), Diyarbakır: Aram Yayınevi.

Benedikter, T., 2014. Modern Özerklik Sistemleri. M.Sağlam (Çev.), Ankara: Nika Yayınevi (orijinal basım tarihi 2012).

Blair, T., 2012. Bir Yolculuk. E. Günsel (Çev.), İstanbul: Pegasus Ya-yınları (orijinal basım tarihi 2010).

Burges, M., ve Lee, A., 1990, "The United Kingdom," in J. LODGE (Ed.), The 1989 Election of the European Parliament.: St. Martins's New York: pp.199

Canbolat, İ.S., 2011. Avrupa Birliği ve Türkiye, Bursa: Alfa Aktüel Yayınları.

Clohesy, A.M.,2003 Britain's Invisible Dividends, Politics, 23 (2), s.89-90'dan David Miller, Reflections on British national identity, New Community, 21 (2), 1995, pp.160-161.

Dedeoğlu, B., 1996. Adım Adım Avrupa Birliği, İstanbul: Çınar Yayınları.

Diamond, P., 2010. İngiliz İşçi Partisi: İktidardan Düşmüş Yeni İşçi Partisi, E. Aydınoğlu (Çev.), Avrupa'da Sosyal Demokrasinin Bugünü ve Geleceği, Friedrich-Ebert-Stiftung Derneği, pp.70-81., İstanbul.

Dinan, D., 2005. Avrupa Birliği Ansiklopedisi, H. Akay (Çev.), Cilt:2, İstanbul: Kitap Yayınevi.

Dinan, D., 2008. Avrupa Birliği Tarihi, H. Akay (Çev), İstanbul: Kitap Yayınevi (orijinal basım tarihi 2004).

Eatwell, R. 1998. Britain: The BNP and the Problem of Legitimacy, H.G.Betz ve S.Immerfall (ed.) The New Politics of The Right: Neo-Populist Parties and Movements in Established Democracies (NY: St. Martin's Basım).

George, S., B. Rosomond, 2000. Birleşik Krallık (İngiltere), Avrupa Birliği Ansiklopedisi Cilt 1, (ed.) Desmond Dinan, H. Akay (Çev.), pp.254-259, İstanbul: Kitap Yayınevi.

Gül, S. S., 2004. Sosyal Devlet Bitti, Yaşasın Piyasa! İstanbul: Etik Yayınları.

Hasgüller M., Uludağ, M.U., 2010, Devletlerarası ve Hükümetler Dışı Uluslararası Örgütler, İstanbul: Alfa Basım.

Johnson, N., 1987, The Welfare State in Transition, Amherest, Massachusetts Üniversitesi.

Kearney, H., 2016. Britanya Adaları Tarihi. Ö. U. Hoşafçı (Çev.), İstanbul: İnkılâp Kitabevi (orijinal basım tarihi 1989, 2006).

Koçöz, R., 2012. Avrupa Uluslarından Birleşik Avrupa'ya, Ankara: Nobel Yayıncılık.

Kurubaş, E. 2004. Asimilasyondan Tanınmaya: Uluslararası Alanda Azınlık Sorunları ve Avrupa Yaklaşımı, Ankara: Asil Yayınları.

Morin, E., ve Ceruti, M., 2014. Bizim Avrupamız. Ş. Tekeli (Çev.), İstanbul:

İletişim Yayınları (orijinal basım tarihi 2013).

Nairn, T., 2015. Milliyetçiliğin Yüzleri. S. Kırdar ve M. Ratip (Çev.), İstanbul:

İletişim Yayınları (orijinal basım tarihi 1997).

Obermayr, B., 2012. Roma'dan Nice'e Serbest Ticaret Bölgesinin Oluşumu, (ed. ATAC), "Kimin Avrupası", D. Banoğlu (Çev.), İstanbul: Metis Yayınları.

Roberts, J.M. 2015. Avrupa Tarihi, 15.baskı, F. Aytuna (Çev.), İstanbul: İnkılap Kitabevi (Orjinal basım tarihi 1995).

Roskin, G.M., 2014. Çağdaş Devlet Sistemleri: Siyaset, Coğrafya, Kültür, B. Seçilmişoğlu (Çev.), 7. Baskı, Ankara: Adres Yayınları (orijinal basım tarihi 2007).

Sander, O., 1994. Siyasi Tarih 1914-1994, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Şahin, M., 2000. Avrupa Birliği'nin Self-Determinasyon Politikası, Ankara: Nobel Yayınları.

Tambini, D., 2001. Post-national citizenship, *Ethnic and Racial Studies*, 24 (2), Mart 2001, s.295'ten David Miller; *Community and citizenship, Communitarianism and Individualism*, (ed.) ScloMo Avineri, Avner de-Shalit, Oxford, Oxford Üniversitesi, 1992.

Ürer, L., 2012. Sosyal Devletten Sosyal Devlete Ulusçuluk Tartışmaları, İstanbul, Melek Yayınları.

Vural, H.S., 2005. Avrupa'da Radikal Sağın Yükselişi, İstanbul: İletişim Yayınları.

Sürelî Yayınlar

Akses, S., Ataç, E., Ceran, A., Çapanoğlu, S., İleri, Ç., Kıvılcım, İ., Nas, Ç., Servantie D. ve Şahin Y., 2016. Britanya Referandumu ve Sonrası: AB Entegrasyonu Sürecinin Geleceği ve Türkiye, İktisadi ve Kalkınma Vakfı Yayınları, Yayın No:284, Temmuz, İstanbul, pp.1-44. http://www.ikv.org.tr/images/files/IKV_Brexit_Yayin%20no%20284.pdf [Erişim Tarihi:16 Aralık 2016]

Altınbaş, D., 2016, Katalanlar Bağımsızlık İstiyor: Peki, Daha Fazla Özerklik Ayrılıkçılığı Önleyebilir Mi? Diplomatik Gözlem, (57), pp. 36-41.

Aslan, H., 2016. “İngilizler, Brexit de(ye)mez” Milat Gazetesi, 22 Haziran 2016, <http://www.milatgazetesi.com/ingilizler-brexit-de-ye-mez-makale-87743> [Erişim Tarihi: 9 Ekim 2016].

Ateş, H., ve Demirel, D., 2014. Üçüncü Yol ve İngiltere’de Blair Dönemi Kamu Reformları, Amme İdaresi Dergisi, 47, (3) Eylül 2014, pp.1-18.

Ball, S. ve Seldon, A., 2005. Recovering Power: The Conservatives in Opposition Since 1867, Palgrave Macmillan, Londra.

Blair, T., 2013. Avrupa, Britanya ve Ticaret’, Turquie Diplomatique Gazetesi, (Şubat-2013), Sayı:22, pp.6-7.

Boyras, H.M., 2016. “Brexit: Birleşik Krallık Avrupa Birliği’nden Ayrılıyor mu?” SETA, Haziran 2016, Sayı:134, s.7, http://file.seta.org/Files/Pdf/20160621171106_134.-perspektif.pdf [Erişim Tarihi: 9 Ekim 2016].

Buck, N., 2005. “Social cohesion in cities”, Buck, N, Gordon, I, Harding, A., Turok, I. (der.) Changing Cities: Rethinking urban

competitiveness, cohesion, ve governance içinde, New York: Palgrave, ss.44-61.

Bulmer, S., ve Burch, M., 2003. The Europeanization of UK Government from Quiet Revolution to Explicit Step-Change?, *Public Administration*, 83, (4), pp.861-890. http://www.mzes.uni-mannheim.de/projekte/typo3/site/fileadmin/research%20groups/1/teamB-reader/Bulmer%20%26%20Burch_The%20Europeanization%20of%20UK%20government.pdf [Erişim Tarihi: 13 Ekim 2016].

Curtice, J., 2015. “Birleşik Krallık Genel Seçimleri ve AB ile İlişkilerin Geleceği”, Haziran 2015, *Analist*, <http://www.analistergisi.com/sayi/2015/06/birlesik-krallik-genel-secimleri-ve-ab-ile-iliskilerin-gelecegi> [Erişim Tarihi: 9 Ekim 2016].

Chambers, G., 2008. Gordon Brown’ın Ekonomi Politikalarına Bakış, *Gündem*, *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 45 (515), pp.8-16. http://ekonomikyorumlar.com.tr/dergiler/gundem/Gundem_1_Sayi_515.pdf [Erişim Tarihi: 15 Aralık 2016].

Doğan, N., 2002. Dış Politika-İç Politika Etkileşimi Açısından Avrupa Bütünleşmesi: İngiltere Örneği, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (19), pp.17-34.

Elmas, F.Y., 2015. Krizler Avrupası Yeni Yıl Muhasebesi’, *Analist Dergisi*, (Ocak 2015), 47, pp.17-19.

Eyal, J., 2013. ‘Avrupa’nın Stratejik Geleceği: Krizin Etkileri’, *Turquie Diplomatique Gazetesi*, (Haziran, 2013), 53.

Good, M., ve Milazzo, C., 2015. “Britain, the European Union and the Referendum: What Drives Euroscepticism?” Chatham House, Aralık 2015, <https://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/publications/>

<research/20151209EuroscepticismGoodwinMilazzo.pdf> [Erişim Tarihi: 9 Ekim 2016].

Gökdere, A., 1989. Gümrük Birliği Açısından Avrupa Topluluğu ve

Türkiye ile İlişkileri, Ankara Topluluğu Araştırma ve Uygulama Merkezi, pp.5-13.

Headmaster, A.S., ve Sanklecha, P., 2004, “United Kingdom: A Comparative Case Study of Conservative Prime Ministers Heath, Thatcher and Major”, The Journal of Legislative Studies, 10, No: 2-3, 53-65, pp. 60-63.

Helvacioğlu B., 2002. “Neo-Liberal Siyasi Ahlak: Beterin Beteri Vardır”, Birikim Dergisi, Ankara, pp. 44-49.

Hills, J., Waldfogel, 2004. “A’Third Way’ in Welfare Reform? Evidence from the United Kingdom”, Journal of Policy Analysis and Management, 23 (4), pp.765-788.

Holmes, P. 2012. Küresel Finansal Gerileme, Ekonomik Milliyetçilik Akımına Yol Açabilir, Turque Diplomatique Gazetesi, (Mart-2012), Sayı:38.

İnsel, A., 2013. Thatcher ve Ondan Sonra Thatcherizm, Birikim, (Sayı:289-290), Mayıs-Haziran, ss.8-9.

Jones, E., 2016. Avrupa’da Kemer Sıkma Dönemi ve Politika Karşıtlığı, Analiz Dergisi, Ocak 2016, 59, pp.13-17.

Karahanoğulları, Y., 2010. Birleşik Krallık’ta Siyasi-İktisadi Dönüşüm ve Kamu Mali Krizi. Ekonomik Yaklaşım Dergisi, 21 (77), pp.143-170.

Kasım, K., 2001. “Soğuk Savaş Sonrası İngiltere-ABD İlişkileri”, Bir Başka Açıdan İngiltere, Sedat Laçiner (Ed.), Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Avrupa Araştırmaları Dizisi, No:1, pp.265-284, Ankara.

Kutlay, M., 2015. Birleşik Krallık Seçimleri Siyasi Depremin Ardından, Analist Dergisi, Haziran 2015, 52, pp.22-24.

Kutlay, M., 2016. “‘Brexit’ Tartışmaları: AB Projesi Ulusal Egemenliğine Karşı” Analist, Nisan 2016, <http://www.analistedergisi.com/>

sayi/2016/04/-brexit-tartismalari-ab-projesi-ulusal-egemenlige-karsi [Erişim Tarihi: 9 Ekim 2016].

Koroğlu N.Ö. ve Çendek, S. Y. 2015. Toplumsal Güvenlik, Kimlik, Bütünleşme Bağlamında Avrupa Şüphenciligi: Cameron Dönemindeki Avrupa Şüphenciliginin İçerik Analizi. Akademik İncelemeler Dergisi, 10 (2), pp.191-216.

Mercan, S. 2012. İngiltere Bölünüyor mu? 21.Yüzyıl. Nisan 2012, (40), pp.60-65.

Mercan, S., 2014. Bağımsızlık Niyetinden Bütünlük Tercihine İskoçya Referandumunu, 21.Yüzyıl Türkiye Enstitüsü Dergisi, Ekim 2014, (70), pp.7-11.

O'Donnell, C.M., ve Whitman, R.G., 2007. European policy under Gordon Brown: perspectives on a future prime minister, International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-) 83, (2), pp.253-272.

Pehlivan, O.K., 2013. "Ulus-Devlet Olma Arifesinde İskoçya", Analist Dergisi, (Temmuz 2013), 29.

Robinson, R., 1986. Restructuring the Welfare State: An Analysis of Public Expenditure 1079-1980/1984-1985, Journal of Social Policy, 15.

Saygın, D. ve Ultan, M.Ö., 2016. Ekonomi ve Siyaset Bağlamında İngiltere-Avrupa Birliği İlişkileri: Tarihsel Bir Analiz. Güvenlik Stratejileri Dergisi, 12 (23), pp.71-102.

Taggart, P., 1998. "A Touchstone of Dissent: Euroscepticism in Contemporary Western European Party Systems", European Journal of Political Research, 33, pp.363-365.

Taşdemir, H., ve Saraçlım., 2007. 'Avrupa Birliği ve Türkiye Perspektifinden Azınlık Hakları Sorunu' Uluslararası Hukuk ve Politika, 8, (2), pp.25.35.

Váška, J., 2006. Notes on British Conservative Euroscepticism, and

Independentism, in: EU-CONSENT, D11, Policy Papers by young researchers on the constitutionalisation of the EU, pp.42-61.

Yığıt, D., 2014. “İskoçya Bağımsızlık Referandumunu: Pandora.’nın Kutusu” 21.Yüzyıl Türkiye Enstitüsü Dergisi, Ekim 2014, (70), pp.12-17.

Zengin, C., 2016a. Brexit’in Psikolojik Boyutu, BİLGESAM Analiz / Avrupa No:1343, 6 Eylül, pp. 1-6.

Zengin, C., 2016b. “Brexit: Birleşik’ı Krallık’ın Avrupa Birliği Geleceği mi?” BİLGESAM Analiz, No:1308, 31 Mart 2016, ss.1-7, <http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-445-20160330441308.pdf> [Erişim Tarihi: 9 Ekim 2016].

Diğer Yayınlar

Açık Gazete, 2015. ‘2011 Londra Ayaklanmasının Anatomisi’, 26 Şubat 2015, <https://www.acikgazete.com/2011-londra-ayaklanmas-n-anotomisi/> [Erişim Tarihi: 20 Aralık 2015].

Akçalı, Ö., 2014. “Avrupa’da Ayrılıkçı Hareketler: İskoçya Örneği “, USAK, <http://www.usak.org.tr/print.php?id=365366690&z=2> [Erişim Tarihi: 6 Mayıs 2015].

Alan, G., 2016. AB’den İngiltere’ye ‘özel statü’, 20 Şubat 2016, Euronews, <http://tr.euronews.com/2016/02/20/ab-den-ingiltereye-ozel-statu> [Erişim Tarihi: 10 Ekim 2016].

Alan, G., 2016. ‘İskoçya yeni bağımsızlık referandumuna hazırlanıyor’, 13 Ekim 2016, Euronews, <http://tr.euronews.com/2016/10/13/iskocya-yeni-bagimsizlik-referandumuna-hazirlaniyor> [Erişim Tarihi: 22 Aralık 2016].

Aral, A., 2014. ‘İngiltere’de sağın yükselişi 2015’te sürecek’, <http://www.aa.com.tr/tr/dunya/443005--ingilterede-sagin-yukselisi-2015te-surecek> [Erişim Tarihi: 31 Aralık 2014].

ABGS, 2011. ‘Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Birliği’ nin İşleyişi

Hakkında Antlaşma', T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Ankara:2011, pp. 1-148, <http://www.ab.gov.tr/files/pub/ant-lasmalar.pdf> [Erişim Tarihi: 21 Aralık 2016].

Aybar, S., 2016. Brexit Sonrası, İngiltere, AB ve Ötesi, 27 Temmuz 2016, Tasam, http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/31892/brexit-sonrasi_ingiltere_ab_ve_otesi [Erişim Tarihi: 3 Kasım 2016].

Ban, Ü., 2016. Gretix-Bretix - İngiltere AB'den Çıkar Mı?, Prof. Unsal Ban, <http://www.unsalban.com/grexit-brexit-ingiltere-abden-cikar-mi/> [Erişim Tarihi: 9 Ekim 2016].

BBC, 2015a. 'Election 2015: What difference would proportional representation have made?' 9 Mayıs 2015, <http://www.bbc.com/news/election-2015-32601281> [Erişim Tarihi: 22 Aralık 2016].

BBC, 2015b. Election 2015, <http://www.bbc.com/news/election/2015/results> [Erişim Tarihi: 22 Aralık 2016].

BBC, 2016a. 'Brexit İngiltere'de Yüksek Mahkeme'nin gündeminde', 13 Ekim 2016, http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-37644205?ocid=socialflow_twitter [Erişim Tarihi: 14 Ekim 2016].

BBC, 2016b. 'Merkel: İngiltere'nin AB'den çıkışının acelesi yok' 25 Haziran 2016, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/06/160625_merkel_ingiltere [Erişim Tarihi: 22 Aralık 2016].

BBC, 2016c. 'İskoçya ikinci bağımsızlık referandumuna hazırlanıyor' 13 Ekim 2016, BBC, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-37644207> [Erişim Tarihi: 22 Aralık 2016].

BBC, 2016d. EU referendum: The result in maps and charts, <http://www.bbc.com/news/uk-politics-36616028> [Erişim Tarihi:3 Kasım 2016]

Bloomberg, 2014. 'İskoçya bağımsızlık referandumunda "hayır" çıktı', 2014. <http://www.bloomberght.com/haberler/haber/1630021-iskoçya-bağımsızlık-referandumundan-hayir-cikti> [Erişim Tarihi: 31 Aralık 2014].

Brunsdan, J., Khan, M., 2016. Brexit will be tougher for UK than for eurozone, warns Draghi, 28 Kasım 2016, Financial Times, <http://www.ft.com/content/5d1e1e1e-1e1e-1e1e-1e1e-1e1e1e1e1e1e>

ps://www.ft.com/content/b1bff1d6-b57d-11e6-961e-a1acd97f622d [Erişim Tarihi: 22 Aralık 2016].

CNN, 2013. 'İngiltere'de AB krizi' 14 Mayıs 2013, CNN, <http://www.cnnturk.com/2013/guncel/05/14/ingilterede.ab.krizi/707805.0/index.html> [Erişim Tarihi: 16 Kasım 2016].

Dağlı, T., 2015. 'İngiltere'de %37 ile demokrasi, Türkiye'de %52 ile diktatörlük!', 9 Mayıs 2015, Sabah, <http://www.sabah.com.tr/dunya/2015/05/09/ingilterede-37-ile-demokrasi-turkiyede-52-ile-diktatorluk> [Erişim Tarihi: 13 Aralık 2016].

Dalaman, C., 2016. 'Merkel: Önce İngiltere 50.Maddeyi Devreye Soksun', 27 Haziran 2016, VOA, <http://www.amerikaninsesi.com/a/merkel-once-ingiltere-50-maddeyi-devreye-soksun/3394055.html> [Erişim Tarihi: 21 Aralık 2016].

Dermiş, H. 1997. 'İşık tutacağız', 2 Ekim 1997, Sabah Gazetesi, <http://arsiv.sabah.com.tr/1997/10/02/d01.html> [Erişim Tarihi: 12 Aralık 2016].

DW, 2016. 'İngiltere "Brexit" için tarih verdi', 2 Ekim 2016, Deutsche Welle, <http://www.dw.com/tr/ingiltere-brexit-i%C3%A7in-tarih-verdi/a-35942428> [Erişim Tarihi: 22 Aralık 2016].

Eğilmez, M., 2016. 'Brexit'ten Sonra' Kendimce Yazılar (Blog), 24 Haziran 2016, <http://www.mahfiegilmez.com/2016/06/brexit-ten-sonra.html> [Erişim Tarihi: 21 Aralık 2016].

Ekodialog, 2007. 'Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi' http://www.ekodialog.com/ekonomi_kurumlari/avrupa_serbest_ticaret_bolgesi.html [Erişim Tarihi: 29 Ekim 2016].

Elgot, J. ve Rankin, J., 2016. 'Minister dismisses 'have cake and eat it' Brexit notes' 29 Kasım 2016, The Guardian, <https://www.theguardian.com/politics/2016/nov/29/greg-clark-minister-dismisses-having-cake-and-eating-it-brexit-notes> [Erişim Tarihi: 22 Aralık 2016].

Elmas, F.Y., Büyük, H.F., Kutlay, M., Gümüş, Ö., 2016. Brexit: Birleşik Krallık, AB ve Türkiye'ye Etkileri <http://www.usak.org.tr/tr/>

usak-haberleri/brexit-birlesik-krallik-ab-ve-turkiye-ye-etkileri [Erişim Tarihi: 5 Ekim 2016].

Eralp, N.A., 2016. Brexit'in AB Üzerindeki Etkileri: İlk Tahminler, Temmuz 2016, Tepav Değerlendirme Notu, pp.1-4. http://www.tepav.org.tr/upload/files/1467796324-5.BREXIT___IN_AB_UZERINDEKI_ETKILERI_ILK_TAHMINLER.pdf [Erişim Tarihi:10 Ekim 2016].

Eralp, N.A., 2013. 'Birleşik Krallık AB ve Türkiye', Tepav Değerlendirme Notu, (Nisan 2013), pp.1-4, http://www.tepav.org.tr/upload/files/1365165125-2.Birlesik_Krallik_AB_ve_Turkiye.pdf [Erişim Tarihi:16 Kasım 2016].

Erdemir, E., 2016. Brexit: Avrupa Birliği Yol Ayrımında, 25 Haziran 2016, TUİÇ, <http://www.tuicakademi.org/brexit-avrupa-birligi-yol-ayriminda/> [Erişim Tarihi: 8 Kasım 2016].

Ertuğral, Y., 2016. 'Birleşik Krallık'ın İskoçya Sorunu', Europolitika Dergisi, <http://www.europolitika.com/?p=74> [Erişim Tarihi: 17 Aralık 2016]

Euronews, 2016a. 'Avrupalı aşırı sağcılar referandum için ayaklandı' 24 Haziran 2016, <http://tr.euronews.com/2016/06/24/avrupalı-asiri-sagcilar-referandum-icin-ayaklandi> [Erişim Tarihi: 19 Aralık 2016].

Euronews, 2016b. 'Alman ekonomi uzmanlarından Merkel'e Brexit uyarısı', 2 Kasım 2016, <http://tr.euronews.com/2016/11/02/alman-ekonomi-uzmanlarindan-merkel-e-brexit-uyarisi> [Erişim Tarihi: 21 Aralık 2016].

Euronews, 2016c. 'Brexit mahkeme engeline takıldı, May "Kraliyet ayrıcalığı" var dedi' 13 Kasım 2016, <http://tr.euronews.com/2016/10/13/brexit-mahkeme-engeline-takildi-may-kraliyet-ayricaliğim-var-dedi> [Erişim Tarihi: 22 Aralık 2016].

Gill, J., 2015. İngiltere'de Yaşam Nasıl? Turquie Diplomatique, (Mayıs-Haziran), Sayı:76.

Gilmore, K., 2012. 'Margaret Thatcher: The Personality and Politics of The Iron Lady' 13 Haziran 2012, <http://www.biography.com>

com/news/margaret-thatcher-the-personality-and-politics-of-the-iron-lady-20851839 [Erişim Tarihi: 16 Kasım 2016].

Hürriyet Gazetesi, 2015. 'İngiltere'de Cameron tek başına iktidar oldu, üç lider 52 dakika içinde istifa etti' 8 Mayıs 2015, <http://www.hurriyet.com.tr/ingilterede-cameron-tek-basina-iktidar-oldu-uc-lider-52-dakika-icinde-istifa-etti-28946486> [Erişim Tarihi: 22 Aralık 2016].

Hürriyet Gazetesi, 2016a. 'İngiliz vekil saldırı sonucu hayatını kaybetti', 16 Haziran 2016, Hürriyet, <http://www.hurriyet.com.tr/ingilterede-leeds-yakinlarinda-silahli-catisma-40118440> [Erişim Tarihi: 23 Aralık 2016].

Hürriyet Gazetesi, 2016b. 'İngiltere AB'den çıkıyor...Brexit referandumunda sonra Cameron istifa kararı aldı...' 26 Haziran 2016, <http://www.hurriyet.com.tr/son-dakika-haberleri-ingiltere-abden-cikti-mi-referandumda-sasirtan-sonuc-40121490> [Erişim Tarihi: 17 Aralık 2016].

İKV, 2016. 'İngiltere; Olmak ya da olmamak: AB Üyeliği, [http://esozluk.ikv.org.tr/images/files/Ingiltere\(1\).pdf](http://esozluk.ikv.org.tr/images/files/Ingiltere(1).pdf) [Erişim Tarihi: 17 Aralık 2016].

JuriGlobe, 2016. The Commonwealth - Geographic map of distribution of the members, University of Ottawa, <http://www.juriglobe.ca/eng/espaces/wealth/carte.php> [Erişim Tarihi: 3 Kasım 2016].

Karademir, M., 2016. İngiltere AB'den Ayrıldı, Şimdi Dünya Dengeleri Değişecek, 25 Haziran 2016, TASAM, http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/29878/ingiltere_abden_ayrildi_simdi_dunya_dengeleeri_degisecek [Erişim Tarihi: 29 Ekim 2016].

Karar, 2016. Brexit nedir? Brexit anket sonuçları - İngiltere referandum sonuçları açıklandı, 24 Haziran 2016, <http://www.karar.com/dunya-haberleri/brexit-sonuclari-belli-oldu-168514> [Erişim Tarihi: 16 Aralık 2016].

Kemal, İ., 2014. 'İngiltere AB'den çıkacak mı?', 5 Kasım 2014, Londra Gazetesi, <http://www.londragazete.com/2014/11/05/ingiltere>

re-abden-cikacak-mi/ [Erişim Tarihi: 3 Kasım 2016].

Kemp, D., 2014, 'Europe fears Scottish independence contagion', <http://news.yahoo.com/europe-fears-scottish-independence-contagion-071405601.html> [Erişim Tarihi:31 Aralık 2014].

Kınacıoğlu, S., 2013. 'İngiltere AB'den neden ayrılmak istiyor?' 23 Ocak 2013, BBC, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/01/130123_eu_uk_analysis.shtml [Erişim Tarihi: 16 Kasım 2016].

Kurtaran, G. 2014. 'İskoçya referandumda "ekonomik istikrar', <http://www.aa.com.tr/tr/dunya/391811--iskocya-referandumda-ekonomik-istikrar-dedi> [Erişim Tarihi:31 Aralık 2014].

Kocamaz, S., 2011, Tony Blair Döneminde İngiltere'nin Transatlantik İlişkilerinin Avrupa Birliği Bütünleşme Sürecine Etkisi, Doktora Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi SBE.

Kuenssberg, L., 2016. 'Yüksek Mahkeme'nin Brexit kararı sonrası İngiltere erken seçime mi gidecek?', 3 Kasım 2016, BBC, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-37862583> [Erişim Tarihi: 23 Aralık 2016].

Küp D., 2012. Yeni Sağ Politikalar Ekseninde Türk Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma Arayışları ve Bu Yeni Yapının Beklentilere Cevap Verebilme Düzeyi, Yüksek Lisans Tezi, Karaman: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi SBS.

Londra Gazetesi, 2016. 'İngiltere'de Yüksek Mahkeme'nin Brexit kararı temyizde, 9 Kasım 2016, <http://www.londragazete.com/2016/11/09/ingilterede-yuksek-mahkemenin-brexit-karari-temyizde/> [Erişim Tarihi: 23 Aralık 2016].

Lunn, J., Miller, V., Smith, B., 2008, British Foreign Policy since 1997' House of Commons Library, Reserch Paper 08/56, 23 Haziran 2008, pp. 1-123.

May, J., 2016. 'Nicola Sturgeon: Independence referendum has become more likely since EU result', 16 Ekim 2016, Politisc Home, <https://www.politicshome.com/news/uk/constitution/scottish-parli>

ament/news/79897/nicola-sturgeon-independence-referendum-has [Erişim Tarihi: 16 Ekim 2016].

Milne, S., 2011. "These riots reflect a society run on greed and looting", The Guardian, 10 Ağustos 2011, www.guardian.co.uk/commentisfree/2011/aug/10/riots-reflect-society-run-greed-looting, [Erişim Tarihi: 20 Aralık 2011].

Nardelli, A., 2014. 'UK PM David Cameron's immigration plan in numbers' The Guardian, <http://www.theguardian.com/uk-news/datablog/2014/nov/28/uk-pm-david-camersons-immigration-plan-in-numbers> [Erişim Tarihi: 31 Aralık 2014].

NTV, 2014. "Thatcher: İngiltere AB'den çekilsin", 19 Mart 2014. <http://arsiv.ntv.com.tr/news/141321.asp>, [Erişim Tarihi:30 Aralık 2014].

NTV, 2016. 'Brexit nedir? (Brexit ne demek?)', 24 Haziran 2016, <http://www.ntv.com.tr/dunya/brexit-nedir-brexitnedemek,FGAU-4Tavc0q9yfoYhgAD0A> [Erişim Tarihi: 5 Ekim 2016].

Onedio Medya, 2016. 'Brexit Kampanyasının Öncüsü UKIP Lideri Farage İstifa Etti: 'Üzerime Düşeni Yaptım' " 4 Temmuz 2016, <https://onedio.com/haber/brexit-kampanyasinin-ocusu-ukip-lideri-farage-istifa-etti-uzerime-duseni-yaptim--719872> [Erişim Tarihi: 22 Aralık 2016]

Örmeci, O., 2013. 'Avrupa'da Aşırı Sağın Önlemez Yükselişi', Politika Akademisi, <http://politikaakademisi.org/avrupada-asiri-sagin-onlenemez-yukselisi/> [Erişim Tarihi: 30 Aralık 2014].

Özdağ, Ü., 2015. 'Bağımsız İskoçya ve Türkiye'ye olası etkisi', <http://www.yenicaggazetesi.com.tr/bagimsiz-iskocya-ve-turkiyeye-olasi-etkisi-32047yy.htm> [Erişim Tarihi: 5 Ocak 2015].

Özdemir, D. D, 2011, Yoksulluk, Dışlanma ve Kente Karşı İşlenen Suçlar: İngiltere Örneği, Planlama.Org, pp.1-4, <http://www.planlama.org/index.php/aratrmalar/makaleler/2830-yoksulluk-dlanma-ve-kente-kar-lenen-suclar-ngiltere-oernei> [Erişim Tarihi: 16 Ara-

lık 2016].

Özsöz, M., (ed.), 2013. Kriz sözlüğü, İstanbul: İktisadi ve Kalkınma Vakfı Yayınları

Poyrazlar, E., 2016. 'İskoçya'dan Bağımsızlık Hamlesi', 13 Ekim 2016, Amerika'nın Sesi, http://www.amerikaninsesi.com/a/iskoc-yadan-bagimsizlik-hamlesi/3549529.html?utm_source=twitterfeed&utm_medium=twitter [Erişim Tarihi:16 Ekim 2016].

Ratip, M., 2013. Cameron, Avrupa'nın "Sistem Adamları" na Karşı "Muasır Medeniyet Çıtasını Yükseltti., Ocak 2013, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, pp.1-16, http://www.tepav.org.tr/upload/files/1359643760-8.Cameron_Avrupa_nin_Sistem_Adam-larina_Karsi_Muasir_Medeniyet_Citasini_Yukseltti.pdf [Erişim Tarihi: 22 Aralık 2016].

Servantie, D., ve Ataç, E., 2016. Britanya Referandumunu Sonrası Avrupa'da Yükselen AB Şüpheliği, İktisadi Kalkınma Vakfı, Aralık 2016, pp.1-23, <http://ikv.org.tr/images/files/brexitnotu.pdf> [Erişim Tarihi: 19 Aralık 2016].

Sputnik, 2016. 'Brexit, AB'de domino etkisi yaratacak mı?' 24 Haziran 2016, <https://tr.sputniknews.com/avrupa/201606241023537634-ingiltere-ab-fransa-hollanda/> [Erişim Tarihi: 18 Aralık 2016].

Sungur, K., 2013. Birleşik Krallıkta Avrupa Birliği'ne Bakış, Türk Akademisi Siyasi Sosyal Stratejik Araştırma Vakfı, (Kasım-2013), Sayı:6. http://tasav.org/usr_img/yayinlar/degerlendirme/deger_16_dpa_6_birlesik_krallik_sungur_son.pdf [Erişim Tarihi: 1 Ocak 2015].

Şentürk, R., Bekaroğlu, E.A. ve Kentel, F., 2014, Erdoğan A. (Ed.), Avrupa'da İskoçya Örneğinde Ayrılma Eğilimleri ve Tarihsel Kökenleri. DÜBAM, <http://media.dunyabulteni.net/file/2014/iskocya.pdf> [Erişim Tarihi: 2 Ekim 2016].

The Telegraph, 2013. David Cameron's EU speech in full', 23 Ocak 2013, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/>

eu/9820230/David-Camerons-EU-speech-in-full.html [Erişim Tarihi: 22 Aralık 2016].

Tosun, T., 2016. Referandum-Demokrasi İlişkisi Ne Kadar Sağlıklı, 4 Ekim 2016, Aljazeera Türk, <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/referandum-demokrasi-iliskisi-ne-kadar-saglikli> [Erişim Tarihi: 14 Ekim 2016].

UKIP, 2015. "About Us", United Kingdom Independence Party, <http://www.ukip.org/page/ukip-history> [Erişim Tarihi:13 Mayıs 2015].

Wintour, P., 2014. 'David Cameron warns of looming second global crash', The Guardian, <http://www.theguardian.com/world/2014/nov/16/david-cameron-third-eurozone-recession-g20-warning> [Erişim Tarihi: 30 Aralık 2014].

Yiğit, D., 2014. 'Derin Bir Nefes Al, Avrupa Birliği!', <http://www.sde.org.tr/tr/newsdetail/derin-bir-nefes-al-avrupa-birligi/3884> [Erişim Tarihi: 31 Aralık 2014].

EKLER

EK-1: Lizbon Antlaşması (Madde 50)

1. Her üye devlet, kendi anayasal kurallarına uygun olarak Birlikten çekilmeye karar verebilir.
2. Çekilme kararı alan üye devlet, niyetini Avrupa Birliği Zirvesi'ne bildirir. Birlik, söz konusu devletle, Avrupa Birliği Zirvesi tarafından belirlenen yönlendirici ilkeler ışığında, bu devletin Birlik ile gelecekteki ilişkisinin çerçevesini dikkate alarak, çekilmeye ilişkin kuralları belirleyen bir anlaşmayı müzakere eder ve akdeder. Bu anlaşma, Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma'nın 218. maddesinin 3. paragrafına uygun olarak müzakere edilir. Anlaşma, Birlik adına, Avrupa Parlamentosu'nun muvafakatini aldıktan sonra, nitelikli çoğunlukla hareket eden Konsey tarafından akdedilir.
3. Antlaşmalar'ın ilgili üye devlete uygulanması, çekilme anlaşması-

nın yürürlüğe girdiği tarihte, bunun gerçekleşmemesi halinde, Avrupa Birliği Zirvesi oybirliğiyle ve ilgili üye devletle mutabık kalarak süreyi uzatmadığı takdirde, 2. paragrafta belirtilen bildirimden iki yıl sonra sona erer.

4. 2 ve 3. paragrafların amaçları doğrultusunda, çekilen üye devletin Avrupa Birliği Zirvesi'ndeki veya Konsey'deki temsilcisi, Avrupa Birliği Zirvesi veya Konsey'de kendisini ilgilendiren görüşmelere ve kararlara katılamaz. Nitelikli çoğunluk, Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma'nın 238. maddesinin 3. paragrafının (b) bendine göre belirlenir.

5. Birlik'ten çekilen bir devlet Birliğe yeniden katılmak isterse, talebi 49. maddede belirtilen usule tâbi olur.